

ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΜΟΝΑΔΩΝ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ. Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ
ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΘΗΝΑΙΩΝ**

Μελέτη

Λαμπροπούλου Σοφία

Επιβλέπουσα

Αργυροπούλου Φωτούλα

Ιούνιος 2012

**ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ. Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ
ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ
ΔΗΜΟΥ ΑΘΗΝΑΙΩΝ**

Περίληψη

Αντικείμενο μελέτης της παρούσας πτυχιακής εργασίας θα αποτελέσει η ανάλυση των φαινομένων κοινωνικού αποκλεισμού στο Δήμο Αθηναίων με έμφαση στο πρόβλημα των αστέγων, το οποίο αποτελεί φαινόμενο σε έξαρση λόγω της οικονομικής κρίσης τα τελευταία δύο χρόνια. Σκοπός της εργασίας είναι ο εντοπισμός των αιτιών, των προβλημάτων που δημιουργούνται, η θέση της κοινωνίας, και η κατάθεση ρεαλιστικών προτάσεων για την αντιμετώπιση του ζητήματος.

Η μελέτη θα περιλαμβάνει, την αποσαφήνιση βασικών εννοιών και αρχών (ορολογίες, μεθοδολογίες), την θεωρητική ανάλυση του κοινωνικού αποκλεισμού, την παρουσίαση της υφιστάμενης κατάστασης στον Δήμο Αθηναίων, καθώς και την έρευνα που θα υλοποιήσω προσωπικά. Η έρευνα θα περιλαμβάνει ερωτηματολόγιο με δείγμα 50 δημοτών και αιρετών καθώς και ανάλυση των απαντήσεων τους.

Λέξεις Κλειδιά : Κοινωνικός Αποκλεισμός, Άστεγος, Δήμος Αθηναίων, ΚΥΑΔΑ

Abstract

Object of study of this thesis will be the analysis of the phenomenon of social exclusion in the Municipality of Athens, with emphasis on homelessness, which is a growing phenomenon due to the economic crisis in the past two years. The purpose of this study is to identify the causes of the problems created, the position of society, and the suggestion of realistic proposals for addressing the issue.

The study will include a clarification of basic concepts and principles (terminologies, methodologies), the theoretical analysis of social exclusion, the presentation of the current situation in the Municipality of Athens, and the research that I personally am going to conduct. The research will include a questionnaire with a sample of 50 municipalities and elected and analysis of their answers.

Keywords: Social Exclusion, Homeless, City of Athens, KYADA

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο	
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ – ΑΣΤΕΓΟΙ	13
1.1 Οι Άστεγοι – Αποσαφήνιση του Ορισμού.....	13
1.2 ETHOS – ευρωπαϊκή τυπολογία για την έλλειψη στέγης και τον αποκλεισμό απο την κατοικία.....	14
1.3 Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός	17
1.4 Ευάλωτες Κοινωνικά Ομάδες	19
1.4.1 Παιδιά – Νέοι – Ηλικιωμένοι.....	19
1.4.2 Γυναίκες.....	21
1.4.3 Άτομα εκτός Εκπαιδευτικής Διαδικασίας	21
1.4.4 Άτομα με Αναπηρία.....	22
1.4.5 Εθνικές Μειονότητες.....	22
1.4.6 Άνεργοι.....	23
1.4.7 Ρομά.....	24
1.4.8 Μονογονεϊκές Οικογένειες.....	25
1.5 Δείκτες Κοινωνικού Αποκλεισμού	26
1.5.1 Χαμηλό Εισόδημα	26
1.5.2 Ελλιπής Εκπαίδευση.....	27
1.5.3 Υγειονομική Περίθαλψη	27

1.5.4	Κοινωνική Ασφάλιση.....	28
1.5.5	Στέγαση	28
1.6	Ο Ρόλος της Εκκλησίας – Συσσίτια	29
1.7	Κόστος Κοινωνικού Αποκλεισμού	30
1.8	Θεσμικό Πλαίσιο Περιθάλψης στην Ευρώπη	31
1.8.1	Ελλάδα.....	32
1.8.2	Γαλλία.....	34
1.8.3	Ισπανία.....	34
1.8.4	Γερμανία	35
1.8.5	Ιταλία	36
1.8.6	Ηνωμένο Βασίλειο.....	37
1.9	Δράσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης Καταπολέμησης Κοινωνικού Αποκλεισμού.....	38
1.10	Οι Στρατηγικές των Ευρωπαϊκών Χωρών για τους Αστέγους.....	40
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο		
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΘΗΝΑΙΩΝ.....		
43		
2.1	Παρουσίαση του Δήμου	43
2.1.1	Γεωγραφική Θέση	44
2.1.2	Δημογραφικά Χαρακτηριστικά	45
2.1.3	Οικονομική Δραστηριότητα	47
2.2	Ιστορική Εξέλιξη του Ζητήματος των Αστέγων.....	49
2.3	Υπηρεσίες του Δήμου	52

2.3.1	Ίδρυμα Αστεγών	53
2.3.2	Σύλλογος Φίλων Ιδρύματος Αστεγών	55
2.3.3	Εθελοντές.....	56
2.3.4	Σχέδιο Αθηνά – ΕΣΤΙΑ	56
2.3.5	Βοήθεια στο Δρόμο	57
2.3.6	Έτος Αστεγών.....	57
2.3.7	"Κοινωνικό Φαρμακείο".....	57
2.3.8	"Κοινωνικό Παντοπωλείο".....	58
2.4	Λοιποί Χώροι Στέγασης και Σίτισης στην Αθήνα	59
2.4.1	Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός-Κοινωνικός Ξενώνας Αστεγών.....	59
2.4.2	Ο Μη Κυβερνητικός Οργανισμός «Κλίμακα»	60
2.5	Μετανάστες.....	62
2.5.1	Φαινόμενα Ρατσισμού – Ξενοφοβία.....	65
2.6	Κόστος Κοινωνικού Αποκλεισμού σε Ποσοστά Εγκληματικότητας.....	67
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο		
ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.....		
69		
3.1	Η Έρευνα.....	69
3.2	Ερωτηματολόγιο προς Αιρετούς.....	69
3.3	Ερωτηματολόγιο προς Φορείς.....	73
3.4	Ερωτηματολόγιο προς τους Δημότες.....	76
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο		
86		

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	86
Βιβλιογραφία	89

Εικόνες

Εικόνα 1 Διαβάθμιση ανέργων με κριτήριο την ηλικιακή ομάδ στην οποία ανήκουν. Από το σύνολο των ανέργων, το 88,9% αναζητά εργασία ως μισθωτός με πλήρη απασχόληση. (ΕΛ.ΣΤΑΤ, απογραφή 2011).....	23
Εικόνα 2 Τα εγκαταλελειμμένα κτίσματα αποτελούν συνήθως προσωρινά καταλύματα άπορων πολιτών	29
Εικόνα 3 Άστεγοι στην πλατεία Κοραή.....	33
Εικόνα 4 Η θέση του Δήμου στον ευρύτερο χώρο του λεκανοπεδίου	43
Εικόνα 5 Τα δημοτικά διαμερίσματα του Δήμου	44
Εικόνα 6 Πληθυσμός ανά ομάδες ηλικιών, (ΕΣΥΕ, απογραφή 2001)	46
Εικόνα 7 Νοικοκυριά ανάλογα με τον αριθμό των μελών τους, (ΕΣΥΕ, απογραφή 2001).....	46
Εικόνα 8 Διαγράμματα διακύμανσης απασχολούμενων και ανέργων για περίοδο 5 τετραμήνων στον Ελλαδικό χώρο, (ΕΛ.ΣΤΑΤ., απογραφή 2011)	47
Εικόνα 9 Ποσοστιαία κατανομή των απασχολούμενων, κατά τομέα της οικονομίας. Α τρίμηνο 2011, (ΕΛ.ΣΤΑΤ., απογραφή 2011)	48
Εικόνα 10 Το κοινωνικό παντοπωλείο	58
Εικόνα 11 Διαφήμιση της Κλίμακας για ενέργειες κινητοποίησης των πολιτών.....	61
Εικόνα 12 Ποσοστιαία συμμετοχή των κυριότερων χωρών προέλευσης μεταναστών, πλην της Αλβανίας.....	65

Πίνακες

Πίνακας 1 Ευρωπαϊκή τυπολογία για την έλλειψη στέγης και τον αποκλεισμό από την κατοικία.....	15
Πίνακας 2 Καταγραφή απαντήσεων ανά περιοχή	77
Πίνακας 3 Συγκεντρωτικά στοιχεία κατάταξης προβλημάτων.....	78
Πίνακας 4 Καταγραφή απαντήσεων ανά περιοχή	79
Πίνακας 5 Συγκεντρωτικά στοιχεία κατάταξης ευάλωτων κοινωνικά ομάδων	80
Πίνακας 6 Καταγραφή απαντήσεων ανά περιοχή σχετικά με τα μέτρα αντιμετώπισης του φαινομένου των αστέγων	81
Πίνακας 7 Καταγραφή απαντήσεων ανά περιοχή σχετικά με τις παροχές του Δήμου Αθηναίων	82
Πίνακας 8 Καταγραφή απαντήσεων ανά περιοχή	83
Πίνακας 9 Καταγραφή απαντήσεων ανά περιοχή σχετικά με την αύξηση του φαινομένου των αστέγων.....	84
Πίνακας 10 Καταγραφή απαντήσεων ανά περιοχή σχετικά με το κατά πόσο οι κάτοικοι δίνουν χρήματα σε άστεγους.....	85

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ολοκληρώνοντας τον κύκλο σπουδών του Ανώτατου Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Καλαμάτας της σχολής Διοίκησης και Οικονομίας του τμήματος Διοίκησης Μονάδων Τοπικής Αυτοδιοίκησης οι σπουδαστές του ιδρύματος καλούνται να συντάξουν μια πτυχιακή μελέτη. Μέσα από την εν λόγω μελέτη μού δίνεται η δυνατότητα να εμβαθύνω τις γνώσεις μου σχετικά με επίκαιρα και φλέγοντα ζητήματα που απασχολούν την Τοπική Αυτοδιοίκηση. Το παρόν πόνημα πραγματεύεται το ζήτημα του κοινωνικού αποκλεισμού κάποιων κοινωνικών ομάδων και ειδικότερα των αστέγων, ιδιαίτερα μέσα από την περίπτωση του Δήμου Αθηναίων.

Το φαινόμενο των αστέγων εμφανίζεται για πρώτη φορά στον Ελλαδικό χώρο τη δεκαετία του '90 και συνδέθηκε με την μαζική εισροή μεταναστών και αιτούντων για άσυλο. Τα άτυπα κοινωνικά και οικογενειακά δίκτυα ως ο κύριος παραδοσιακά υποστηρικτικός μηχανισμός αντιμετώπισης των προβλημάτων στέγασης των μελών της οικογένειας ενδέχεται να είναι η αιτία της καθυστέρησης της εμφάνισης του εν λόγω φαινομένου στην Ελλάδα, σε σχέση με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες. Οι μεταλλαγές όμως των τελευταίων χρόνων ως προς την δομή της οικογένειας, των σχέσεων αλληλεγγύης και την συνοχή των διαπροσωπικών δικτύων, συνέβαλαν στη γρήγορη αύξηση από το 1990 και μετά του προβλήματος της έλλειψης στέγης, το οποίο αφορά τόσο στους αλλοδαπούς όσο και στο ντόπιο πληθυσμό. Τα τελευταία χρόνια οι άστεγοι στην χώρα μας αποτελούν μια ορατή κοινωνική πραγματικότητα κυρίως στα μεγάλα αστικά κέντρα και καθώς αγνοούμε την ύπαρξη ενός μεγάλου αριθμού αστέγων, το φαινόμενο αυτό έχει πολύ μεγαλύτερη έκταση από αυτή που αντιλαμβανόμαστε.

Δεδομένης της εξέλιξης του φαινομένου η παρούσα μελέτη εστίασε στη φτώχεια ως μία κύρια αιτία του κοινωνικού αποκλεισμού, τα μέτρα της τοπικής αυτοδιοίκησης και ειδικότερα η κατάσταση στο Δήμο Αθηναίων.

Στόχος μας κατά την εκπόνηση της εργασίας αυτής ήταν να κατανοήσουμε την έκταση που ο κοινωνικός αποκλεισμός λαμβάνει στις μέρες μας, ιδιαίτερα στην περίπτωση των αστέγων και ειδικότερα στο Δήμο Αθηναίων μέσα από πρωτογενή έρευνα με ερωτηματολόγιο που υποβάλλαμε σε δημότες και αιρετούς του υπό κρίση Δήμου.

Η εργασία αναπτύσσεται σε τρία κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο αναλύεται γενικά ο κοινωνικός αποκλεισμός και ειδικότερα η περίπτωση των αστέγων, όπως αυτή καταγράφεται σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύεται η περίπτωση του Δήμου Αθηναίων. Η ιστορική εξέλιξη του φαινομένου, τα μέτρα πρόληψης που έχουν ληφθεί από την πολιτεία καθώς και από τους μη κυβερνητικούς οργανισμούς.

Πέραν της θεωρητικής προσέγγισης του ζητήματος, στο τρίτο κεφάλαιο της εργασίας παρουσιάζεται το ερευνητικό τμήμα της μελέτης μέσα από την ανάλυση του οποίου προσδοκάτε να προκύψουν πρωτογενή συμπεράσματα. Στα πλαίσια της έρευνας πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις από τον κ. Κολλάτο Ευγένιο Δημοτικό Σύμβουλο του Δήμου Αθηναίων, από την κ. Ξανθή προϊσταμένη του κέντρου στέγης του ΚΥΑΔΑ και συμπλήρωση ερωτηματολογίου από 120 δημότες.

Με πρόβλεψη για να είναι το δείγμα όσο γίνεται πιο αντιπροσωπευτικό και αμερόληπτο η επιλογή έγινε με βάση κριτήρια της ηλικιακής ομάδας, (20-29, 30-39, 40-49, 50-64 ετών), τη περιοχή έρευνας και το φύλο (50% άνδρες, 50% γυναίκες) Η έρευνα έλαβε χώρα σε έξι συνοικίες του Δήμου Αθηναίων (Νέο Κόσμο Κυψέλη στην Μεταξουργείο Πατήσια Εξάρχεια Αμπελόκηποι) Σε κάθε μια από τις έξι περιοχές ερωτήθηκαν 20 άτομα εκ των οποίων 10 γυναίκες και 10 άντρες, ώστε να υπάρχει αναλογία δείγματος 50-50. Για την κάθε κατηγορία (π.χ. 10 άντρες στο Νέο Κόσμο, συλλέχθηκαν 2 – 3 δείγματα για κάθε ηλικιακή ομάδα.

Φιλοδοξία της συγγραφέως αποτελεί η παρούσα έρευνα να αποτελέσει μια βάση πληροφοριών και απόψεων από διάφορα επίπεδα της πολιτείας που να καταδεικνύουν τα αίτια του φαινομένου και να προτείνει ουσιαστικές λύσεις αντιμετώπισης του.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ – ΑΣΤΕΓΟΙ

1.1 Οι Άστεγοι – Αποσαφήνιση του Ορισμού

Κατά μία υπεραπλουστευτική θεώρηση, άστεγος θεωρείται οποιοσδήποτε στερείται παντελώς οποιουδήποτε καταλύματος. Πρόκειται όμως για έναν ορισμό που αποκλείει χιλιάδες συνανθρώπους μας, περιορίζοντας κατά πολύ τον πληθυσμό που αντιμετωπίζει πρόβλημα. Για παράδειγμα αποκλείει ανθρώπους που ζουν στοιβαγμένοι σε σπίτια – τρώγλες, στερούμενοι συχνά τα στοιχειώδη (μπάνιο, κουζίνα κ.λ.π), χιλιάδες μετανάστες και πολιτικούς πρόσφυγες που ζουν σε καταυλισμούς και γκέτο, χιλιάδες Ρομά που ζουν σε καταυλισμούς με έλλειψη στοιχειωδών υποδομών (νερό, ηλεκτρικό, αποχέτευση κ.λ.π), όπως και πολλές άλλες κατηγορίες πολιτών. (1)

Σύμφωνα με το άρθρο 29 του Νόμου 4052/2012 (ΦΕΚ Α'41/01/03/2012) "Νόμος αρμοδιότητας Υπουργείων Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης για εφαρμογή του νόμου «Έγκριση των Σχεδίων Συμβάσεων Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης μεταξύ του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Ε.Τ.Χ.Σ.), της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Τράπεζας της Ελλάδος, του Σχεδίου του Μνημονίου Συνεννόησης μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Τράπεζας της Ελλάδος και άλλες επείγουσες διατάξεις για τη μείωση του δημοσίου χρέους και τη διάσωση της εθνικής οικονομίας» και άλλες διατάξεις" ως άστεγοι ορίζονται: *«όλα τα άτομα που διαμένουν στη χώρα, τα οποία στερούνται πρόσβασης ή έχουν επισφαλή πρόσβαση σε επαρκή ιδιόκτητη, ενοικιαζόμενη ή παραχωρημένη κατοικία που πληροί τις αναγκαίες τεχνικές προδιαγραφές και διαθέτει τις βασικές υπηρεσίες ύδρευσης και ηλεκτροδότησης. Στους αστέγους περιλαμβάνονται ιδίως αυτοί που διαβιούν στο δρόμο, σε ξενώνες, αυτοί που φιλοξενούνται από ανάγκη προσωρινά σε ιδρύματα ή άλλες κλειστές δομές, καθώς και αυτοί που διαβιούν σε ακατάλληλα καταλύματα».* (www.inews.gr, 15.03.2012)

1.2 ETHOS – ευρωπαϊκή τυπολογία για την έλλειψη στέγης και τον αποκλεισμό από την κατοικία

Η έλλειψη στέγης είναι ένα από τα κύρια προβλήματα που συμπεριλαμβάνει η Στρατηγική για την Κοινωνική Προστασία και Ενσωμάτωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η πρόληψη της έλλειψης στέγης και η επαναστέγαση των αστέγων απαιτεί την κατανόηση των διαδικασιών που οδηγούν σε αυτήν και άρα μια ευρεία αντίληψη για το τι σημαίνει έλλειψη στέγης. Η FEANTSA (Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία των οργανώσεων που εργάζονται με τους αστέγους) έχει αναπτύξει μια τυπολογία για την έλλειψη στέγης και τον αποκλεισμό από την κατοικία, που ονομάζεται ETHOS. Η τυπολογία αυτή ξεκινάει από την κατανόηση του ότι υπάρχουν τρεις παράμετροι που συνιστούν την έννοια του “σπιτιού”, η έλλειψη των οποίων περιγράφει την έλλειψη στέγης : α) το να έχει κάποιος σπίτι σημαίνει ότι έχει ένα κατάλληλο - οίκημα (ή χώρο), στο οποίο το άτομο και η οικογένεια του έχουν την αποκλειστική κυριότητα (φυσική διάσταση), β) το να είναι κανείς σε θέση να διαθέτει προσωπικό χώρο και να απολαμβάνει τις κοινωνικές του σχέσεις (κοινωνική διάσταση) και γ) το να έχει κανείς έναν νόμιμο τίτλο για την ιδιοκτησία ενός χώρου (νομική διάσταση).

Αυτή η ανάλυση οδηγεί στις 4 κύριες διαφοροποιήσεις: Άστεγοι στον δρόμο, Έλλειψη κατοικίας, Επισφαλής στέγη και Ανεπαρκής ή Ακατάλληλη στέγη, οι οποίες όλες υποδηλώνουν την έλλειψη σπιτιού. Κατά συνέπεια η τυπολογία ETHOS κατατάσσει τους ανθρώπους που είναι άστεγοι σύμφωνα με τις συνθήκες διαβίωσης και στέγασης: Οι 4 αυτές βασικές εννοιολογικές κατηγορίες χωρίζονται σε 13 υποκατηγορίες σύμφωνα με επιμέρους λειτουργικούς ορισμούς, ώστε να μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την καταγραφή και την χαρτογράφηση του προβλήματος, την εξέλιξη και παρακολούθηση του φαινομένου και την αξιολόγησή του.

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται αναλυτικά οι εν λόγω υποκατηγορίες:

Πίνακας 1 Ευρωπαϊκή τυπολογία για την έλλειψη στέγης και τον αποκλεισμό από την κατοικία

ΑΣΤΕΓΟΙ ΣΤΟ ΔΡΟΜΟ	1	Άνθρωποι που ζουν στο δρόμο	Διαμονή σε δημόσιους χώρους ή εξωτερικούς χώρους	Διαμονή στο δρόμο ή σε δημόσιους χώρους, χωρίς το κατάλυμα να μπορεί να θεωρηθεί τόπος κατοικίας
	2	Διαμονή σε χώρους για επείγουσες περιπτώσεις	Διανυκτέρευση σε ξενώνες ύπνου	Άνθρωποι χωρίς σταθερό τόπο διαμονής, που χρησιμοποιούν για διανυκτέρευση υποβαθμισμένα καταλύματα.
ΣΤΕΡΟΥΜΕΝΟΙ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	3	Διαμονή σε ξενώνες για αστέγους	Προσωρινή παραμονή σε ξενώνα για αστέγους Υποστηριζόμενη διαμονή σε μεταβατικό στάδιο	Ο χρόνος παραμονής ορίζεται να είναι σύντομος*
	4	Φιλοξενία σε ξενώνες γυναικών	Διαμονή σε ξενώνες για γυναίκες	Σύντομη* φιλοξενία γυναικών, που έχουν βιώσει ενδοοικογενειακή βία.
	5	Διαμονή σε κέντρα για μετανάστες πρόσφυγες	Προσωρινή φιλοξενία σε κέντρα υποδοχής για αιτούντες άσυλο Προσωρινή φιλοξενία για μετανάστες	Βραχυχρόνια φιλοξενία σε χώρους υποδοχής λόγω νομικής εκκρεμότητας
	6	Πρόσωπα που φεύγουν από Ιδρύματα	Εξιτήριο από σωφρονιστικά καταστήματα – Αποφυλακιστέοι Εξιτήριο από Ψυχιατρεία και άλλα Νοσοκομεία η αποφοίτηση από Θεραπευτικά προγράμματα για χρήση ουσιών Λήξη φιλοξενίας σε Ιδρύματα Παιδικής Προστασίας	Δεν υπάρχει άλλη κατοικία πριν την αποφυλάκιση Παράταση της νοσηλείας λόγω της έλλειψης στέγης Δεν πιστοποιείται η ύπαρξη κατοικίας (με την συμπλήρωση των 18 χρόνων)
	7	Πρόσωπα που λαμβάνουν μακροχρόνια υποστήριξη	Στεγαστική φροντίδα για ηλικιωμένους αστέγους Υποστηριζόμενη διαμονή για πρώην αστέγους	Διαμονή μακράς διάρκειας* και παροχή φροντίδας για πρώην αστέγους

ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΠΟΥ ΖΟΥΝ ΣΕ ΕΠΙΣΦΑΛΕΙΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΣΤΕΓΑΣΗΣ	8 Άνθρωποι που ζουν σε επισφαλή κατοικία	Προσωρινή φιλοξενία σε συγγενείς ή φίλους Διαμονή σε καθεστώς παράνομης ή παράτυπης υπενουκίασης Παράνομη καταπάτηση γης (για στεγαστικό σκοπό)	Προσωρινή διαμονή σε συμβατική κατοικία αλλά όχι σε κανονική και μόνιμη λόγω έλλειψης στέγης Διαμονή χωρίς νόμιμη ενοικίαση –παράνομη κατάληψη Καταπάτηση γης χωρίς νόμιμα δικαιώματα
	9 Άνθρωποι που ζουν υπό την απειλή έξωσης	Αναγκαστική έξωση με δικαστική εντολή από ενοικιαζόμενη Κατοικία Εντολή κατάσχεσης ιδιόκτητης κατοικίας	Όπου εντολές για έξωση είναι σε ισχύ Όπου υπάρχει δικαστική εντολή για κατάσχεση
	10 Πρόσωπα που ζουν υπό την απειλή βίας	Διαμονή στην οικογενειακή εστία με καταγραμμένα από την αστυνομία περιστατικά βίας	Όταν η αστυνομία λαμβάνει μέτρα για να εξασφαλίσει ασφαλή διαμονή σε θύματα ενδοοικογενειακής βίας
ΔΙΑΒΙΩΣΗ ΣΕ ΑΚΑΤΑΛΛΗΛΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ	11 Άνθρωποι που ζουν σε προσωρινά ή πρόχειρα καταλύματα	Τροχόσπιτα – Αυτοκίνητα Μη συμβατικές κατασκευές Προσωρινές κατασκευές	Δεν προορίζονται για μόνιμη διαμονή Αυτοσχέδιες κατασκευές, παραπήγματα ή παράγκες Ημι-μόνιμες κατασκευές, λυόμενα ή containers
	12 Άνθρωποι που ζουν σε ακατάλληλα καταλύματα	Κατελημμένα κτίρια ακατάλληλα για κατοίκηση	Χώροι που θεωρούνται ακατάλληλοι για κατοίκηση σύμφωνα με την υπάρχουσα νομοθεσία
	13 Διαμονή υπερβολικά μεγάλου αριθμού ανθρώπων στον ίδιο χώρο	Υπέρβαση του ανώτατου επιτρεπτού ορίου συνωστισμού σε κατοικία	Υπέρβαση του ανώτατου επιτρεπτού εθνικού ορίου ανθρώπων ανά χρησιμοποιούμενο δωμάτιο ή επιφάνεια κατοικίας ανά άτομο.

1.3 Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός

Η απορία η ένδεια ή η φτώχεια είναι ταυτόσημοι όροι και εκλαμβάνονται ως το ίδιο φαινόμενο της βιομηχανικής και αστεακής κοινωνίας. Χαρακτηρίζουν τον πληθυσμό της πόλης που δεν έχει ενταχθεί σε ικανοποιητικό βαθμό στην εκχρηματισμένη κοινωνία της. Απορία είναι η απόλυτη ένδεια, η οποία δηλώνει την κατάσταση του ατόμου που βρίσκεται κάτω από το επίπεδο συντήρησης, του ατόμου που αδυνατεί να συντηρήσει τον εαυτό του. (1)

Η φτώχεια συναντάται παγκοσμίως, είτε ως μαζική φτώχεια σε πολλές αναπτυσσόμενες χώρες, είτε ως νησιδες φτώχειας εν μέσω πλούτου στις αναπτυγμένες χώρες, είτε ως απώλεια των αναγκαίων πόρων διαβίωσης λόγω οικονομικής ύφεσης, είτε ως ξαφνική μετάπτωση σε συνθήκες ένδειας ως συνέπεια καταστροφής ή συγκρούσεων, είτε ως φτώχεια των χαμηλόμισθων εργαζομένων, είτε τέλος ως και πλήρη αποστέρηση των ατόμων χωρίς οικογενειακή υποστήριξη και χωρίς κάλυψη από τους κοινωνικούς θεσμούς και το δίκτυ ασφαλείας (1)

Οι ποικίλες μορφές αποστέρησης, από την απασχόληση, τη στέγαση, την ιατρική περίθαλψη, την εκπαίδευση κ.τ.λ. εκφράζουν την έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού. (2) Ως κοινωνικός αποκλεισμός μπορεί να νοηθεί η αποχή ή αποξένωση των ατόμων και ομάδων από έναν ή περισσότερους από τους εξής κύριους μηχανισμούς της κοινωνίας:

- Την Αστική ενσωμάτωση, δηλαδή την αναγνώριση της ιδιότητας του ατόμου ως πολίτη μίας δημοκρατικής κοινωνίας
- Την Οικονομική ενσωμάτωση, η οποία έχει ως συνέπεια την πρόσβαση στην απασχόληση και την ευρύτερη ένταξη στην οικονομική πραγματικότητα
- Την Κοινωνική ενσωμάτωση, η οποία έχει ως συνέπεια την προαγωγή και την πρόσβαση στην κρατική βοήθεια δίχως περιθωριοποίηση και στιγματισμό
- Τη Διαπροσωπική ενσωμάτωση, ήτοι την ύπαρξη οικογένειας, φίλων, γειτόνων και κοινωνικών δικτύων (3)

Οι κύριες οικονομικές και κοινωνικές διαδικασίες, που συμβάλλουν στην ανάπτυξη του κοινωνικού αποκλεισμού, παρατηρήθηκε ότι είναι οι εξής:

- Οικονομική και κοινωνική αναδιάρθρωση και ανακατανομή των πόρων, η οποία, έχει δυσανάλογα αρνητικές επιπτώσεις στους πιο φτωχούς και περισσότερο ευάλωτους, αν και ευνοεί σε μεγάλο βαθμό ορισμένους
- Η κατά τα τελευταία χρόνια με αυξανόμενους ρυθμούς ανάπτυξης μετανάστευση προς τις διάφορες χώρες της Ε.Ε.
- Φαινόμενα ατομοκεντρισμού, ως συνέπεια των μεταβολών στη συνοχή των άτυπων διαπροσωπικών δικτύων (οικογένεια, φίλοι, γείτονες), λόγω αναδιάρθρωσης των οικογενειακών δομών, αντιλήψεων και αξιών, με αποτέλεσμα την ολοένα και μικρότερη στήριξη των με κάποιου είδους ανάγκη ατόμων (2)

Ως κοινά χαρακτηριστικά των καταστάσεων αποκλεισμού εμφανίζονται τα παρακάτω:

- Έλλειψη δυνατότητας άσκησης των ατομικών δικαιωμάτων χωρίς βοήθεια, λόγω της περιορισμένης πρόσβασης σε διάφορους τομείς (πληροφόρηση, εκπαίδευση, επαγγελματική κατάρτιση, απασχόληση, στέγαση, συλλογικές υπηρεσίες, ιατρική περίθαλψη)
- Διατήρηση κακής εικόνας των ατόμων αυτών σχετικά με τον εαυτό τους και με την ικανότητά τους να αντεπεξέλθουν στις υποχρεώσεις τους
- Κίνδυνος οι ανάγκες για ενίσχυσή τους να μονιμοποιηθούν
- Πιθανός στιγματισμός των εν λόγω ατόμων, καθώς και των συνοικιών των αστικών περιοχών στις οποίες κατοικούν
- Ενδεχόμενη ανυπαρξία ή αμυδρή σχέση των ατόμων αυτών με την αγορά εργασίας, την οικογένεια ή άλλα διαπροσωπικά δίκτυα και το κράτος, ήτοι με τους βασικούς για την παραγωγή ή διανομή πόρων κοινωνικούς μηχανισμούς (3)

1.4 Ευάλωτες Κοινωνικά Ομάδες

Με τον όρο ευάλωτες κοινωνικά ομάδες χαρακτηρίζουμε τις ομάδες εκείνες του πληθυσμού οι οποίες στερούνται της πλήρους συμμετοχής στην οικονομική, κοινωνική, και πολιτική ζωή ενός τόπου ή η πρόσβασή τους στην εκπαίδευση, στην αγορά εργασίας, σε εισοδήματα και άλλους πόρους. (3) Ενδεικτικά αναφέρουμε τις ευάλωτες από τον κοινωνικό αποκλεισμό ομάδες πληθυσμού:

- Παιδιά, νέοι και ηλικιωμένοι, ως άτομα εκτός εργατικού δυναμικού
- Γυναίκες (συνήθως νοικοκυρές και μητέρες)
- Άστεγοι
- Άνεργοι
- Άποροι, άτομα που βιώνουν φτώχεια
- Εργαζόμενοι με αμοιβή χαμηλότερη του ανειδίκευτου εργάτη
- Εργαζόμενοι με μερική ή εποχιακή απασχόληση χωρίς κοινωνική ασφάλιση
- Άτομα με πνευματικές/ψυχικές διαταραχές ή χρόνια προβλήματα υγείας
- Άτομα με ειδικές ανάγκες
- Μονογονεϊκές οικογένειες
- Αναλφάβητοι
- Παλινοστούντες, ξένοι, μετανάστες
- Εθνικές μειονότητες
- Αθίγγανοι
- Εξαρτημένα από διάφορες ουσίες άτομα
- Αποφυλακισμένοι / Ανήλικοι παραβάτες
- Αλκοολικοί (1)

1.4.1 Παιδιά – Νέοι – Ηλικιωμένοι

Ως παιδική φτώχεια ορίζεται ο κίνδυνος φτώχειας που αντιμετωπίζει ένα παιδί (μικρότερο 18 ετών) που καθορίζεται από την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού στο οποίο ζει. Πρόκειται για ένα φαινόμενο το οποίο έχει αρχίσει να λαμβάνει διαστάσεις στις χώρες της Ε.Ε. Σε σύγκριση με τον υπόλοιπο πληθυσμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης τα παιδιά είναι περισσότερο επιρρεπή στη φτώχεια στα

περισσότερα κράτη μέλη της. Ως λόγοι μπορούν να ανιχνευθούν η διαβίωση των παιδιών σε νοικοκυριά ανέργων, σε νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος, η διαβίωσή τους με έναν μόνο γονέα ή/και σε πολυμελή οικογένεια χωρίς επαρκή εισοδηματική ενίσχυση. Η κακή εκπαίδευση, η κακή υγεία, οι περιορισμένες επαγγελματικές προοπτικές ως συνέπειες της φτώχειας, αποτελούν λόγους, για τους οποίους τα εν λόγω παιδιά αντιμετωπίζουν συνήθως περισσότερα εμπόδια στη ζωή τους.

Ο κίνδυνος παιδικής φτώχειας στην Ελλάδα, αυξάνεται συνεχώς βάσει στατιστικών στοιχείων. Βασικοί παράγοντες που επιδρούν στο επίπεδο φτώχειας των παιδιών είναι οι εξής:

- Ο μεγάλος αριθμός μη οικονομικά ενεργών μελών στο νοικοκυριό, καθώς η φτώχεια μειώνεται σε νοικοκυριά με έναν ή δύο εργαζόμενους
- Οι χαμηλές αποδοχές
- Το μη ικανοποιητικό σύστημα κοινωνικών παροχών και η έλλειψη υπηρεσιών υποστήριξης π.χ. για τη φροντίδα των παιδιών (4)

Στους ηλικιωμένους ανήκουν τα άτομα άνω των 65 ετών που έχουν συνταξιοδοτηθεί από την εργασία τους, που αρχίζουν να αντιμετωπίζουν προβλήματα υγείας καθώς και οικονομικά προβλήματα, πολλοί από τους οποίους από ένα σημείο και μετά δεν μπορούν να αυτοσυντηρηθούν, με συνέπεια να έχουν ανάγκη τη φροντίδα άλλων ανθρώπων.

Κατά τη διάρκεια της μέσης ηλικίας το άτομο βρίσκεται στο απόγειο της δέσμευσής του με την κοινωνία. Υπάρχει εξάρτηση πλήθους ανθρώπων από αυτόν, ενώ ο χρόνος και η λειτουργικότητά του αποτελούν πολύτιμα στοιχεία. Το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού των ηλικιωμένων υπήρχε ανέκαθεν, καθώς από πάντα η κοινωνία φανέρωνε μια αμυδρή αποστροφή προς τους γέροντες. Εξαιτίας όμως της τεχνολογικής ανάπτυξης και των βιομηχανικών ρυθμών ζωής της σύγχρονης πόλης, το πρόβλημα της απομόνωσης της Τρίτης ηλικίας έχει ενταθεί στις μέρες μας. Περαιτέρω, δεδομένης της ελλιπούς περίθαλψης και κοινωνικής βοήθειας προς τα άτομα της Τρίτης ηλικίας, η περιθωριοποίηση των ηλικιωμένων στην εποχή μας συνδέεται με συγκεκριμένες κοινωνικοοικονομικές μεταβλητές. Για παράδειγμα, στην περίπτωση που ο ηλικιωμένος αντιμετωπίζει μακροχρόνιες ασθένειες, παρατηρούμε μια πιο γρήγορη διαδικασία περιθωριοποίησης. (5)

1.4.2 Γυναίκες

Παρόλο που οι γυναίκες σήμερα αποτελούν σημαντική δύναμη μέσα στην κοινωνία και ασχολούνται με πάρα πολλές δραστηριότητες, δεν αντιμετωπίζονται ισότιμα από τους άνδρες ή από την αγορά εργασίας, με συνέπεια να αποκλείονται σε πολλές περιπτώσεις από την πλήρη συμμετοχή τους στον οικονομικό και κοινωνικό τρόπο ζωής, μένοντας συχνά στο περιθώριο της γενικότερης ευημερίας. Η ανεργία είναι ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν.

Ο χαρακτηρισμός τους ως «ευπαθείς κοινωνικές ομάδες» προκύπτει από το γεγονός ότι οι γυναίκες ανήκουν, σε μεγαλύτερο ποσοστό από ότι οι άνδρες, στα πιο εξασθενημένα, εξαρτώμενα και ανίσχυρα τμήματα ενός δεδομένου πληθυσμού. Ακόμα και σήμερα οι γυναίκες εξακολουθούν να προσδιορίζονται από δύο κυρίως παράγοντες: α) τη βιολογική τους ιδιαιτερότητα, δηλαδή την ικανότητα αναπαραγωγής και β) το διαφορετικά δομημένο κοινωνικό καθεστώς και τον κατά φύλα καταμερισμό της εργασίας τόσο στον ιδιωτικό, όσο και στον δημόσιο χώρο. Λόγω της εν λόγω διαφορετικότητας, δημιουργήθηκε μία πηγή διακρίσεων, που είχε ως συνέπεια τη συντήρηση της ιδεολογίας της κατωτερότητας του γυναικείου φύλου και της λειτουργίας της εντέλει ως ανισότητας. (6)

1.4.3 Άτομα εκτός Εκπαιδευτικής Διαδικασίας

Στη σημερινή εποχή το κοινωνικό κράτος πρόνοιας βασίζεται στην εργασία, η οποία εμφανίζεται ως απαραίτητη προϋπόθεση για την πλήρη κοινωνική συμμετοχή. Τα πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα και η πρόσβαση σε υπηρεσίες πρόνοιας και κοινωνικής ασφάλισης εξαρτώνται από την εργασία του ατόμου, με συνέπεια η εργασία να αποτελεί τη βάση για την ιδιότητα του πολίτη. Κατά συνέπεια, ο ρόλος της εκπαίδευσης γίνεται ολοένα και πιο σημαντικός, καθώς είναι αυτός που παρέχει τα εφόδια και πιστοποιεί την κατοχή γνώσεων. Επίσης, αναγκαία εμφανίζεται η διεύρυνση του ρόλου της εκπαίδευσης, ώστε να συμπεριλάβει όλα τα άτομα της κοινωνίας, προκειμένου να διασφαλιστεί και να αναπτυχθεί η κοινωνική συνοχή και να προωθηθεί η πολιτισμική και τεχνολογική μας βελτίωση.

Η θέση που κατέχει το άτομο στην κοινωνική ιεραρχία ορίζεται σε μεγάλο βαθμό από το επάγγελμα που ασκεί κανείς. Κατά συνέπεια η διαβάθμιση των ανάλογων τίτλων

σπουδών οι οποίοι παρέχονται από κάθε βαθμίδα της εκπαίδευσης, από την πρωτοβάθμια μέχρι και την τριτοβάθμια, αντιστοιχεί, σε γενικές γραμμές με τη διαβάθμιση των επαγγελμάτων. Η έλλειψη όμως αυτών των τυπικών προσόντων, προκαλεί δυσκολίες στην πρόσβαση στην αγορά εργασίας, με συνέπεια τη στροφή των νέων προς επαγγέλματα που χαρακτηρίζονται από μικρή εξειδίκευση, μεγάλη εργασιακή ανασφάλεια και χαμηλό μισθό. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται σε κείμενο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, γνωστό ως η «Λευκή Βίβλος», η αποτυχία στην εκπαίδευση είναι ένας σημαντικός παράγοντας περιθωριοποίησης, οικονομικού και κοινωνικού αποκλεισμού. (7)

1.4.4 Άτομα με Αναπηρία

Ο προσδιορισμός και η οριοθέτηση της αναπηρίας είναι δύσκολη, καθώς πρόκειται για όρο που δεν μπορεί να εξηγηθεί απλά. Το σύνολο των λειτουργιών του ατόμου, η συνολική εικόνα της κοινωνίας για τον άνθρωπο, οι υπάρχουσες κοινωνικές και παραγωγικές σχέσεις, οι θεσμοί, το υπάρχον σύστημα των αξιολογικών κατηγοριών, ο τρόπος κοινωνικής οργάνωσης, τα επικρατούντα στην κοινωνία πρότυπα, η κοινωνική θέση του ατόμου αποτελούν κριτήρια για την εν λόγω οριοθέτηση.

Τα άτομα με αναπηρία βιώνουν καθημερινά σε πολλούς τομείς διακρίσεις και αποκλεισμούς, όπως κατά τη διάρκεια των μεταφορών τους, στην πρόσβασή τους στη διασκέδαση, καθώς και κατά την πρόσβασή τους στην εκπαίδευση και την εργασία. Επιπλέον, αποκλείονται από την εξάσκηση συγκεκριμένων επαγγελμάτων, με συνέπεια το ποσοστό ανεργίας των ατόμων με αναπηρία να είναι κατά πολύ υψηλότερο από το ποσοστό ανεργίας του υπόλοιπου πληθυσμού. (2)

1.4.5 Εθνικές Μειονότητες

Στην Ελλάδα υπάρχουν κάποιοι πληθυσμοί οι οποίοι διακρίνονται με βάση κάποια δικά τους χαρακτηριστικά, με συνέπεια να μιλάμε για ξεχωριστές ομάδες εντός της ελληνικής επικράτειας, αλλά δεν υπάρχουν επίσημα αναγνωρισμένες εθνικές μειονότητες. Η μία από αυτές είναι η επισήμως αναγνωρισμένη μουσουλμανική μειονότητα της Δυτικής Θράκης.

Εκτός από την Δυτική Θράκη μικρότερες κοινότητες μουσουλμάνων απαντώνται στην Ρόδο, στη Κω, ενώ στην Αθήνα κατοικούν πάνω από δέκα χιλιάδες έλληνες μουσουλμάνοι, οι οποίοι κατά κύριο λόγο έχουν μεταναστεύσει από την Δ. Θράκη. Οι ως άνω πληθυσμοί, λόγω της εθνοτικής-θρησκευτικής τους ταυτότητας αποτελούν συχνά θύματα κοινωνικού αποκλεισμού από την αγορά εργασίας και την εκπαίδευση και ζουν σε αρκετά υψηλό ποσοστό σε σύγκριση με τους μη μουσουλμάνους συμπολίτες τους υπό το καθεστώς της φτώχειας.

Στις πόλεις της Κομοτηνής και της Ξάνθης η διαφορά στο βιοτικό επίπεδο είναι ιδιαίτερα εμφανής, καθώς κατοικούν σε ξεχωριστές συνοικίες. Εξαιτίας του κοινωνικού αποκλεισμού που εντοπίζεται στους άλλους τομείς της δραστηριότητάς τους, εμφανίζονται ωστόσο επιπτώσεις στην υγεία των μουσουλμάνων της Θράκης. Η οικονομική αδυναμία, η απουσία προληπτικής ιατρικής, οι άσχημες συνθήκες εργασίας και στέγασης οδηγεί σε σημαντική αύξηση της πιθανότητας προσβολής τους από κάποιες ασθένειες. (8)

1.4.6 Άνεργοι

Το φαινόμενο του εκτοπισμού του ατόμου από την αγορά εργασίας, με περαιτέρω συνέπεια την απουσία εισοδήματος από απασχόληση, αποκτά ιδιαίτερη σημασία, λόγω του αυξημένου κινδύνου για την εμφάνιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

Εικόνα 1 Διαβάθμιση ανέργων με κριτήριο την ηλικιακή ομάδα στην οποία ανήκουν. Από το σύνολο των ανέργων, το 88,9% αναζητά εργασία ως μισθωτός με πλήρη απασχόληση. (ΕΛ.ΣΤΑΤ, απογραφή 2011)

Η ανεργία, ως η αδυναμία της αγοράς να απορροφήσει το σύνολο των ατόμων που μπορούν και ζητούν να απασχοληθούν, αποτελεί ένα από τα κυριότερα προβλήματα της αγοράς εργασίας και της κοινωνίας γενικά. Στις μέρες μας βιώνουμε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα ανεργίας, και παρακολουθούμε το φαινόμενο της επιμονής της ανεργίας και της αυξανόμενης διάρκειάς της. Οι προεκτάσεις αυτού του φαινομένου αποκτούν έντονο κοινωνικό χαρακτήρα και οι επιπτώσεις της ανεργίας στην οικονομία και την κοινωνία είναι αναμφισβήτητα δραματικές. Με βάση τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας (Eurostat) ο δείκτης ανεργίας ανήλθε στο 19,2% τον Οκτώβριο του 2011 στην Ελλάδα. Το ποσοστό αυτό κατατάσσει την Ελλάδα δεύτερη χώρα της ΕΕ με την υψηλότερη ανεργία, μετά την Ισπανία (22,7%) (www.tanea.gr).

Τα πρώτα θύματα όταν η ανεργία αυξάνει, είναι οι πιο ευαίσθητες ομάδες του πληθυσμού, ήτοι τα άτομα με φυσικές ή ψυχικές μειονεξίες, άτομα χωρίς επαγγελματική εμπειρία, γυναίκες, άτομα μεγαλύτερης ηλικίας και άτομα με λιγότερα εκπαιδευτικά προσόντα. (1).

1.4.7 Ρομά

Οι Ρομά (στον ενικό αριθμό Ρομ), γνωστοί επίσης και ως Ρομ, Τσιγγάνοι, Αθίγγανοι, Κατσιβέλοι, ή Σίντηδες και με τον, κάποιες φορές υποτιμητικό, χαρακτηρισμό Γύφτοι, είναι ένας κατά βάση νομαδικός λαός με Ινδική καταγωγή (el. wikipedia.org). Στην Ελλάδα ζουν περίπου 250.000 τσιγγάνοι και αποτελούν το 4% περίπου του πληθυσμού της χώρας, αν και βάσει ανεπίσημων στοιχείων εκτιμάται ότι ο συνολικός αριθμός είναι πολύ υψηλότερος και σε όλη την Ευρώπη ζουν περίπου 10-12 εκατομμύρια. Ο μισός πληθυσμός των τσιγγάνων είναι μόνιμα εγκατεστημένος, κυρίως στην περιοχή γύρω από την Αθήνα, ενώ ο υπόλοιπος μισός είναι μετακινούμενος, συνήθεια η οποία δεν είναι πλέον τόσο έντονη όσο παλαιότερα.

Οι πληθυσμοί αυτοί κατοικούν ως επί το πλείστον σε καταυλισμούς μέσα σε αυτοσχέδια οικήματα και σκηνές σε περιοχές κοντά σε μικρά ή μεγάλα αστικά κέντρα. Παρατηρούνται έντονα φαινόμενα γκετοποίησής τους, καθώς και φαινόμενα πράξεων αστυνομικής βίας εναντίον τους και απόπειρες διώξεων και απομακρύνσεως από τις κατασκηνώσεις τους από τις τοπικές δημοτικές αρχές. Ως αποτέλεσμα της επί σειρά ετών έλλειψης κρατικής μέριμνας, παρατηρούνται άσχημες συνθήκες υγιεινής

και διαβίωσης στο τόπο κατοικίας τους, οι οποίες βέβαια αποτελούν και συνέπεια των παρενεργειών του συνολικού αποκλεισμού από όλες τις κοινωνικές δραστηριότητες. Οι Ρομά βιώνουν καθ' όλη την διάρκεια της ζωής τους, όπως έχουν αναδείξει μελέτες και στατιστικά δεδομένα, απόλυτη φτώχεια και διαδικασίες κοινωνικού αποκλεισμού από την αγορά εργασίας και την εκπαίδευση. (8)

1.4.8 Μονογονεϊκές Οικογένειες

Με τον όρο «μονογονεϊκή οικογένεια» προσδιορίζεται η οικογένεια όπου υπάρχει μόνο ένας γονέας (χήρα/ος, ανύπαντρη μητέρα, διαζευγμένη μητέρα/πατέρας, σε διάσταση). Το ποσοστό φτώχειας μόνων γονέων το 2009, κυμαινόταν γύρω στο 34% στην Ε.Ε., ενώ στην Ελλάδα γύρω στο 32,1%. Ως Μ.Ο. θεωρείται η οικογένεια εκείνη με τέκνα κάτω των 18 ετών και δεν υπολογίζονται οι μόνοι γονείς που ξαναβρίσκουν ένα σύντροφο και αποτελούν έτσι τις λεγόμενες «συνδυασμένες οικογένειες» ή «θετές οικογένειες» ή «μεικτές οικογένειες». Στην Ευρώπη ως μονογονεϊκή οικογένεια νοείται επίσης εκείνη η οικογένεια, από την οποία ο ένας γονέας απουσιάζει για οικονομικούς ή επαγγελματικούς λόγους, όπως είναι η μετανάστευση, το ναυτικό κ.λπ.

Λόγω της απελευθέρωσης της γυναίκας, επήλθαν αλλαγές στη θέση της μέσα στην κοινωνία και στην οικογένεια, αλλάζοντας τον παραδοσιακό ορισμό της οικογένειας. Πολλά ζευγάρια σήμερα συγκατοικούν χωρίς γάμο, αρκετές γυναίκες δεν κάνουν παιδιά είτε από επιλογή είτε επειδή το αναβάλλουν έως ότου πια δεν είναι εφικτό, ενώ άλλες αποφασίζουν να κρατήσουν και να μεγαλώσουν μόνες τους τα παιδιά τους. Πολλά ζευγάρια χωρίζουν, με συνέπεια τα παιδιά να μένουν με τον ένα γονέα, ενώ υφίστανται και αρκετές οικογένειες σε ανασύνθεση.

Ο κοινωνικός αποκλεισμός δεν νοείται μόνο ως έλλειψη πόρων, αλλά και ως σχετική αποστέρηση πλεονεκτημάτων και δικαιωμάτων και έλλειψη πρόσβασης σε διαδικασίες και ευκαιρίες. Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία το 18% των μόνων μητέρων αρχηγών νοικοκυριών βρίσκεται κάτω από τα όρια της φτώχειας, το οποίο περιορίζεται στο 5,8% για τις παντρεμένες που συμβιών. Η φτώχεια μαστίζει επίσης και τα παιδιά των Μ.Ο.

Οι γυναίκες αρχηγοί των Μ.Ο. χαρακτηρίζονται σε σύγκριση με τους άντρες αρχηγούς Μ.Ο. από την έλλειψη χρόνου, τη λεγόμενη «φτώχεια χρόνου». Οι

περισσότερες γυναίκες που κάνουν παιδιά σε μικρή ηλικία, μετά από έναν χωρισμό μένουν στάσιμες όσον αφορά την απόκτηση πρόσθετων επαγγελματικών προσόντων, αποκλειόμενες συχνά πολύ νωρίς από την αγορά εργασίας, καθώς λόγω της έλλειψης χρόνου δεν είναι σε θέση να παρακολουθήσουν τις αλλαγές στον εργασιακό χώρο και να είναι ανταγωνιστικές, με συνέπεια να αναγκάζονται να ασκήσουν εργασίες επιβίωσης. Στη Μ. Βρετανία το 50% των μόνων μητέρων δεν έχει καθόλου εκπαιδευτικά προσόντα σε σύγκριση με το 38% του γενικού συνόλου των γυναικών ηλικίας μεταξύ 25 και 49 ετών. Στην Ελλάδα δυστυχώς υπάρχει έλλειψη εθνικής πολιτικής και στρατηγικής στήριξης τόσο της παραδοσιακής όσο και της μονογονεϊκής οικογένειας. (9)

1.5 Δείκτες Κοινωνικού Αποκλεισμού

Οι βασικότεροι δείκτες κοινωνικού αποκλεισμού είναι οι εξής:

- Έλλειψη εισοδήματος και παραγωγικών πόρων που να διασφαλίζουν ένα διατηρήσιμο βιοτικό επίπεδο
- Πείνα και κακή διατροφή
- Κακή υγεία, ως συνέπεια περιορισμένης πρόσβασης στην υγειονομική περίθαλψη και έλλειψης κοινωνικής ασφάλισης
- Περιορισμένη πρόσβαση στην εκπαίδευση
- Έλλειψη στέγης ή ανεπαρκείς συνθήκες στέγασης
- Επικίνδυνο περιβάλλον
- Έλλειψη συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων και στην κοινωνική και πολιτιστική ζωή (1)

1.5.1 Χαμηλό Εισόδημα

Ο μικρός προσδόκιμος μέσος όρος ζωής, η έλλειψη συμμετοχής στα κοινωνικά δρώμενα, η περιθωριοποίηση και ο αποκλεισμός από την πλειονότητα των παροχών συνδέεται με το χαμηλό εισόδημα, το οποίο αποτελεί από τους βασικότερους δείκτες κοινωνικού αποκλεισμού. Για να παρεμποδιστεί και να αντιμετωπισθεί ο κοινωνικός αποκλεισμός απαιτείται μεν απαραίτητα η ύπαρξη οικονομικής ανάπτυξης, αλλά στην

περίπτωση μονοπωλίου των ωφελειών της από συγκεκριμένες ομάδες, είναι δυνατόν ορισμένα είδη οικονομικής ανάπτυξης να προκαλέσουν αποκλεισμό. Η πλήρης εκδήλωση των δυνατοτήτων των πολιτών στον επαγγελματικό τομέα συνδέεται με την κοινωνική ενσωμάτωση και ευημερία. Η φυσική και ψυχολογική υγεία επηρεάζονται συνήθως αρνητικά στις περιπτώσεις αποκλεισμού από την αγορά εργασίας, της υποαπασχόλησης και της ανεργίας. Το ποσοστό των ατόμων σε ηλικία για εργασία που είναι αποκλεισμένα από αυτήν, οι μακροχρόνια άνεργοι και οι χαμηλόμισθοι χρησιμοποιούνται ως δείκτες. (10)

1.5.2 Ελλιπής Εκπαίδευση

Περαιτέρω αιτία και δείκτης κοινωνικού αποκλεισμού είναι η ελλιπής εκπαίδευση. Ενώ ένας από τους βασικούς σκοπούς του εκπαιδευτικού συστήματος είναι η συμβολή του στην κοινωνική ένταξη του ατόμου, είναι παράλληλα δυνατόν να λειτουργήσει για ορισμένες ομάδες του πληθυσμού ως μηχανισμός κοινωνικού αποκλεισμού. Ως βασική συνέπεια του κοινωνικού αποκλεισμού των ατόμων παρατηρείται η στέρηση των βασικών εφοδίων ζωής, όπως ο αριθμητικός και γλωσσικός γραμματισμός, οι κοινωνικές δεξιότητες και η ικανότητα επικοινωνίας. Ο αποκλεισμός των πολιτών από το σχολείο ή η πρόωγη εγκατάλειψη του σχολείου έχουν ως συνέπεια τη στέρηση τους από ευκαιρίες για την απόκτηση εξειδικευμένης γνώσης, για την οικονομική και κοινωνική τους ανέλιξη και την αυτοεκτίμηση και την αδυναμία της νόησης του εαυτού τους ως κοινωνικά ενταγμένο. Κατά συνέπεια, ο κοινωνικός αποκλεισμός χαρακτηρίζεται από την παρεμπόδιση απορρόφησης κοινωνικών και δημόσιων αγαθών, κοινωνικού και δημόσιου πλούτου. Το ποσοστό των εργαζομένων με έλλειψη τυπικών προσόντων, το ποσοστό των απουσιών από το σχολείο, το ποσοστό των μαθητών που δεν ολοκληρώνουν την υποχρεωτική εκπαίδευση είναι οι πιο συχνοί δείκτες. (10)

1.5.3 Υγειονομική Περίθαλψη

Ο τομέας της υγειονομικής περίθαλψης χαρακτηρίζει το κοινωνικό κράτος και κατά συνέπεια ο κοινωνικός αποκλεισμός γίνεται ιδιαίτερα εμφανής στο πεδίο αυτό. Δυστυχώς στην Ελλάδα είναι συχνό φαινόμενο να εμποδίζεται η ισότιμη πρόσβαση

στην υγειονομική περίθαλψη, με συνέπεια τη δημιουργία κοινωνικών ανισοτήτων εξαιτίας της παραοικονομίας στο χώρο της υγείας και της σύγκρουσης που υπάρχει μεταξύ κρατικών υπηρεσιών και ιδιωτικού τομέα (10)

1.5.4 Κοινωνική Ασφάλιση

Η κοινωνική ασφάλιση απαρτίζεται από την κοινωνική υποστήριξη και την κοινωνική αρωγή. Στην περίπτωση που τα άτομα αποκλείονται από τη συμμετοχή τους σε συγκεκριμένα κοινωνικά δίκτυα πρόκειται τόσο για κοινωνικό όσο και για πολιτισμικό αποκλεισμό. Βάσεις της κοινωνικής ασφάλειας αποτελούν το θεσμικό κράτος και μία καλά οργανωμένη αγορά εργασίας. Σύμφωνα με το ελληνικό Σύνταγμα *«Τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου τελούν υπό την εγγύηση του Κράτους»*. Κατά το Σύνταγμα όλοι οι πολίτες έχουν ισότιμη πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας και φροντίδας. Στην πραγματικότητα όμως η πρόσβαση στις κοινωνικές υπηρεσίες, αν και ιδιαίτερα σημαντική, δεν είναι αυτονόητη για ορισμένες ομάδες πληθυσμού, γεγονός που συχνά αυξάνει τον κίνδυνο για κοινωνικό αποκλεισμό του ατόμου. (10)

1.5.5 Στέγαση

Ένας επιπλέον δείκτης κοινωνικού αποκλεισμού, ο οποίος στις μέρες μας έχει λάβει μεγάλες διαστάσεις λόγω της οικονομικής κρίσης είναι η έλλειψη στέγης ή η κακή ποιότητα στέγασης. Η ατομική και οικογενειακή υγεία και η παιδική ανάπτυξη επηρεάζονται αρνητικά από την έλλειψη στέγης ή τις κακές συνθήκες στέγασης. Ο εν λόγω δείκτης παρουσιάζει ιδιαίτερη σημασία στις πόλεις, καθώς στην ύπαιθρο ο κόσμος κατοικεί συνήθως σε ιδιόκτητη κατοικία. Για τους κατοίκους των πόλεων και συγκεκριμένα για τους ενοικιαστές η στέγαση και οι συνθήκες κατοικίας αποτελούν σημαντικότερους προσδιοριστικούς παράγοντες του κινδύνου αποκλεισμού. (10)

Οι πιο βασικές ανάγκες του ανθρώπου είναι οι αξιοπρεπείς συνθήκες στέγασης και διαβίωσης. Από τις πιο σοβαρές ίσως εκδηλώσεις του κοινωνικού αποκλεισμού εμφανίζεται η μη πρόσβαση σε επαρκή και ασφαλή στέγη. Πολλά από τα θεμελιώδη δικαιώματα κάθε ανθρώπου, όπως το δικαίωμα πρόσβασης στην εκπαίδευση, το

δικαίωμα στην εργασία, στην κοινωνική προστασία, στην περίθαλψη, στην προσωπική και οικογενειακή ζωή, στην πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες όπως η παροχή νερού και ηλεκτρικού ρεύματος, δε θα ήταν δυνατό να ασκηθούν χωρίς την εξασφάλιση πρόσβασης σε κατάλληλη και ασφαλή στέγη. Τα εν λόγω δικαιώματα αποτελούν θεμέλια κάθε σύγχρονης κοινωνίας και είναι απαραίτητο να τα απολαμβάνει κάθε πολίτης. (11)

Εικόνα 2 Τα εγκαταλελειμμένα κτίσματα αποτελούν συνήθως προσωρινά καταλύματα άπορων πολιτών

1.6 Ο Ρόλος της Εκκλησίας – Συσσίτια

Η Εκκλησία φαίνεται πως στα νεότερα χρόνια και με την ίδρυση του νεοελληνικού κράτους, ως θεσμός κατέχει δεσπόζουσα θέση στο ζήτημα της κοινωνικής πρόνοιας. Είναι ο κύριος εκφραστής της κοινωνικής βοήθειας ή παρέχει το ιδεολογικό υπόβαθρο για φιλανθρωπίες, ως απόρροια του αισθήματος ηθικής και θρησκευτικής πίστης. Η έννοια της φιλανθρωπίας κατέχει βασικό ρόλο στην κοινωνική πολιτική που ασκεί η Εκκλησία, την οποία ορίζει ως εξής:

«Φιλανθρωπία είναι το σύνολο των εκδηλώσεων και λαμβανομένων μέτρων, με τα οποία προλαμβάνουμε ή θεραπεύουμε την ατομική ή ομαδική, υλική ή ηθική και πνευματική δυστυχία ή εξαθλίωση. Πνευματική προϋπόθεση της φιλανθρωπίας είναι η πεποίθηση ότι οι άνθρωποι οφείλουν να αγαπούν τους συνανθρώπους τους, ως αδερφούς».

Σύμφωνα με την Εκκλησία της Ελλάδος, τα προγράμματα των Φιλόπτωχων Ταμείων απευθύνονται σήμερα σε όλες τις ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες, με σεβασμό στην προσωπικότητα, την ελευθερία και το δικαίωμα κάθε ανθρώπου για κοινωνική προστασία, ανεξαρτήτως φυλής, φύλου, ηλικίας, θρησκευματος και εθνικότητας. Στόχοι των προγραμμάτων είναι η άμεση παροχή κάθε υλικής ή άλλης βοήθειας σε άτομα και ομάδες που βιώνουν συνθήκες φτώχειας, οικονομικού και κοινωνικού αποκλεισμού και η στο μέτρο του δυνατού καταπολέμηση των αιτιών που προκαλούν τη φτώχεια, τον κοινωνικό και οικονομικό αποκλεισμό με διάφορα ειδικά προγράμματα.

Μέρος της κοινωνικής δράσης της Εκκλησίας και του φιλανθρωπικού της έργου αποτελούν και τα συσσίτια. Τα εκκλησιαστικά συσσίτια είναι η έμπρακτη έκφραση της Φιλανθρωπίας και της Χριστιανικής Αλληλεγγύης και εντάσσονται στους τομείς κοινωνικής δράσης των Γενικών και Ενοριακών Φιλόπτωχων Ταμείων των Μητροπόλεων. Η Εκκλησία, στην προκειμένη περίπτωση δια των Ενοριών, οργανώνει τα κατά τόπους συσσίτια και διαχειρίζεται τις δωρεές των φιλόπτωχων πιστών. Εκτός των έκτακτων εισφορών-δωρεών, η κάθε ενορία αξιοποιεί την εθελοντική εργασία και τα έσοδα του φιλόπτωχου ταμείου (το οποίο είναι ξεχωριστό από το γενικό ταμείο κάθε ενορίας) για τη λειτουργία των συσσιτίων (1). Αυτή τη στιγμή είναι καταγεγραμμένα 191 συσσίτια – τράπεζες αγάπης, σε όλη την ελληνική επικράτεια σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της Εκκλησίας. (www.ecclesia.gr, 17.03.2012)

1.7 Κόστος Κοινωνικού Αποκλεισμού

Ο κοινωνικός αποκλεισμός έχει δυσάρεστες συνέπειες σε πολλά επίπεδα για την κοινωνία. Εξαιτίας του κοινωνικού αποκλεισμού και της παραβατικότητας η πόλη από χώρο πολιτιστικής ανάπτυξης μετατρέπεται σε χώρο φόβου και ανασφάλειας. Η

πρόληψη του κοινωνικού αποκλεισμού είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς το κόστος για μία κοινωνία που αφορά σε παρεμβάσεις για την πρόληψή του κοινωνικού αποκλεισμού είναι πολύ μικρότερο σε σύγκριση με το κόστος που αφορά στην αντιμετώπισή του. Τα είδη του εν λόγω κόστους είναι τα εξής:

Κοινωνικό κόστος:

- Αστική και ρατσιστική βία
- Παιδική εγκληματικότητα
- Χρήση ναρκωτικών και αλκοόλ
- Βανδαλισμοί, κλοπές, διαρρήξεις κ.λ.π

Πολιτικό κόστος:

- Φθορά και αναξιοπιστία της πολιτικής ως κοινωνικής λειτουργίας
- Άνοδος νεοφασιστικών ρευμάτων
- Άνοδος του ρατσισμού και της ξενοφοβίας. Η άνοδος αυτή όχι μόνο συντηρείται από τον κοινωνικό αποκλεισμό αλλά παράλληλα τον αναπαράγει.

Πολιτιστικό κόστος:

- Αρνητικά συναισθήματα (άγχος, ανασφάλεια, θυμός, επιθετικότητα, κατάθλιψη)
- Ματαίωση
- Μοναξιά & απομόνωση

Άμεσο οικονομικό κόστος:

- Κόστος αυξανόμενης αστυνόμευσης
- Αυξανόμενο κόστος λειτουργίας δικαστηρίων λειτουργίας φυλακών
- Αυξανόμενο κόστος νοσοκομειακής περίθαλψης λόγω ατυχημάτων και βίας
- Αυξανόμενο κόστος συντήρησης δημόσιων χώρων, σχολείων, σταθμών συγκοινωνίας κ.λ.π. (12)

1.8 Θεσμικό Πλαίσιο Περίθαλψης στην Ευρώπη

Σύμφωνα με ανεπίσημα στοιχεία ο αριθμός των αστέγων στην Ευρώπη υπολογίζεται πάνω από 3 εκατομμύρια, οι υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης όμως δεν έχουν καταγράψει τον αριθμό των αστέγων στην Ευρώπη, διότι δεν έχει ακόμη ακριβώς

προσδιορισθεί ο όρος του αστέγου. Εκτιμάται όμως τόσο η αύξηση του αριθμού των νεόπτωχων όσων και του αριθμού των αστέγων στην Ευρώπη, εξαιτίας της οικονομικής κρίσης που μαστίζει τις χώρες της ευρωζώνης και των συνεχώς λαμβανόμενων μέτρων λιτότητας. Η Κομισιόν αναγνώρισε το πρόβλημα αλλά επισήμανε την αδυναμία της να κάνει κάτι σε πανευρωπαϊκό επίπεδο για την ανακούφιση και την προστασία της ζωής των αστέγων. Περαιτέρω διευκρίνισε ότι το κόστος και η μέριμνα της όποιας φροντίδας για τους αστέγους, αποτελεί ευθύνη των κρατών μελών της Ένωσης και όχι της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (www.in.gr, 15.03.2012).

1.8.1 Ελλάδα

Στο εθνικό σύστημα υγείας ενώ η πρόσβαση στις ιατρικές επισκέψεις είναι δωρεάν, το 25% του συνολικού κόστους των φαρμάκων καταβάλλεται από τον ασθενή. Οι Έλληνες πολίτες που καλύπτονται από την κοινωνική πρόνοια είναι οι εξής: τα άτομα που βρίσκονται σε κατάσταση ανέχειας (με πόρους χαμηλότερους των 300 ευρώ ανά μήνα), οι άνεργοι ή οι ασφαλισμένοι άνω των 29 ετών και άνω των 65 ετών (οι οποίοι δεν έχουν εργαστεί ή έχουν εργασθεί ελάχιστα), καθώς και τα άτομα με κάποια ιδιαίτερη ανάγκη ή που πάσχουν από κάποια αναπηρία. Σύμφωνα με το νόμο η περίθαλψη και η νοσηλεία των ανηλίκων είναι δωρεάν, στην πράξη όμως, αυτό παραμένει πολύ δύσκολο.

Οι πολίτες της Ε.Ε. που κατοικούν στην Ελλάδα μπορούν πλέον να εξυπηρετηθούν με την ευρωπαϊκή κάρτα ασφάλισης ασθενείας. Στην περίπτωση που δε διαθέτουν ασφάλιση ασθενείας, είναι οι ίδιοι υποχρεωμένοι στην ανάληψη των παροχών από τις οποίες επωφελούνται. Παρά το γεγονός ότι είναι άρρωστοι και χωρίς ασφάλιση ασθενείας, στην περίπτωση που λάβουν άδεια παραμονής, μπορούν να ζητήσουν να επωφεληθούν από το βιβλιário υγείας που παρέχει σε αυτούς δωρεάν πρόσβαση στο σύστημα υγείας. Σύμφωνα με το νόμο κάθε αλλοδαπός που βρίσκεται στην Ελλάδα χωρίς νόμιμα έγγραφα, μπορεί να επωφεληθεί από μια προσωρινή άδεια παραμονής στην περίπτωση που εξαιτίας ιατρικών λόγων κανένα μέτρο απέλασης δεν μπορεί να εφαρμοσθεί. Κατά παρόμοιο τρόπο, απαγορεύεται να απελαθούν από την Ελληνική επικράτεια έγκυες γυναίκες χωρίς νόμιμα έγγραφα τόσο κατά την διάρκεια της εγκυμοσύνης τους όσο και για έξι μήνες μετά τον τοκετό. (13)

Το υπουργείο Υγείας σε μια προσπάθεια να καταπολεμήσει το φαινόμενο των νεοαστέγων που τείνει να λάβει ανεξέλεγκτες διαστάσεις, προβαίνει σε δράσεις με στόχο να εξασφαλίσει στέγη σε χιλιάδες ανθρώπους. Συγκεκριμένα, θα διατεθούν 400.000 ευρώ στο δήμο Αθηναίων και άλλες 100.000 ευρώ στο δήμο Θεσσαλονίκης, με στόχο την επιλογή υπαρχόντων δομών (κτιρίων, ξενοδοχείων κ.ά) για τη στέγαση των νεοαστέγων. Θα διατεθεί επιπλέον κονδύλι 300.000 ευρώ από το υπουργείο Υγείας προς την Αρχιεπισκοπή Αθηνών, προκειμένου να στηρίξει με τη σειρά της το πρόγραμμα σίτισης των αστέγων.

Ύστερα από τη θέσπιση των κριτηρίων βάσει των οποίων κάποιος θα θεωρείται άστεγος και της διεξαγωγής των απαραίτητων μελετών σχετικά με τη διερεύνηση του αριθμού των υποστηρικτικών δομών που θα χρειαστούν για τη στέγασή τους, έχει ήδη αρχίσει η καταγραφή των αστέγων. Κατά συνέπεια έχουν ήδη δρομολογηθεί οι διαδικασίες για την χρησιμοποίηση για το λόγο αυτό των κτιρίων στο κέντρο της Αθήνας. Επιπλέον οι δήμοι έχουν ξεκινήσει να αναζητούν χώρους για την προσωρινή αξιοπρεπή φιλοξενία νεοαστέγων με πολύ χαμηλό κόστος, ακόμη και με 3 ευρώ την ημέρα. (www.voria.gr, 15.03.2012)

Εικόνα 3 Άστεγοι στην πλατεία Κοραή

1.8.2 Γαλλία

Το γαλλικό σύστημα υγείας είναι χρηματοδοτούμενο από τις συνεισφορές και τους φόρους. Η κοινωνική ασφάλιση/ιατροφαρμακευτική περίθαλψη καλύπτει περίπου το 65% των δαπανών υγείας. Κάθε άτομο που κατοικεί νόμιμα στην Γαλλία έχει δικαίωμα πρόσβασης στην κοινωνική ασφάλιση/ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, ενώ για τα άτομα που διαθέτουν ισχυρούς πόρους (λιγότερο από 621 ευρώ τον μήνα) παρέχεται δωρεάν.

Για τους διαμένοντες στη Γαλλία για περισσότερους από τρεις μήνες αλλοδαπούς χωρίς νόμιμα έγγραφα, οι οποίοι διαθέτουν πόρους χαμηλότερους από 621 ευρώ/μήνα, προβλέπεται δικαίωμα σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Οι αλλοδαποί χωρίς νόμιμα έγγραφα οι οποίοι δεν μπορούν να αποδείξουν ότι κατοικούν στη Γαλλία περισσότερους από τρεις μήνες δικαιούνται νοσοκομειακής φροντίδας μόνο για τα περιστατικά που κρίνονται ως επείγοντα (εγκυμοσύνη, διακοπή εγκυμοσύνης κτλ).

Σε αλλοδαπούς οι οποίοι κατοικούν στη Γαλλία και πάσχουν από σοβαρή ασθένεια, χορηγείται κάρτα παραμονής διάρκειας ενός έτους με δυνατότητα ανανέωσης, υπό την επιφύλαξη αποτελεσματικής, κατάλληλης φροντίδας τους στη χώρα καταγωγής τους. Ο εν λόγω νόμος προστασίας των αλλοδαπών που είναι σοβαρά άρρωστοι από το 1998 έχει συνδράμει στη σωτηρία πολλών ζωών και παραμένει ένα μοντέλο σε Ευρωπαϊκό επίπεδο. (13)

1.8.3 Ισπανία

Η πρόσβαση στο εθνικό σύστημα υγείας της Ισπανίας είναι δωρεάν για τη μεγάλη πλειονότητα των Ισπανών και χρηματοδοτείται από τους φόρους. Η συμμετοχή στο κόστος των φαρμάκων ανέρχεται έως και στο 40%. Όλοι οι κάτοικοι χωρίς κοινωνική ασφάλιση και με πενιχρούς πόρους (ίσοι ή μικρότεροι από τον ελάχιστο μισθό της τάξης των 624 ευρώ) μπορούν επωφεληθούν από την ατομική κάρτα υγείας. Η χορήγηση της ατομικής κάρτας υγείας προβλέπεται επίσης για τα άτομα τα οποία δεν μπορούν να εγγραφούν στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης μέσω της εργασίας τους, στα οποία συμπεριλαμβάνονται και τα άτομα χωρίς άδεια παραμονής. Όσοι κατέχουν την εν λόγω κάρτα έχουν δικαίωμα περίθαλψης στον ίδιο βαθμό με τους ισπανούς πολίτες όπως και δικαίωμα δωρεάν πρόσβασης στην ανίχνευση και θεραπεία του HIV

στο σύνολο του εθνικού συστήματος υγείας. Ακόμη προβλέπεται από την ισπανική νομοθεσία η δυνατότητα χορήγησης στους αλλοδαπούς οι οποίοι υποφέρουν από σοβαρή ασθένεια που προέκυψε στην Ισπανία και απαιτεί ειδικευμένη υγειονομική περίθαλψη, η πρόσβαση στην οποία είναι αδύνατη στην χώρα προέλευσης τους και η διακοπή ή μη παροχή της οποίας επιφέρει σημαντικό κίνδυνο για την υγεία ή την ζωή, προσωρινής άδειας παραμονής για ανθρωπιστικούς λόγους διάρκειας ενός έτους. Περαιτέρω, προβλέπεται η προστασία των εγκύων από τις απελάσεις που θα μπορούσαν να βλάψουν την υγεία τη δική τους καθώς και αυτή του εμβρύου. (13)

1.8.4 Γερμανία

Η ασφάλιση ασθενοείας στη Γερμανία είναι υποχρεωτική για όλους. Το γερμανικό σύστημα υγείας διέπεται από τις αρχές της επικουρικότητας και της αλληλεγγύης. Η ασφάλιση ασθενοείας είναι υποχρεωτική για κάθε άτομο το οποίο κατοικεί στην Γερμανία ή διαμένει προσωρινά σε αυτή, ώστε να μπορεί να επωφελείται από την περίθαλψη υγείας. Τα άπορα άτομα δεν καταβάλλουν έξοδα περίθαλψης. Οι συνεισφορές βασίζονται στα εισοδήματα, με εξαίρεση τους ανεξάρτητα εργαζομένους και τους άνω των 30 ετών φοιτητές ή όσους έχουν περάσει περισσότερα από 14 εξάμηνα στο πανεπιστημιακό σύστημα και υποχρεούνται να ασφαλισθούν σε ιδιωτικό ταμείο. Στην περίπτωση αυτή οι συνεισφορές εξαρτώνται από την κατάσταση της υγείας του ατόμου και όχι από το εισόδημα και είναι συχνά υπερβολικά υψηλές. Προβλέπεται επίσης η καταβολή ενός κατ' αποκοπή ποσού της τάξης των 10 ευρώ ανά τρίμηνο για κάθε επίσκεψη σε ιατρό, 10 ευρώ ανά ημέρα νοσηλείας και η συνεισφορά σε ποσοστό 10% επί της τιμής των φαρμάκων.

Για τους αλλοδαπούς χωρίς νόμιμα έγγραφα προβλέπονται οι ίδιες παροχές υγείας με τους αιτούντες άσυλο. Οι άστεγοι με υπηκοότητα Γερμανική και με μηνιαίο εισόδημα που δεν ξεπερνά τα 621ευρώ/μήνα έχουν πρόσβαση στις δομές υγείας (πρόνοια). Ωστόσο τα μέλη των δημόσιων διοικήσεων, περιλαμβανομένων των υπηρεσιών κοινωνικής βοήθειας, υποχρεούνται στην καταγγελία κάθε ατόμου χωρίς νόμιμα έγγραφα που συναντούν στο πλαίσιο της εργασίας τους στις υπηρεσίες μετανάστευσης. Βάσει του νόμου για τις μεταδοτικές ασθένειες, προβλέπεται το δικαίωμα των ατόμων χωρίς νόμιμα έγγραφα σε συζητήσεις με συμβούλους, στην ανίχνευση των παθολογικών με κίνδυνο μετάδοσης νοσημάτων καθώς και σε

περίθαλψη σε εξωτερικά ιατρεία (σεξουαλικά μεταδιδόμενες ασθένειες, φυματίωση κτλ). Επίσης από το νόμο προβλέπεται και η ανάληψη του κόστους για την θεραπεία του HIV/AIDS. Ωστόσο, η αποτελεσματική πρόσβαση στην περίθαλψη εμποδίζεται από την ως άνω υποχρέωση καταγγελίας.

Είναι δυνατή η αναβολή της απέλασης ενός ασθενούς αλλοδαπού, σε περίπτωση που το απαιτεί η κατάσταση της υγείας του. Επίσης προβλέπεται η προσωρινή άδεια/ανοχή παραμονής (Duldung) των αλλοδαπών χωρίς νόμιμα έγγραφα για ιατρικούς λόγους. Τα εν λόγω άτομα έχουν πρόσβαση στις ίδιες παροχές υγείας με τους αιτούντες άσυλο. Σε περίπτωση που υφίσταται έκτακτοι ανθρωπιστικοί λόγοι ή προσωρινοί λόγοι ή λόγοι δημοσίου συμφέροντος προβλέπεται η λήψη εξουσιοδότησης για παραμονή του αλλοδαπού στη Γερμανία. Σε περίπτωση έλλειψης δυνατότητας περίθαλψης στη χώρα προέλευσης για μια σοβαρή παθολογική κατάσταση ή οποία είναι δυνητικά θανατηφόρος αίρεται η απέλαση και ο αλλοδαπός δικαιούται στη λήψη άδειας παραμονής, έχοντας την ίδια πρόσβαση στην περίθαλψη και στις κοινωνικές παροχές με τον Γερμανό πολίτη. (13)

1.8.5 Ιταλία

Το ιταλικό εθνικό σύστημα υγείας βασίζεται στην αρχή της παγκοσμιότητας και της αλληλεγγύης και η χρηματοδότησή του προέρχεται από τους φόρους. Το Σύνταγμα της Ιταλίας προστατεύει το δικαίωμα στην υγεία και στην δωρεάν πρόσβαση στην περίθαλψη για τους ομογενείς. Στον τομέα της υγείας γίνεται κατανομή αρμοδιοτήτων ανάμεσα στην κυβέρνηση, στις 20 περιοχές και στις τοπικές υγειονομικές οργανώσεις, οι οποίες έχουν την ευθύνη για την οργάνωση και την κατανομή της περίθαλψης στη χώρα. Το σύνολο της βασικής περίθαλψης, η πρόσβαση στο οποίο είναι κατά το μεγαλύτερο μέρος δωρεάν, είναι εγγυημένο για όλους υπό δύο προϋποθέσεις: α) την εγγραφή μέσω των τοπικών υγειονομικών οργανισμών στο εθνικό σύστημα υγείας και β) τη χορήγηση κάρτας υγείας.

Για τις επισκέψεις σε ειδικούς και τις μέρες νοσηλείας ένα μέρος της υγειονομικής περίθαλψης ο ασθενής βαρύνεται μόνο κατά ένα μέρος, εκτός εάν ο ασθενής διαθέτει πιστοποιητικό απορίας. Οι αιτούντες άσυλο, τα παιδιά και οι εξαρτώμενοι από τοξικές ουσίες συμπεριλαμβανομένων και των Ιταλών, απολαμβάνουν των ίδιων με τους ομογενείς δικαιωμάτων. Οι αλλοδαποί χωρίς νόμιμα έγγραφα στερούνται

δικαιώματος εγγραφής στο εθνικό σύστημα υγείας. Μπορούν, ωστόσο να αιτηθούν από τους τοπικούς υγειονομικούς οργανισμούς ενός ειδικού κωδικού (STP), που αφορά αλλοδαπούς οι οποίοι διαμένουν προσωρινά στη χώρα, ο οποίος έχει ισχύ έξι μηνών (με δυνατότητα ανανέωσης). Βάσει ενός νόμου του 1996 επιτρέπεται η χορήγηση άδειας παραμονής για αυστηρά ανθρωπιστικούς λόγους, το πεδίο εφαρμογής του οποίου όμως νόμου δεν είναι σαφές. (13)

1.8.6 Ηνωμένο Βασίλειο

Το σύστημα υγείας στο Ηνωμένο Βασίλειο χρηματοδοτείται σε μεγάλο ποσοστό από τους φόρους και στηρίζεται στη δωρεάν πρόσβαση σε όλα τα είδη περίθαλψης. Βάση για την πρόσβαση στο σύστημα υγείας αποτελεί η κατοικία και όχι η υπηκοότητα, με συνέπεια κάθε άτομο που κατοικεί μόνιμα στο Ηνωμένο Βασίλειο δικαιούται πρόσβασης στην ιατρική περίθαλψη. Η εγγραφή σε γενικό ιατρό και οι υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης αποτελούν εισιτήριο για δευτεροβάθμια περίθαλψη. Λόγω όμως της διοικητικής πολυπλοκότητας (υπόδειξη κατοικίας, διαβατήριο κτλ), είναι συχνά δύσκολη η εγγραφή σε ένα γενικό ιατρό, με συνέπεια οι άστεγοι να στερούνται περίθαλψης.

Υπάρχουν δημόσια νοσοκομεία και ιδιωτικές κλινικές. Από ορισμένες δομές υγειονομικής περίθαλψης παρέχεται δωρεάν πρόσβαση για όλους (ανεξαρτήτως της κατάστασης υγείας του ασθενούς). Προβλέπεται η δωρεάν παροχή περίθαλψης σχετικά με ορισμένες ασθένειες όπως τα σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα, οι μεταδοτικές ασθένειες (εκτός του HIV/AIDS), οι νοητικές ασθένειες των ασθενών που αποτελούν κίνδυνο για την δημόσια υγεία, κ.α.. Για τα άτομα που αιτούνται άσυλο προβλέπεται η εγγραφή στο εθνικό σύστημα υγείας όπως και για τους ομογενείς. Οι αλλοδαποί χωρίς νόμιμα έγγραφα στερούμενοι σταθερού καταλύματος διαμονής δεν έχουν πλέον δωρεάν πρόσβαση στις δομές υγείας της χώρας. Κατά συνέπεια η επιβάρυνσή τους με το κόστος της περίθαλψης προκαλεί συχνά τη έλλειψη πρόσβασης τους στην περίθαλψη. Σύμφωνα με ένα νόμο για τη μετανάστευση προβλέπεται η επιλεκτική και κατ' εξαίρεση δυνατότητα χορήγησης άδειας παραμονής. Η άδεια αυτή μπορεί να χρησιμοποιηθεί για ιατρικούς λόγους, υπό την προϋπόθεση της απόδειξης από τον ασθενή της μη ύπαρξης θεραπείας (και όχι της μη πρόσβασης) στη χώρα προέλευσης. (13)

1.9 Δράσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης Καταπολέμησης

Κοινωνικού Αποκλεισμού

Μια από τις σημαντικότερες προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι η καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού, η οποία απαιτεί δραστικά μέτρα για την άρση των εμποδίων στην κοινωνική ένταξη και δεν μπορεί να επιτευχθεί μόνο με την παροχή καλύτερης βοήθειας στα άτομα που αποκλείονται ή κινδυνεύουν να αποκλειστούν. Σύμφωνα με το άρθρο 3 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση η Ένωση καταπολεμά τον κοινωνικό αποκλεισμό και τις διακρίσεις και προωθεί την κοινωνική δικαιοσύνη και προστασία. Σύμφωνα με το άρθρο 151 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης η καταπολέμηση του αποκλεισμού αποτελεί στόχο της Ένωσης. Προς το σκοπό αυτό, το άρθρο 9 της εν λόγω συνθήκης αναφέρει ότι κατά τον καθορισμό και την εφαρμογή των πολιτικών και των δράσεων της, η Ένωση συνεκτιμά τις απαιτήσεις που συνδέονται με την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού. Περαιτέρω, βάσει του άρθρου 153 της ίδιας συνθήκης παρέχεται στην Ένωση ένας ρόλος σχετικά με την υποστήριξη και τη συμπλήρωση της δράσης των κρατών μελών όσον αφορά την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού, αλλά δεν εξουσιοδοτούνται τα θεσμικά όργανα της Ένωσης να για ενεργητική επιδίωξη ενεργητικά αυτού του στόχου.

Η Ε.Ε. συμβάλλει με διάφορες πρωτοβουλίες της στην καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Σύμφωνα με τον Κανονισμό 807/2010 μη κυβερνητικές οργανώσεις αναλαμβάνουν τη διανομή πλεονασμάτων τροφίμων στα πλαίσια χειμερινών εκστρατειών αρωγής των πιο απόρων. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή βρίσκεται σε μόνιμο διάλογο με τις εν λόγω μη κυβερνητικές οργανώσεις ενθαρρύνοντας το Ευρωπαϊκό δίκτυο κατά της φτώχειας.

Η Επιτροπή αξιοποιεί τα αποτελέσματα που προέκυψαν από το «Ευρωπαϊκό Έτος των ατόμων με ειδικές ανάγκες» και εφαρμόζει ένα πολυετές σχέδιο δράσης, σκοπός του οποίου είναι να ενσωματωθεί η διάσταση της αναπηρίας στις σχετικές κοινές πολιτικές και να υλοποιηθούν ενέργειες σε νευραλγικούς τομείς, με περαιτέρω στόχο τη βελτίωση της οικονομικής και κοινωνικής ενσωμάτωσης των ατόμων με αναπηρία. Το Συμβούλιο εξέδωσε ψηφίσματα με τα οποία τα κράτη μέλη καλούνται να προωθήσουν:

- Την απασχόληση και την κοινωνική ενσωμάτωση των ατόμων με αναπηρίες κατά τρόπο συνεκτικό προς τους στόχους της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την απασχόληση
- Την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρίες στην πολιτιστική υποδομή και δραστηριότητες
- Την ενσωμάτωση τους στην κοινωνία μέσω συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης που να ανταποκρίνονται στις ανάγκες τους

Το Συμβούλιο αναφέρει σε σχετικό ψήφισμα του όσον αφορά την ηλεκτρονική ένταξη ότι η κοινωνία των πληροφοριών και οι δυνατότητες που προσφέρει πρέπει να είναι ανοιχτές σε όλους και να μην αποτελούν μια νέα αιτία κοινωνικού αποκλεισμού. Τα κράτη μέλη καλούνται σε αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρει η κοινωνία της πληροφορίας για τα μειονεκτούντα άτομα (ανέργους, μη εργαζόμενους, άτομα που αντιμετωπίζουν κίνδυνο αποκλεισμού, όπως οι πιο ηλικιωμένοι εργαζόμενοι και τα άτομα με ειδικές ανάγκες), σε άρση των φραγμών που υπάρχουν στην κοινωνία των πληροφοριών και σε ενθάρρυνση των εταιρικών σχέσεων όλων των ενεχομένων με έμφαση στην περιφερειακή και την τοπική διάσταση.

Ένας από τους στόχους της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» είναι η μείωση σε ποσοστό 25% του αριθμού των Ευρωπαίων που ζουν κάτω από τα εθνικά όρια φτώχειας, βγάζοντας από την κατάσταση της φτώχειας πάνω από 20 εκατομμύρια πολίτες. Η εμβληματική πρωτοβουλία «Ευρωπαϊκή πλατφόρμα για την καταπολέμηση της φτώχειας» της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» έχει ως στόχο τη διασφάλιση οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής και την αναγνώριση των θεμελιωδών δικαιωμάτων των ατόμων που ζουν σε συνθήκες φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού, παρέχοντάς τους τη δυνατότητα για αξιοπρεπή ζωή και ενεργή συμμετοχή στην κοινωνία. Βάσει μιας σύστασης της Επιτροπής για την ενεργητική ένταξη των αποκλεισμένων από την αγορά εργασίας ατόμων προτείνεται μια ολοκληρωμένη στρατηγική που να συνδυάζει την επαρκή ενίσχυση του εισοδήματος, αγορές εργασίας χωρίς αποκλεισμούς και την πρόσβαση σε ποιοτικές υπηρεσίες. (14)

Σήμερα, 80 εκατομμύρια άνθρωποι που ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση βρίσκονται στο όριο της φτώχειας, μεταξύ των οποίων 20 εκατ. παιδιά και το 8% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού. Για το λόγο αυτό το 2010 δημιουργήθηκε η Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα κατά της Φτώχειας και του Κοινωνικού Αποκλεισμού, η οποία αποτελεί μέρος της στρατηγικής "Ευρώπη 2020" για μια έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς

αποκλεισμούς οικονομική ανάπτυξη. Η πλατφόρμα αυτή αναλαμβάνει δράσεις για την επίτευξη του ευρωπαϊκού στόχου της μείωσης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού κατά τουλάχιστον 20 εκατομμύρια μέχρι το 2020.

Αν και η καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού ανήκει κατά κύριο λόγο στις αρμοδιότητες των εθνικών κυβερνήσεων, ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης μπορεί να είναι συντονιστικός, με την εφαρμογή των εξής μεθόδων:

- Εντοπισμός βέλτιστων πρακτικών και προώθηση της ανταλλαγής γνώσεων και εμπειριών
- Θέσπιση κανόνων για όλη την Ε.Ε.
- Χορήγηση χρηματοδοτήσεων

Οι κυριότερες δράσεις της Ε.Ε. είναι οι εξής:

- Καλύτερη πρόσβαση στην απασχόληση, την κοινωνική ασφάλιση, τις στοιχειώδεις κοινωνικές υπηρεσίες (υγειονομική περίθαλψη, στέγαση κ.λπ.) και την εκπαίδευση
- Αποτελεσματικότερη χρήση των κονδυλίων της Ε.Ε. για τη στήριξη της κοινωνικής ένταξης και την καταπολέμηση των διακρίσεων
- Προώθηση καινοτομιών στην κοινωνική πολιτική με σκοπό να βρεθούν έξυπνες λύσεις μετά την κρίση στην Ευρώπη, και κυρίως για μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα στην κοινωνική στήριξη
- Νέες συμπράξεις δημόσιου και ιδιωτικού τομέα (ec.europa.eu, 17.03.2012)

1.10 Οι Στρατηγικές των Ευρωπαϊκών Χωρών για τους Αστεγούς

Η έλλειψη στέγης αποτελεί ένα μακροχρόνιο πρόβλημα για τις περισσότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ τα περισσότερα από τα παλαιά μέλη της Ε.Ε. έχουν σημαντική εμπειρία στην εφαρμογή πολιτικών για τους άστεγους και ειδικότερα για τους άστεγους του δρόμου. Κατά τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται αλλαγή στο μοντέλο πολιτικής για την έλλειψη στέγης. Τη δεκαετία του '60 επικρατούσε το κατασταλτικό μοντέλο, κατά το οποίο οι άστεγοι αντιμετώπιζονταν συχνά ως «παραβάτες» ή «εγκληματίες» (π.χ. Γερμανία, Αυστρία) και τους προσφέρονταν επείγουσα βοήθεια σε ξενώνες ύπνου. Το μοντέλο αυτό αντικαταστάθηκε από το ιατρικό μοντέλο των δεκαετιών του '70 και του '80, κατά το οποίο η έλλειψη στέγης

θεωρήθηκε ατομικό πρόβλημα σχετικό με ασθένεια ή εξάρτηση. Κατά συνέπεια, η προσοχή στράφηκε στη θεραπεία, την αποκατάσταση και στην ανάπτυξη μικρής κλίμακας επιδοτούμενης κατοικίας. Στη συνέχεια, στις δεκαετίες του '90 και του 2000 εμφανίστηκε το κοινωνικό μοντέλο, κατά το οποίο η έλλειψη στέγης είναι αποτέλεσμα ενός συνδυασμού κοινωνικών και ατομικών παραγόντων και κατά το οποίο απαιτούνται μακροπρόθεσμες και προληπτικές πολιτικές με έμφαση, κυρίως, στην επανένταξη των άστεγων σε μόνιμη κατοικία.

Σήμερα η πρόληψη, η υποστήριξη των άστεγων και ο συντονισμός φορέων και δράσεων αποτελούν τις βασικές στρατηγικές αντιμετώπισης της έλλειψης στέγης. Όσον αφορά τις εθνικές στρατηγικές σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες για την αντιμετώπιση της έλλειψης στέγης πρέπει να γίνει διάκριση ανάμεσα στις χώρες με φιλελεύθερο προνοιακό σύστημα (Ιρλανδία, Ηνωμένο Βασίλειο) και στις χώρες με σοσιαλδημοκρατικό προνοιακό σύστημα (Σουηδία, Νορβηγία, Δανία, Φιλανδία), καθώς οι στρατηγικές για την αντιμετώπιση της έλλειψης στέγης επηρεάζονται από τα συστήματα κοινωνικής πρόνοιας. Στα φιλελεύθερα προνοιακά συστήματα τα ποσοστά της φτώχειας είναι μεγαλύτερα, η χρηματοδότηση για τη μείωση της φτώχειας μικρότερη και κατά συνέπεια τα ποσοστά έλλειψης στέγης μεγαλύτερα. Επιπλέον, σε αντίθεση με τα σοσιαλδημοκρατικά προνοιακά συστήματα, στα φιλελεύθερα προνοιακά συστήματα παρατηρούμε μία μεγαλύτερη ροπή στην εγκληματοποίηση του αστέγου και την υιοθέτηση ενός πιο περιορισμένου και αυστηρού νομοθετικού ορισμού της έλλειψης στέγης και του χαρακτηρισμού «άστεγος».

Στις χώρες του πρώην ανατολικού μπλοκ, όπως η Τσεχία, η Εσθονία, η Λιθουανία, η Πολωνία, το φαινόμενο της έλλειψης στέγης εμφανίστηκε για πρώτη φορά κατά τη δεκαετία του '90, όταν έγινε η μετάβαση στην οικονομία της αγοράς και στον τομέα της κατοικίας. Άνθρωποι οδηγήθηκαν στο δρόμο εξαιτίας της απόσυρσης του κράτους από την αγορά κατοικίας, της μαζικής ιδιωτικοποίησης του κοινωνικού αποθέματος κατοικιών και της μεταβολής του συστήματος στεγαστικής συνδρομής (π.χ. επιδόματα ενοικίου). Το γεγονός ότι η λειτουργία ξενώνων, η πρόσβαση στην κατοικία ευάλωτων κοινωνικών ομάδων και η έλλειψη στέγης ήταν περιθωριοποιημένα και σχεδόν ανύπαρκτα στην πολιτική συζήτηση των χωρών αυτών προκάλεσε επιδείνωση του προβλήματος.

Μεταξύ των εθνικών στρατηγικών υπάρχουν σημαντικά κοινά στοιχεία. Συγκεκριμένα, η εφαρμογή στις χώρες που έχουν να επιδείξουν καλές πρακτικές

όλων των στρατηγικών για την έλλειψη στέγης αφορά στεγαστικές και προνοιακές πολιτικές που δίνουν έμφαση στην αύξηση των καταλυμάτων για ειδικές κατηγορίες αστέγων και στην πρόληψη της έλλειψης στέγης. Όλο και περισσότερες χώρες υιοθετούν τον όρο «Σπίτι Πρώτα», ο οποίος εκφράζει τη σύγχρονη προσέγγιση. Περαιτέρω, όλες οι στρατηγικές απευθύνονται σε ένα ευρύ φάσμα φορέων, τους οποίους καλούν να εμπλακούν και να σχηματίσουν συμμαχίες ώστε να επιτύχουν τους στρατηγικούς στόχους που έχουν τεθεί. Ιδιαίτερη προσοχή για την αποτελεσματική εφαρμογή των στρατηγικών δίνεται στον τρόπο με τον οποίο οι τιθέμενοι σε εθνικό επίπεδο για επιλεγμένες κατηγορίες άστεγων στόχοι εξειδικεύονται σε πρακτικές ενέργειες και παρεμβάσεις στο τοπικό επίπεδο. Η έμφαση που δίνεται στο ρόλο των δημοτικών αρχών και υπηρεσιών σε τοπικό επίπεδο και κυρίως σε επίπεδο Δήμου, αποτελεί επιπλέον κοινό χαρακτηριστικό όλων των στρατηγικών. Η μείωση της χρήσης και του χρόνου διαμονής σε ξενώνες συγκεκριμένων κατηγοριών αστέγων και η παροχή μακροχρόνιου ή μόνιμου καταλύματος σε συνδυασμό με εξατομικευμένες υπηρεσίες υποστήριξης αποτελούν απτά μετρήσιμα αποτελέσματα, τα οποία επιδιώκουν οι καλά χρηματοδοτούμενες στρατηγικές για την έλλειψη στέγης των εν λόγω χωρών. (15)

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

2.1 Παρουσίαση του Δήμου

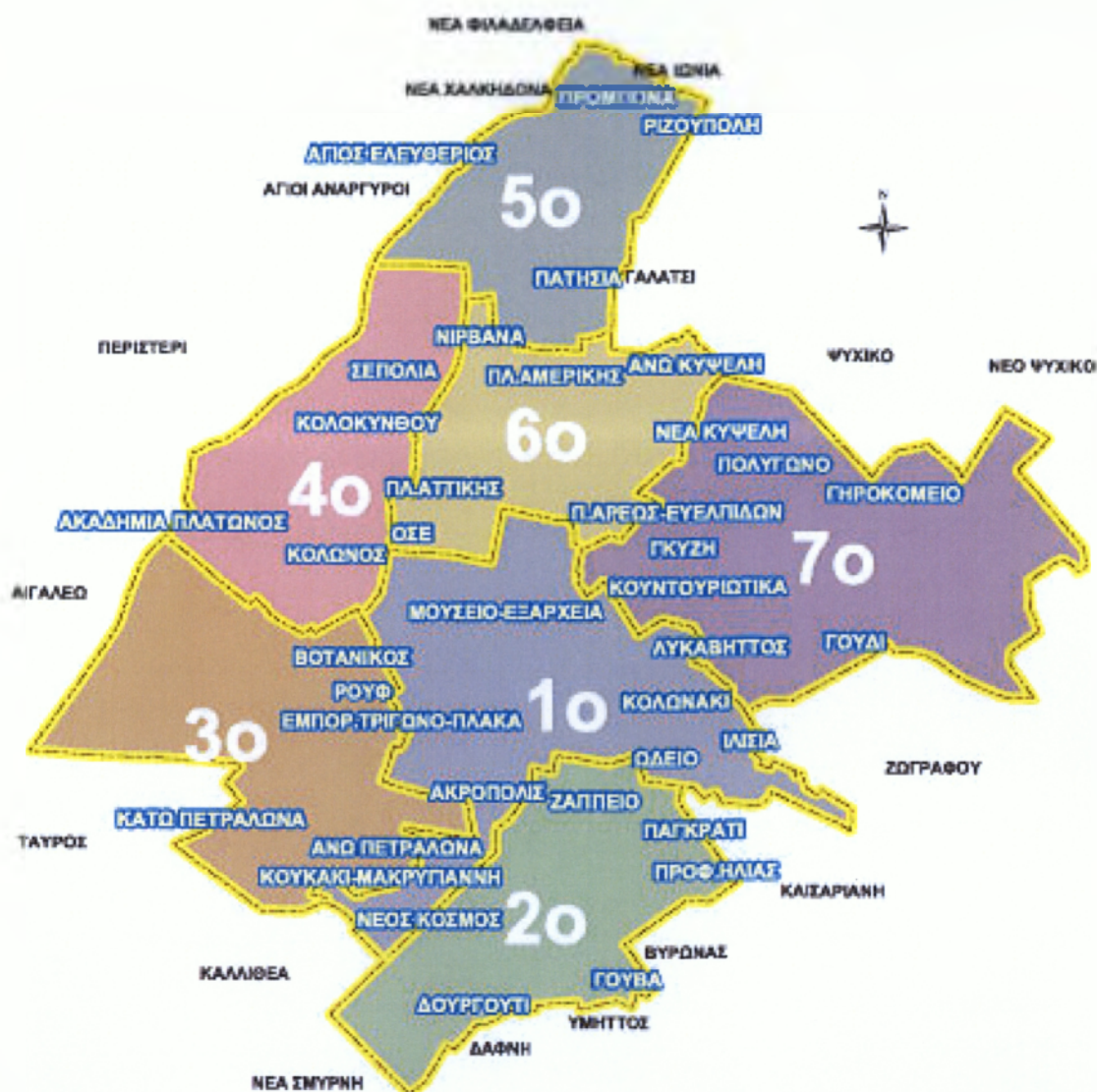
Η Αθήνα είναι η πρωτεύουσα της Ελλάδας και η έδρα της Περιφέρειας Αττικής. Βρίσκεται στη Στερεά (Κεντρική) Ελλάδα και αποτελεί εύρωστο οικονομικό, πολιτιστικό και διοικητικό κέντρο της χώρας. Η Αθήνα πήρε το όνομά της από τη θεά Αθηνά που ήταν και η προστάτιδά της. Το πολεοδομικό συγκρότημα καταλαμβάνει έκταση 412.000 στρεμμάτων, καλύπτοντας το λεκανοπέδιο που περιβάλλεται από τα όρη Αιγάλεω, Πάρνηθα, Πεντέλη και Υμηττό. Ο συνολικός πληθυσμός αποτελεί σχεδόν το 1/3 του συνολικού πληθυσμού της Ελλάδας και ανέρχεται, σύμφωνα με την απογραφή του 2011, σε 3.074.160 κατοίκους. Δηλαδή, σε κάθε χμ² αντιστοιχούν 7.462 κάτοικοι. Το υψόμετρο στο κέντρο της πόλης υπολογίζεται σε 20 μέτρα από τη στάθμη της θάλασσας, ενώ η μορφολογία του λεκανοπεδίου είναι σχετικά πολύμορφη, με λοφίσκους και ορεινούς όγκους. Η ανεξέλεγκτη δόμηση έχει οδηγήσει στην καταστροφή όλων σχεδόν των ποταμών του λεκανοπεδίου Αττικής, οι οποίοι είτε εξαφανίστηκαν, είτε ρυπάνθηκαν ανεπανόρθωτα.

Εικόνα 4 Η θέση του Δήμου στον ευρύτερο χώρο του λεκανοπεδίου

2.1.1 Γεωγραφική Θέση

Ο δήμος Αθηναίων περιλαμβάνει το ιστορικό κέντρο της Αθήνας και τις πέριξ αυτού συνοικίες, ενώ είναι χωρισμένος σε 7 δημοτικά διαμερίσματα. Υπάγεται στην περιφέρεια Αττικής και Δήμαρχος της πόλης από την πρωτοχρονιά του 2011 είναι ο Γιώργος Καμίνης.

Εικόνα 5 Τα δημοτικά διαμερίσματα του Δήμου

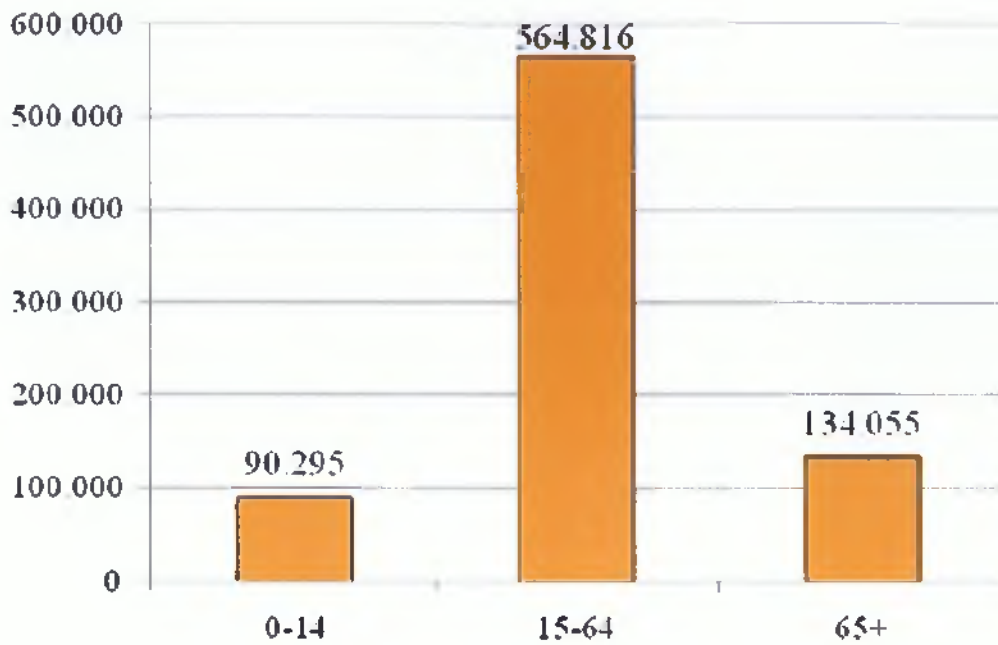
Αναλυτικά τα 7 δημοτικά διαμερίσματα του Δήμου είναι τα εξής :

- Το 1ο δημοτικό διαμέρισμα, το οποίο περιλαμβάνει το κέντρο των Αθηνών με το λεγόμενο εμπορικό τρίγωνο (Στάδιο - Ομόνοια - Πλάκα). Ο πληθυσμός του σύμφωνα με την απογραφή του 2001 ανέρχεται σε 97.570 κατοίκους.

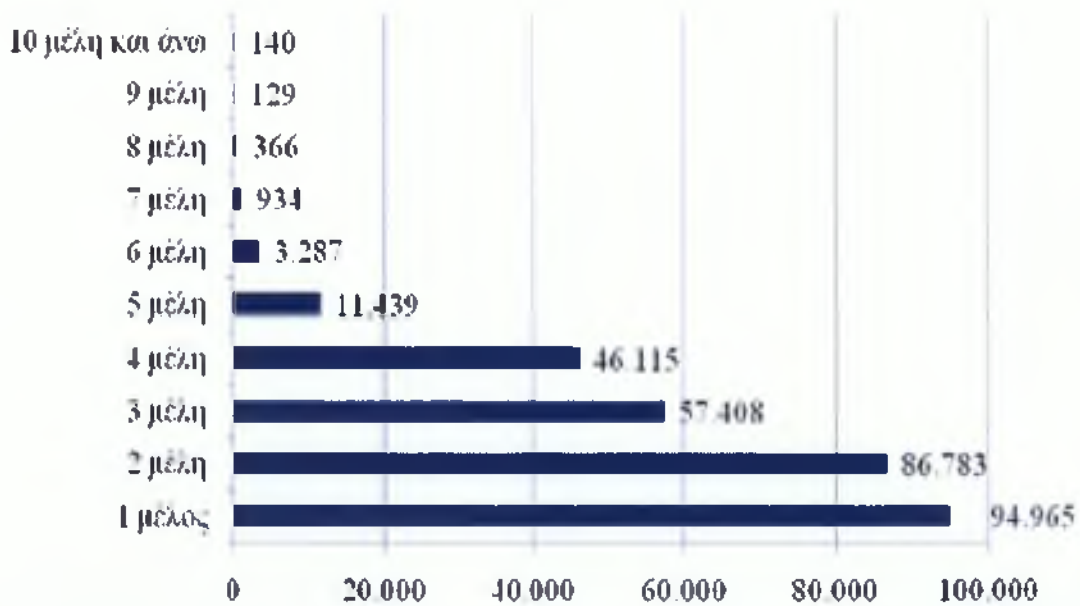
- Το 2ο δημοτικό διαμέρισμα, το οποίο περιλαμβάνει τις Ν.Α. συνοικίες, από το Νέο Κόσμο μέχρι το Στάδιο. Ο πληθυσμός του σύμφωνα με την απογραφή του 2001 ανέρχεται σε 110.069 κατοίκους.
- Το 3ο δημοτικό διαμέρισμα, το οποίο περιλαμβάνει τις Ν.Δ. συνοικίες (Αστεροσκοπείου, Πετραλώνων και Θησείου). Ο πληθυσμός του σύμφωνα με την απογραφή του 2001 ανέρχεται σε 48.305 κατοίκους.
- Το 4ο δημοτικό διαμέρισμα, το οποίο περιλαμβάνει τις δυτικές συνοικίες (Κολωνού, Ακαδημίας Πλάτωνος, Σεπόλια μέχρι Πατήσια). Ο πληθυσμός του σύμφωνα με την απογραφή του 2001 ανέρχεται σε 87.672 κατοίκους.
- Το 5ο δημοτικό διαμέρισμα, το οποίο περιλαμβάνει τις Β.Δ. συνοικίες μέχρι τον Προμπονά. Ο πληθυσμός του σύμφωνα με την απογραφή του 2001 ανέρχεται σε 95.234 κατοίκους.
- Το 6ο δημοτικό διαμέρισμα, το οποίο περιλαμβάνει τις βόρειες κεντρικές συνοικίες (Πατήσια, Κυψέλη). Ο πληθυσμός του σύμφωνα με την απογραφή του 2001 ανέρχεται σε 147.181 κατοίκους.
- Το 7ο δημοτικό διαμέρισμα, το οποίο περιλαμβάνει τις Β.Α. συνοικίες (Αμπελόκηποι, Ερυθρός Σταυρός, Πολύγωνο κλπ). Ο πληθυσμός του σύμφωνα με την απογραφή του 2001 ανέρχεται σε 159.483 κατοίκους.

2.1.2 Δημογραφικά Χαρακτηριστικά

Ο Δήμος Αθηναίων είναι ο μεγαλύτερος δήμος της Ελλάδας, με πληθυσμό 655.780 μόνιμους κατοίκους σύμφωνα με την απογραφή του 2011, ενώ το 2001 ο εν λόγω πληθυσμός ανερχόταν σε 789.166 κατοίκους. Δηλαδή ο πληθυσμός του Δήμου Αθηναίων μειώθηκε κατά 133.386 κατοίκους.

Εικόνα 6 Πληθυσμός ανά ομάδες ηλικιών, (ΕΣΥΕ, απογραφή 2001)

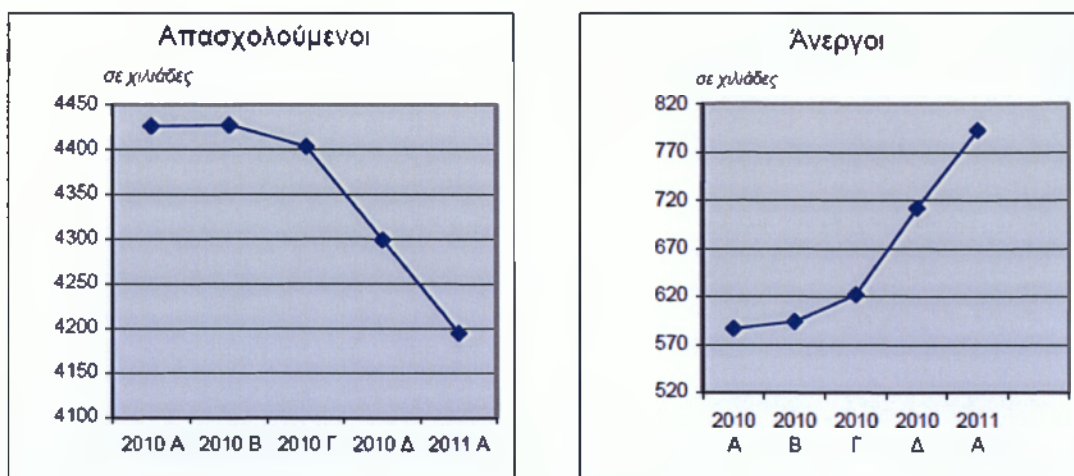

Εικόνα 7 Νοικοκυριά ανάλογα με τον αριθμό των μελών τους, (ΕΣΥΕ, απογραφή 2001)

2.1.3 Οικονομική Δραστηριότητα

Η Περιφέρεια Αττικής, με έδρα την Αθήνα, παράγει 38% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος της χώρας. Στην περιφέρεια παράγεται 3,2% του προϊόντος του αγροτικού τομέα της χώρας, 38% της μεταποίησης (ποσοστό αυξανόμενο τα τελευταία χρόνια) και 41% των υπηρεσιών, από τις οποίες προέρχονται τα 4/5 του προϊόντος της. Η Περιφέρεια Αττικής κατατάσσεται 3η μετά τη Στερεά Ελλάδα και το Νότιο Αιγαίο με βάση το κατά κεφαλή προϊόν, το οποίο ανερχόταν στις 14,8 χιλ. ευρώ το 2003, με 106% του μέσου όρου της Ελλάδας. Σύμφωνα με την Eurostat το κατά κεφαλή προϊόν της Ελλάδας αντιστοιχούσε το 2003 σε 80,9% του μέσου της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 25 κρατών-μελών. Κατά συνέπεια, της αναλογεί ΑΕΠ ανά κάτοικο ίσο με 86% του μέσου της Ε.Ε.-25. Με δηλωθέν εισόδημα 14,9 χιλ. ευρώ ανά φορολογούμενο το 2003 (άνοδος 5%, 119% του μέσου όρου της Ελλάδας), οι φορολογούμενοι της Περιφέρειας Αττικής πλήρωσαν το 2003 κατά μέσο όρο για φόρο εισοδήματος 1.570 ευρώ, έναντι του μέσου όρου της χώρας 1.076 ευρώ. (15)

Η Περιφέρεια Αττικής έχει το 5ο χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας στη χώρα και το 2002 της αναλογούσε 30% των συνολικών επενδύσεων στη χώρα και 35% των επενδύσεων στη μεταποίηση.

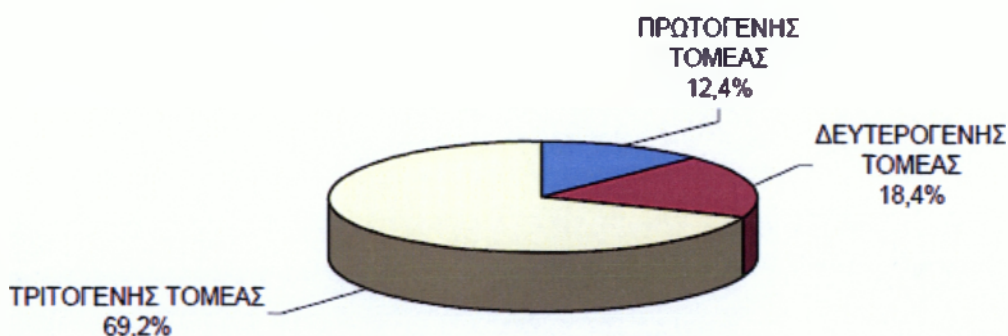

Εικόνα 8 Διαγράμματα διακύμανσης απασχολούμενων και ανέργων για περίοδο 5 τετραμήνων στον Ελλαδικό χώρο, (ΕΛ.ΣΤΑΤ., απογραφή 2011)

Την πενταετία 1997 - 2001 δόθηκαν 1.655 άδειες λειτουργίας μεταποιητικών επιχειρήσεων, 40% των συνολικών, με τον αριθμό τους να αυξάνεται σημαντικά το 2001 (4.094 σε ολόκληρη την Ελλάδα). Σύμφωνα με την Ετήσια Βιομηχανική Έρευνα της ΕΣΥΕ, στις επιχειρήσεις κατά την περίοδο 2000-2001 της αναλογούσε 38% των επενδύσεων των βιομηχανικών επιχειρήσεων της χώρας, οι οποίες το 2001 αυξήθηκαν 9%. (el.wikipedia.org, 28.03.2012)

Στο δήμο Αθηναίων το ποσοστό των αγράμματων είναι ελαττωμένο στο μισό σε σχέση με όλους τους υπόλοιπους δήμους, το ποσοστό πτυχιούχων είναι αυξημένο κατά το ένα τέταρτο, ενώ σημαντικά μικρότερα είναι τα ποσοστά των οικονομικά ενεργών νέων και των απασχολούμενων μεγάλης ηλικίας.

Η Εταιρεία Τουριστικής και οικονομικής Ανάπτυξης Αθηνών (ΕΤΟΑΑ) δημιουργήθηκε με σκοπό την ανάδειξη της Αθήνας σε μια ισχυρή Ευρωπαϊκή μητρόπολη και σε έναν ανταγωνιστικό τουριστικό και συνεδριακό προορισμό. Αποστολή της ΕΤΟΑΑ είναι η προώθηση της περιοχής της Αθήνας για την τουριστική και οικονομική της ανάπτυξη, καλλιεργώντας την ταυτότητα της πόλης μέσα από το σχεδιασμό και την υλοποίηση στρατηγικών σχεδίων δράσης, προβολής και ανάπτυξης, με γνώμονα τις συνθήκες της αγοράς και του διεθνούς ανταγωνισμού. Με εργαλεία σύγχρονα και τεχνοκρατικά αναδεικνύει την Αθήνα στο διεθνές προσκήνιο φέρνοντας την στο επίκεντρο του τουριστικού ενδιαφέροντος, προβάλλοντας διεθνώς το «νέο» πρόσωπο της σύγχρονης Αθήνας ως Ευρωπαϊκή μητρόπολη. Στόχος είναι η ανάδειξη όλων όσων έχει η Αθήνα να προσφέρει σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερο κοινό.

Εικόνα 9 Ποσοστιαία κατανομή των απασχολούμενων, κατά τομέα της οικονομίας. Α τρίμηνο 2011, (ΕΛ.ΣΤΑΤ., απογραφή 2011)

Συγκεκριμένα στόχοι της ΕΤΟΑΑ είναι οι εξής :

- Σχεδιασμός δράσεων για την ενίσχυση και προώθηση της εικόνας της Αθήνας ως αστικού και συνεδριακού προορισμού μέσα από τη συμμετοχή σε εξειδικευμένες εκθέσεις και διαφημίσεις, καθώς και στοχευμένη πολιτική επικοινωνίας και δημοσίων σχέσεων.
- Σχεδιασμός στρατηγικών και ενίσχυση πρωτοβουλιών για την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, την ενδυνάμωση του τουρισμού καθώς και της οικονομίας της πόλης.
- Ενίσχυση της θετικής εικόνας που αποκόμισε η πόλη μέσω των Ολυμπιακών Αγώνων και δημιουργία ενός ανταγωνιστικού «brand» για την Αθήνα το οποίο προβάλλει το τουριστικό προϊόν, όχι μόνο της Αθήνας αλλά και της ευρύτερης περιφέρειας, προσδίδοντας ισχυρό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι άλλων προορισμών.
- Αναβάθμιση και εμπλουτισμός του τουριστικού προϊόντος της πόλης για την επίτευξη της μέγιστης δυνατής βελτίωσης της τουριστικής εμπειρίας μέσα από τη παροχή υψηλής ποιότητας υπηρεσιών και την πληροφόρηση των επισκεπτών.
- Δημιουργία ειδικών πλαισίων και δικτύων συνεργασίας μεταξύ του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα για την τουριστική ανάπτυξη της πόλης, καθώς και ενίσχυση συνεργασιών μεταξύ του τοπικού τουριστικού τομέα και της διεθνούς ταξιδιωτικής βιομηχανίας. (www.cityofathens.gr, 28.03.2012)

2.2 Ιστορική Εξέλιξη του Ζητήματος των Αστεγών

Στην Ελλάδα, η αντιμετώπιση της έλλειψης στέγης ήταν παραδοσιακά «έργο» της οικογένειας και της τοπικής κοινότητας. Με την εισροή μεγάλου αριθμού μεταναστών και προσφύγων και τις αλλαγές στη δομή της οικογένειας κατά τις τελευταίες δεκαετίες, παρατηρήθηκε ένας κλιμακούμενος αριθμός άστεγων στα μεγάλα αστικά κέντρα, κοντά στα λιμάνια-εξόδους από τη χώρα και σε αγροτικές περιοχές. Ο εν λόγω αριθμός έχει αυξηθεί σε μεγάλο βαθμό κατά τα τελευταία 2-3 χρόνια λόγω της οικονομικής κρίσης και ενδέχεται να αυξηθεί ακόμα περισσότερο.

(16)

Η αδυναμία καταβολής ενοικίου ή αποπληρωμής των δανείων, ιδιαίτερα των στεγαστικών, οδηγεί στην αυξημένη απώλεια στέγης. Τα άτομα που πλήττονται είτε καταφεύγουν σε φιλοξενία από συγγενικά πρόσωπα είτε αναγκάζονται να διαμένουν σε πρόχειρα καταλύματα ή ακόμα και στο δρόμο.

Το φαινόμενο των αστέγων εμφανίστηκε για πρώτη φορά στην Ελλάδα πολύ αργότερα σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, δηλαδή τη δεκαετία του '90 και συνδέθηκε με την μαζική εισροή μεταναστών και αιτούντων για άσυλο. Τα άτομα κοινωνικά και οικογενειακά δίκτυα ως ο κύριος παραδοσιακά υποστηρικτικός μηχανισμός αντιμετώπισης των προβλημάτων στέγασης των μελών της οικογένειας ενδέχεται να είναι η αιτία της καθυστέρησης της εμφάνισης του εν λόγω φαινομένου στην Ελλάδα. Οι μεταλλαγές όμως των τελευταίων χρόνων ως προς την δομή της οικογένειας, των σχέσεων αλληλεγγύης και την συνοχή των διαπροσωπικών δικτύων, συνέβαλαν στη γρήγορη αύξηση από το 1990 και μετά του προβλήματος της έλλειψης στέγης, το οποίο αφορά τόσο στους αλλοδαπούς όσο και στο ντόπιο πληθυσμό. Τα τελευταία χρόνια οι άστεγοι στην χώρα μας αποτελούν μια ορατή κοινωνική πραγματικότητα κυρίως στα μεγάλα αστικά κέντρα και καθώς αγνοούμε την ύπαρξη ενός μεγάλου αριθμού αστέγων, το φαινόμενο αυτό έχει πολύ μεγαλύτερη έκταση από αυτή που αντιλαμβανόμαστε.

Λόγω της κοινωνικής τους απομόνωσης και της συχνής μετακίνησής τους είναι δύσκολη η προσέγγιση των αστέγων και η καταγραφή του ακριβούς αριθμού τους. Το 2009 ανατέθηκε στις Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις από το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης η καταγραφή των εκτός στέγης ατόμων. Βάσει αυτής της καταγραφής ο αριθμός των αστέγων υπολογίζεται για εκείνη την περίοδο σε 7.720 άτομα εκτός των παράνομων μεταναστών και των πολιτικών προσφύγων που φιλοξενούνται κάπου προσωρινά και των μετακινούμενων Ρομά. Σύμφωνα με Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις τα στοιχεία της καταγραφής αυτής αμφισβητούνται, οι οποίες αναφέρουν 17.000 έως 20.000 άτομα που αποκλείονται από τη στέγη. Ειδικότερα, το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο για την Έλλειψη Στέγης για την Ελλάδα εκτίμησε για το 2010 τον αριθμό των αστέγων στα 20.000 άτομα, εκ των οποίων 11.000 (ντόπιοι και μετανάστες) ζουν στην Αθήνα. Με τον αριθμό των 20.000 συμφώνησαν και τα στοιχεία της ΜΚΟ "Κλίμακα" για το τέλος του 2010.

Σήμερα η οικονομική κρίση, τα υψηλά ποσοστά ανεργίας και οι περικοπές έχουν όχι μόνο οδηγήσει σε δραματική αύξηση των αστέγων, αλλά και σε ποιοτική διαφοροποίηση του φαινομένου αυτού. Συγκεκριμένα, έχει εμφανιστεί μια νέα γενιά

αστέγων, οι λεγόμενοι «νεοάστεγοι», στους οποίους περιλαμβάνονται πλέον και ολόκληρες οικογένειες. Ο όρος αυτός χρησιμοποιείται για να περιγράψει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αυτής της συγκεκριμένης κοινωνικής ομάδας, η οποία διαφέρει αρκετά από όσα μέχρι σήμερα γνωρίζαμε για τα άτομα που διαβιώνουν στον δρόμο. Πρόκειται για πληθυσμό που μέχρι πρότινος είχε ένα ικανοποιητικό βιοτικό επίπεδο, ο οποίος απαρτίζεται στην πλειονότητα του από άνδρες, ντόπιους με μέτριο και υψηλό μορφωτικό επίπεδο, πρώην εργαζομένους σε πληγέντες από την οικονομική κρίση επαγγελματικούς κλάδους. Πρόκειται κυρίως για άτομα παραγωγικών ηλικιών, δηλαδή μεταξύ 30 και 45 ετών, τα οποία έχασαν την ιδιοκτησία τους μετά από δήμευση, εξαιτίας δανείων ή άλλων οφειλών, για νέους άνεργους που αδυνατούν να συντηρήσουν μια κατοικία και έχουν απομακρυνθεί από την οικογένεια τους και για άτομα που έχασαν την δουλειά τους λίγο πριν συνταξιοδοτηθούν και που εξαιτίας της ηλικίας τους δεν μπορούν να προσληφθούν ξανά σε μια νέα εργασία. Χαρακτηριστικό είναι επίσης ότι δεν παρουσιάζουν ψυχικές διαταραχές ούτε εξάρτηση από χρήση ναρκωτικών ουσιών ή αλκοόλ και ότι διατηρούν ισχυρές σχέσεις με το οικογενειακό και φιλικό τους περιβάλλον.

Σύμφωνα με τον υφυπουργό Υγείας, Μάρκο Μπόλαρη, το φαινόμενο έχει πάρει διαστάσεις τους τελευταίους μήνες εξαιτίας της οικονομικής κρίσης και ήδη νομοπαρασκευαστική επιτροπή καταρτίζει το σχέδιο νόμου που θα αντιμετωπίζει το πρόβλημα για το νεοάστεγο. Σύμφωνα επίσης με τα λεγόμενά του, ο αριθμός των αστέγων θα ήταν πολύ μεγαλύτερος, αν δεν υπήρχε η αλληλεγγύη στην ελληνική οικογένεια. Δήλωσε επιπλέον πως ο ακριβής αριθμός των αστέγων δεν είναι ακόμα γνωστός, λόγω έλλειψης καταγραφής τους και επισήμανε την ανάγκη για κοινή προσπάθεια από το υπουργείο Υγείας, την τοπική Αυτοδιοίκηση, την Εκκλησία και τις αρμόδιες οργανώσεις που ήδη είναι δίπλα τους. Συγκεκριμένα τόνισε πως

«Το πρόβλημα είναι μεγάλο και όσο υπάρχει κρίση το πρόβλημα θα μεγαλώνει. Για το λόγο αυτό χρειάζεται μια σειρά δράσεων όπως η ύπαρξη υπνωτηρίων, κέντρων ημέρας για ψυχολογική υποστήριξη ακόμα και θέσεις εργασίας».

Σύμφωνα με τον πρόεδρο της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Κωστή Παπαϊωάννου, το ζήτημα λαμβάνει εκρηκτικές διαστάσεις δεδομένης της έλλειψης νομοθεσίας. Σύμφωνα με τον πρωτοσύγκελο της Αρχιεπισκοπής Αθηνών, πατέρα Μάξιμο Παπαγιάννη, η Εκκλησία χορηγεί γεύματα και είναι επιτακτική

ανάγκη οι άνθρωποι αυτοί να βοηθηθούν παράλληλα από όλους τους φορείς, ώστε να ξαναβρούν την χαμένη τους αξιοπρέπεια. Σύμφωνα επίσης με πρότασή του, θα πρέπει να βρεθεί τρόπος ώστε να μη συσσωρεύονται οι νεόπτωχοι άστεγοι με ιδρυματικό τρόπο αλλά να δίδεται επιδότηση κατοικίας για ψυχολογικούς λόγους. Όπως δήλωσε ο πρόεδρος του Κέντρου Υποδοχής και Αλληλεγγύης του Δήμου Αθηναίων, Γιώργος Αποστολόπουλος, αυτή τη στιγμή δεν υπάρχουν στατιστικά στοιχεία για τους νεόπτωχους αστέγους στην Αθήνα και ο Δήμος έχει δημιουργήσει άτυπη τράπεζα τροφίμων, κοινωνικό παντοπωλείο, κοινωνικό φαρμακείο, ξενώνες ενώ προσφέρονται και δωρεάν ρούχα. (www.kathimerini.gr, 28.03.2012)

2.3 Υπηρεσίες του Δήμου

Ως συνέπεια της έλλειψης στη χώρα μας επίσημου προσδιορισμού της ομάδας των αστέγων, εμφανίζεται η έλλειψη δημόσιων πολιτικών πρόληψης και αποτελεσματικής αντιμετώπισης των αναγκών της εν λόγω ευάλωτης ομάδας του πληθυσμού. Γίνεται προσπάθεια να καλυφθεί η έλλειψη αυτή από αρκετούς φορείς, υλοποιώντας διάφορα προγράμματα στήριξης των αστέγων κυρίως σε τοπικό επίπεδο. Όσον αφορά στο Δήμο Αθηναίων, από το 1998 λειτουργεί το Κέντρο Υποδοχής Αστέγων, το οποίο παρέχει 3 ξενώνες βραχυπρόθεσμης φιλοξενίας, κέντρο σίτισης και αναπτύσσει δράσεις κοινωνικού χαρακτήρα, όπως το κοινωνικό παντοπωλείο, το κοινωνικό φαρμακείο και την Αθηναϊκή αγορά. Το έργο αυτό συνεπικουρούν και οι διάφορες Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, Κλίμακα, Praksis, ΑΡΣΙΣ, οι οποίες αναπτύσσουν στο πλαίσιο λειτουργίας τους δράσεις κατά του κοινωνικού αποκλεισμού, ενδυνάμωσης και επανένταξης οικονομικά και κοινωνικά αποκλεισμένων ομάδων, παρέχοντας και κάποιες υπηρεσίες προσωρινής στέγασης και διατροφής.

Παρ' όλες τις αξιόλογες προσπάθειες των παραπάνω φορέων, παρατηρείται αδυναμία του κράτους τόσο να εξασφαλίσει σε ήδη άστεγα άτομα το δικαίωμα στην κατοικία όσο και να λειτουργήσει προληπτικά για τον περιορισμό του φαινομένου. Από την αρμόδια Διεύθυνση Οικιστικής Πολιτικής και Κατοικίας του ΥΠΕΚΑ εφαρμόζονται προγράμματα στεγαστικής αποκατάστασης μόνο όσον αφορά επείγουσες περιπτώσεις φυσικών καταστροφών. Επιπλέον, η παροχή επιδομάτων, υπηρεσιών στήριξης ή άλλων διευκολύνσεων για τους αστέγους είναι ιδιαίτερα περιορισμένες και μόνο κάποιες συγκεκριμένες ευάλωτες κοινωνικές ομάδες (ΑΜΕΑ, άποροι, μονογονεϊκές

οικογένειες κλπ) δικαιούνται κάποιες κοινωνικές παροχές. Κατά συνέπεια, το συνταγματικά κατοχυρωμένο κοινωνικό δικαίωμα στην κατοικία τίθεται υπό αμφισβήτηση λόγω της μη διάθεσης οικονομικών πόρων από το κράτος.

Στο πλαίσιο της προσπάθειας του Δήμου Αθηναίων να σταθεί στο πλευρό των ευπαθών κοινωνικών ομάδων της πόλης, δηλαδή στα άτομα με αναπηρίες, στους άστεγους και στα εξαρτώμενα από ουσίες άτομα, λειτουργούν το Γραφείο Στήριξης Ατόμων με Αναπηρίες, το Κέντρο Υποδοχής Αστέγων Δήμου Αθηναίων (Κ.Υ.Α.Δ.Α.), τέσσερα Κέντρα Πρόληψης κατά των Εξαρτησιογόνων Ουσιών, ενώ μέριμνα αποτελεί η ίδρυση και λειτουργία Προγράμματος Θεραπείας και Κοινωνικής Επανένταξης Χρηστών.

2.3.1 Ίδρυμα Αστέγων

Το Ίδρυμα Αστέγων του Δήμου Αθηναίων είναι Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου και λειτουργεί από το 2005. Φέρει την επωνυμία «Κέντρο Υποδοχής & Αλληλεγγύης Δήμου Αθηναίων» και εκτός από τα προγράμματα σίτισης και στέγασης, παρέχει μακρά σειρά υπηρεσιών κοινωνικού χαρακτήρα για την ανακούφιση των συμπολιτών μας σε ανάγκη και την αντιμετώπιση της φτώχειας αναπτύσσοντας ταυτόχρονα πρωτοποριακές δράσεις σε συνεργασία με δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς. Σκοποί:

- Η αντιμετώπιση των προβλημάτων των ανθρώπων οι οποίοι για οποιονδήποτε λόγο βρίσκονται χωρίς στέγη ή δε διαθέτουν οι ίδιοι ή οι οικογένειές τους ασφαλή κατοικία επαρκούς επιπέδου,
- Η ανάπτυξη μηχανισμών πρόληψης για την αποτροπή του φαινομένου,
- Η ανάπτυξη αντίστοιχων μηχανισμών που θα μελετούν τις περιπτώσεις των αστέγων και θα φροντίζουν για τη μελλοντική αποκατάσταση και επανένταξή τους.

Το Ίδρυμα Αστέγων για την επίτευξη των σκοπών του συνεργάζεται επίσης με φορείς που έχουν τους ίδιους σκοπούς. Μεταξύ άλλων, το Ίδρυμα μεριμνά για τη συγκέντρωση και διανομή ειδών τροφίμων, ιματισμού, υπόδησης, φαρμάκων κ.λπ. σε όσους προσέρχονται ή φιλοξενούνται στους χώρους του, καθώς και σε οικογένειες ή

μεμονωμένα άτομα τα οποία εντοπίζονται από τις δικές του ή άλλες κοινωνικές υπηρεσίες, ενορίες, εθελοντές ή συνεργαζόμενους φορείς.

Το Κ.Υ.Α.Δ.Α. διαθέτει τρεις ξενώνες. Ο ένας από αυτούς είναι ιδιόκτητος και δεν έχει τεθεί ακόμη σε λειτουργία, ενώ στους άλλους δύο παρέχεται φιλοξενία σε 160 άτομα. Η πληθυσμιακή ομάδα που εξυπηρετείται καλύπτει άτομα ηλικίας 18-65 ετών.

Οι υπηρεσίες που παρέχονται είναι δωρεάν και ίδιες για όλους.

Το Κ.Υ.Α.Δ.Α. παρέχει καθημερινά περίπου 2.500-3.000 μερίδες φαγητού σε άπορους και άστεγους Έλληνες και αλλοδαπούς. Το φαγητό διανέμεται δύο φορές ημερησίως (μεσημέρι 12:00-13:00 και απόγευμα 17:00-18:00) από το Κέντρο Σίτισης του Ιδρύματος, στη συμβολή των οδών Σοφοκλέους 70 και Πειραιώς 35.

Παροχές Κοινωνικής Υπηρεσίας:

- Υποδοχή (intake)
- Συμβουλευτική και ενημέρωση
- Ψυχοκοινωνική στήριξη
- Κοινωνικο-προνοιακή κάλυψη των φιλοξενούμενων (έκδοση βιβλιαρίων, έκδοση επιδομάτων και συντάξεων κ.λπ.)
- Κοινωνική αποκατάσταση (παραπομπές σε θεραπευτήρια, γηροκομεία κ.λπ.) και επανένταξη
- Δωρεάν διανομή ιματισμού
- Δημιουργία ομάδων αλληλοϋποστήριξης

Συνεργασίες:

- Συνεργασία με τα μεγαλύτερα νοσοκομεία της Αθήνας (συνοδεία φιλοξενούμενων για διεκπεραίωση ιατρικών εξετάσεων και νοσηλεία)
- Συνεργασία με κρατικούς και μη φορείς, με στόχο την κοινωνικο-επαγγελματική αποκατάσταση των αστέγων
- Συμμετοχή σε εκπαιδευτικά σεμινάρια του εσωτερικού και του εξωτερικού
- Συμμετοχή στο ελληνικό δίκτυο για το δικαίωμα στη στέγη
- Πλαίσιο εκπαίδευσης για φοιτητές συναφών επιστημονικών αντικειμένων

Το Ίδρυμα Αστέγων, κινείται προς την πραγμάτωση συγκεκριμένων δράσεων για την ευαισθητοποίηση και την ενεργοποίηση των πολιτών,. Σε πρώτη φάση υλοποιούνται συνεργασίες με φορείς που έχουν παρόμοιους καταστατικούς σκοπούς, όπως την Εκκλησία της Ελλάδος, τον Ελληνικό Ερυθρό Σταυρό (Ε.Ε.Σ.), μη κυβερνητικές οργανώσεις, καθώς και το Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Αθηνών (Ε.Β.Ε.Α.). Επίσης, το δίκτυο εθελοντών με τη βοήθεια του Συλλόγου Φίλων του Ιδρύματος πραγματοποιεί ευρύ φάσμα δράσεων στο πλαίσιο του σχεδίου αντιμετώπισης κρίσεων και της παροχής βοήθειας στον δρόμο. Τέλος, μέσω ειδικής διαφημιστικής εκστρατείας και κατάλληλα σχεδιασμένων εκδηλώσεων, πραγματοποιήθηκε η πληρέστερη ενημέρωση των πολιτών με σκοπό την αντιμετώπιση των αναγκών των αστέγων.

2.3.2 Σύλλογος Φίλων Ιδρύματος Αστέγων

Σκοποί του Συλλόγου Φίλων Ιδρύματος Αστέγων Δήμου Αθηναίων είναι η συμβολή στην αντιμετώπιση των αναγκών των αστέγων που βρίσκονται στα όρια του Δήμου Αθηναίων, η ευαισθητοποίηση της κοινωνίας σε ζητήματα στέγασης, σίτισης, ένδυσης, κ.λπ. των αστέγων και των αναξιοπαθόντων συνανθρώπων μας και γενικότερα η εξεύρεση τρόπων και μέσων επίλυσης των προβλημάτων αυτών. Στο πλαίσιο αυτών των δράσεών του, φροντίζει για την ανάπτυξη κάθε είδους δραστηριότητας (κοινωνικής, επιμορφωτικής, πολιτιστικής) που αναδεικνύει το πρόβλημα (διαλέξεις, σεμινάρια, έντυπες εκδόσεις, καλλιτεχνικές εκδηλώσεις κ.λπ.) με στόχο την ευαισθητοποίηση της κοινωνίας.

Επίσης, συνεργάζεται με αντίστοιχους μη κερδοσκοπικούς συλλόγους και φορείς (δημόσιους, ιδιωτικούς, επιστημονικούς, εκκλησιαστικούς), καθώς και με τους ανάλογους του εσωτερικού ή εξωτερικού. Συγκροτεί ομάδες εργασίας και προσελκύνει εθελοντές με σκοπό την δημιουργία ειδικού εθελοντικού σώματος, με μέλη τα οποία πληρούν τις προδιαγραφές για την αντιμετώπιση του ευαίσθητου ζητήματος των αστέγων. Τέλος, προσπαθεί να εξασφαλίσει και να συγκεντρώσει οικονομικούς πόρους για την πραγματοποίηση των σκοπών του.

2.3.3 Εθελοντές

Το Ίδρυμα Αστεγών του Δήμου Αθηναίων μέσω του προγράμματος του εθελοντισμού, στοχεύει στη δημιουργία δικτύου για την υποβοήθηση και την ενίσχυση του έργου του, που απευθύνεται σε όλους του πολίτες της Αθήνας. Το σχήμα στο οποίο στηρίζεται το πρόγραμμα εθελοντισμού για τους άστεγους βασίζεται στο τρίπτυχο: Ίδρυμα Αστεγών - Σύλλογος Φίλων του Ιδρύματος Αστεγών-Εθελοντές. Οι εθελοντές που συμμετέχουν στο πρόγραμμα αναλαμβάνουν ουσιαστικό ρόλο στην αντιμετώπιση του προβλήματος των αστεγών. Εργάζονται στον δρόμο ανά ομάδες (street work) για τον εντοπισμό των αστεγών και την παροχή αναλυτικής πληροφόρησης προς το ίδρυμα. Άλλοι συμμετέχουν στις ειδικές εξωτερικές κινητές μονάδες, που σε τακτά χρονικά διαστήματα προσφέρουν επιτόπου στους αστεγούς φαγητό, ένδυση, κλινοσκεπάσματα, κλπ.

2.3.4 Σχέδιο Αθηνά – ΕΣΤΙΑ

Το Κ.Υ.Α.Δ.Α. προχώρησε στην εκπόνηση μελέτης για τη δημιουργία σχεδίου αντιμετώπισης κρίσεων και έκτακτων αναγκών λόγω καιρικών συνθηκών. Το σχέδιο ονομάστηκε "Αθηνά - ΕΣΤΙΑ". Σκοπός του είναι, αξιολογώντας τις προτεινόμενες λύσεις από χώρες με μεγαλύτερη πείρα στο ζήτημα, να περιγραφούν τρόποι αντιμετώπισης του προβλήματος των αστεγών σε περιπτώσεις έκτακτων αναγκών και κρίσεων, στο πλαίσιο των δεδομένων και των δυνατοτήτων της πόλης των Αθηνών. Προς την κατεύθυνση αυτή επιλέχθηκαν και αξιολογήθηκαν σχετικά άρθρα και μελέτες διαφόρων χωρών και πόλεων. Στο σχέδιο διατυπώθηκαν συγκεκριμένες προτάσεις ειδικών καταστάσεων σε σχέση με τους αστεγους στην Αθήνα. Ειδικότερα, προβλέπεται δημιουργία περισσότερων ξενώνων, παροχή βοήθειας στον δρόμο (με κινητοποίηση εξωτερικών μονάδων), διασύνδεση με το δίκτυο των Δημοτικών Ιατρείων, δημιουργία Κέντρου Ημέρας και χώρων στέγασης για άστεγες οικογένειες, καθώς και συγκρότηση δικτύου φορέων για την καλύτερη αντιμετώπιση του προβλήματος των αστεγών. Επιπλέον, προβλέπεται η λειτουργία εξειδικευμένου τηλεφωνικού κέντρου σε περιόδους κρίσεων, η δημιουργία έκτακτων καταφύγιων και η επωφελέστερη αξιοποίηση του δικτύου εθελοντών του Ιδρύματος.

2.3.5 Βοήθεια στο Δρόμο

Το Κ.Υ.Α.Δ.Α. οργάνωσε την αποστολή εξωτερικών ομάδων για την παροχή βοήθειας στον δρόμο. Οι ομάδες αυτές, δραστηριοποιούμενες κυρίως σε περιόδους έκτακτης ανάγκης (λόγω κακών καιρικών συνθηκών, κ.λπ.), δίνουν φαγητό, κουβέρτες και υπνόσακους σε όσους έχουν ανάγκη, καθώς και πληροφορίες για το που μπορούν να διανυκτερεύσουν. Οι ομάδες είναι οργανωμένες κατά τα διεθνή πρότυπα και απαρτίζονται από ειδικευμένο προσωπικό (γιατρούς, κοινωνικούς λειτουργούς, νοσηλευτές κ.α.) ή βρίσκονται σε άμεση επικοινωνία μαζί τους. Αυτονόητη θεωρείται η επάρκεια υλικών (κουβέρτες, ρούχα, φαγητό, ροφήματα κ.λπ.) τα οποία διανέμονται από τις κινητές μονάδες. Οι προμήθειες προέρχονται από προσφορές και από τα υπάρχοντα αποθέματα του Δήμου Αθηναίων, τα οποία φυλάσσονται για τέτοιες περιπτώσεις.

2.3.6 Έτος Αστέγων

Ο Δήμος Αθηναίων σε συνεργασία με το Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Αθηνών (Ε.Β.Ε.Α.) ανακήρυξαν το 2007 Έτος Αστέγων, σε μια προσπάθεια ανάδειξης του ζητήματος των αστέγων μέσω της δημοσιοποίησης του προβλήματος και την ευαισθητοποίηση των πολιτών.

2.3.7 "Κοινωνικό Φαρμακείο"

Για την αντιμετώπιση των προβλημάτων της φτώχειας και της ανέχειας και την πρόληψη του φαινομένου της έλλειψης στέγης σχεδιάστηκε σειρά δράσεων και πρωτοβουλιών ώστε να παρέχονται υπηρεσίες που καλύπτουν το σύνολο των πρωτογενών αναγκών του πληθυσμού που βρίσκονται σε ανάγκη (σίτιση, στέγαση, ένδυση, υπόδηση, πρωτοβάθμια ιατρο-φαρμακευτική περίθαλψη). Στις πρωτοβουλίες αυτές εντάχθηκε και η δημιουργία του Α' Κοινωνικού Φαρμακείου του Δήμου Αθηναίων, το οποίο λειτουργεί στην πλατεία Βαρβακείου Αγοράς τα τελευταία 3 έτη. Στόχος της δράσης είναι η φαρμακευτική περίθαλψη των ατόμων που ζουν κάτω από τα όρια της φτώχειας, ώστε να είναι ευχερέστερη η κοινωνικο-προνοιακή τους αποκατάσταση. Για την υλοποίηση του προγράμματος αυτού συνεργάζονται το

Ίδρυμα Αστέγων και τα Δημοτικά Ιατρεία του Δήμου Αθηναίων, ο Εθνικός Οργανισμός Φαρμάκων, ο Φαρμακευτικός Σύλλογος Αττικής και η ΜΚΟ «Φαρμακοποιοί του Κόσμου». Το Α' Κοινωνικό Φαρμακείο, το οποίο διαθέτει φάρμακα, υγειονομικό υλικό και παραφαρμακευτικά προϊόντα, λειτουργεί από Δευτέρα έως Παρασκευή σε επτάωρη βάση (09:00-15:00), με την ευθύνη φαρμακοποιού και έναν βοηθό φαρμακοποιού και της Κοινωνικής Υπηρεσίας του Ιδρύματος Αστέγων. Η τελευταία, στο πλαίσιο λειτουργίας της έχει την υποχρέωση να υποδέχεται περιστατικά όλες τις ημέρες της εβδομάδας.

2.3.8 "Κοινωνικό Παντοπωλείο"

Το Ίδρυμα Αστέγων, για την αντιμετώπιση και την πρόληψη του φαινομένου των αστέγων σε συνεργασία με γνωστή αλυσίδα πολυκαταστημάτων, υλοποίησε μία πρωτοβουλία δράσης το "Παντοπωλείο της Καρδιάς" ή "Κοινωνικό Παντοπωλείο". Ο θεσμός, που ήδη λειτουργούσε με επιτυχία στη Γαλλία και το Βέλγιο, έγινε πραγματικότητα και στην Ελλάδα στα όρια του Δήμου Αθηναίων, στεγασμένος σε χώρο του Ιδρύματος και φέτος συμπληρώνει 4 έτη λειτουργίας. Το "Κοινωνικό Παντοπωλείο" προσφέρει κάποιες θέσεις εργασίας και - το βασικότερο - δίνει τη δυνατότητα σε άπορες οικογένειες να προμηθεύονται προϊόντα δωρεάν. Έτσι, διευκολύνεται άμεσα η πρόσβαση για τις ευάλωτες ομάδες σε αγαθά.

Εικόνα 10 Το κοινωνικό παντοπωλείο

2.4 Λοιποί Χώροι Στέγασης και Σίτισης στην Αθήνα

2.4.1 Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός-Κοινωνικός Ξενώνας Αστέγων

Ο Τομέας Κοινωνικής Πρόνοιας του Ε.Ε.Σ., σε συνεργασία με το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, λειτουργεί από τον Σεπτέμβριο 2007 Κοινωνικό Ξενώνα για τη φιλοξενία αστέγων. Το ανώτατο χρονικό διάστημα παραμονής των φιλοξενουμένων ορίζεται στους 6 μήνες. Το πρόγραμμα στοχεύει στην παροχή υπηρεσιών στέγασης και φιλοξενίας, σίτισης, ψυχοκοινωνικής στήριξης, νοσηλευτικής φροντίδας, ασφάλειας και βοήθειας των αστέγων, με προοπτική την κοινωνική και επαγγελματική τους αποκατάσταση, ώστε να αποφευχθεί η μονιμότητα της παραμονής και η ασυλοποίησή τους. Για το σκοπό αυτό, αναπτύσσονται στοχευμένες υποστηρικτικές δράσεις από εξειδικευμένο προσωπικό, για την ανάπτυξη μηχανισμών πρόληψης, την άρση των εμποδίων και την αποφυγή του κοινωνικού αποκλεισμού.

Επιδιώκονται επίσης ευρύτερες συνεργασίες με φορείς, υπηρεσίες, μη κυβερνητικές οργανώσεις, κοινωνικούς εταίρους, για την επίτευξη του καλύτερου δυνατού αποτελέσματος και την ομαλή κοινωνική ένταξη των αστέγων. Ο Κοινωνικός Ξενώνας βρίσκεται στο κέντρο της Αθήνας, στην οδό Επικούρου 34 και λειτουργεί σε 24ωρη βάση. Ωφελούμενοι από το πρόγραμμα είναι οι εξής:

- Έλληνες / Ελληνίδες υπήκοοι που ανήκουν στις ευπαθείς ομάδες πληθυσμού
- Άνεργοι άνω των 45
- Πολυμελείς οικογένειες που βιώνουν σε πολλαπλά επίπεδα τον κοινωνικό αποκλεισμό
- Ειδικές κατηγορίες γυναικών που απειλούνται από κοινωνικό αποκλεισμό
- Παλινοστούντες – μετανάστες που βρίσκονται πολλά έτη στην Ελλάδα και πληρούν βασικές προϋποθέσεις κοινωνικής και επαγγελματικής ένταξης (άδεια παραμονής – εργασίας).

2.4.2 Ο Μη Κυβερνητικός Οργανισμός «Κλίμακα»

Η ΚΛΙΜΑΚΑ ιδρύθηκε το 2000 και είναι ένας Μη Κυβερνητικός Οργανισμός, με δραστηριότητες που στοχεύουν τόσο στην διάθεση υπηρεσιών ψυχικής υγείας όσο και στην υλοποίηση προγραμμάτων κοινωνικής ενσωμάτωσης ευάλωτων ομάδων πληθυσμού. Προσφέρει υπηρεσίες ιατρικές, ψυχοκοινωνικές, ειδικής υποστήριξης και φροντίδας σε άτομα και ομάδες ευπαθείς με πολλαπλά προβλήματα που χρήζουν συστηματικής και ολοκληρωμένης παρέμβασης. Συμβάλλει στον περιορισμό των ανισοτήτων, στις ίσες ευκαιρίες πρόσβασης στα δημόσια αγαθά, στην αύξηση της κοινωνικής συνοχής και αλληλεγγύης, στην Ελλάδα και σε χώρες του εξωτερικού.

Το μεγαλύτερο μέρος των δράσεων του φορέα χρηματοδοτείται και εποπτεύεται από την Δ/ση Ψυχικής Υγείας του Υπουργείου Υγείας & Κοινωνικής Αλληλεγγύης, από το Υπουργείο Εξωτερικών μέσω της Υπηρεσίας Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας (Υ.Δ.Α.Σ), το Υπουργείο Εργασίας & Κοινωνικής Προστασίας και χορηγούς.

Η ΚΛΙΜΑΚΑ αποτελεί εξέλιξη ενός Αστικού Συνεταιρισμού της «ΚΛΙΜΑΞ», που ιδρύθηκε το 1996 στα πρότυπα των Κοι.Σ.Π.Ε, με στόχο την εργασιακή ενσωμάτωση ατόμων που αντιμετώπιζαν ψυχικά και κοινωνικά προβλήματα ή / και ήταν προερχόμενοι από πολιτισμικά ιδιαίτερες ομάδες που βίωναν τον κοινωνικό αποκλεισμό. Λειτουργεί μονάδες ψυχικής υγείας υπό τη μορφή οικοτροφείων, ξενώνων, προστατευμένων διαμερισμάτων, κινητών μονάδων, και κέντρων ημέρας. Παρέχονται υπηρεσίες πρόληψης, θεραπευτικής αντιμετώπισης και αποκατάστασης των ατόμων που πάσχουν. Με κύριο άξονα τις εξειδικευμένες υπηρεσίες ψυχικής υγείας, η ΚΛΙΜΑΚΑ, αναπτύσσει δράσεις για την αντιμετώπιση των γενεσιουργών αιτιών και των επιπτώσεων του κοινωνικού αποκλεισμού που υφίστανται ευπαθείς ομάδες πληθυσμού καθώς και άτομα που βρίσκονται σε κίνδυνο μέσα από ποικίλες πρωτοβουλίες, παρεμβάσεις, προγράμματα παροχής συνοδευτικών υποστηρικτικών υπηρεσιών, διακρατικές συνεργασίες, αποστολές ανθρωπιστικής και αναπτυξιακής βοήθειας σε αναπτυσσόμενες χώρες.

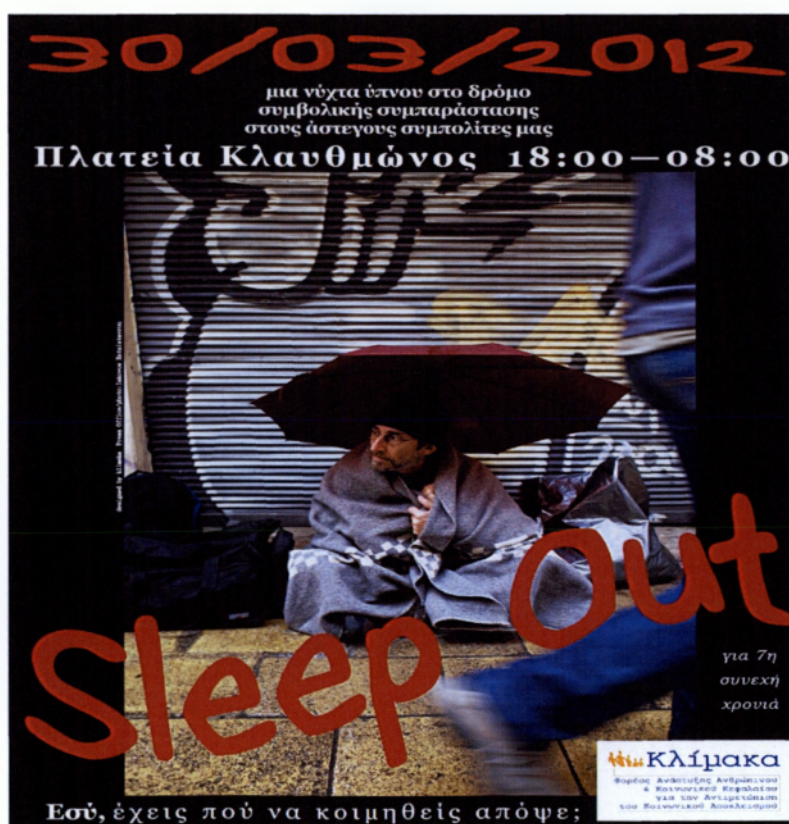
Ένα σημαντικό μέρος των δράσεων της αφορά τη στήριξη συμπολιτών μας οι οποίοι διαβιούν στο δρόμο ή σε ανεπαρκείς ή ακατάλληλες συνθήκες στέγασης. Από το 2011 η ΚΛΙΜΑΚΑ υλοποιεί ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα, που περιλαμβάνει έρευνα, πρόληψη, ευαισθητοποίηση, αγωγή κοινότητας, εκπαίδευση, street work, κάλυψη των βασικών αναγκών επιβίωσης (φιλοξενία, σίτιση, ιατρική- ψυχιατρική στήριξη, συμβουλευτική, νομική αρωγήκ.λ.π) και υπηρεσίες για την εργασιακή

αποκατάσταση και επανένταξη των αστέγων στον κοινωνικό ιστό. Παράλληλα ο φορέας παρεμβαίνει με προτάσεις του προς αρμόδιους φορείς της πολιτείας στο πλαίσιο σχεδιασμού πολιτικών για την αντιμετώπιση του φαινομένου της έλλειψης στέγης.

Η ολοκληρωμένη παρέμβαση της ΚΛΙΜΑΚΑ, που εντάσσεται στο γενικότερο πλαίσιο των δράσεων κατά του κοινωνικού αποκλεισμού, δεν αποσκοπεί στην παροχή φιλανθρωπικού τύπου βοήθειας αλλά στην υποστήριξη των εξυπηρετούμενων μέσα από μια ολιστική προσέγγιση με απώτερο στόχο την ενίσχυση της ατομικής τους προσπάθειας για βελτίωση των συνθηκών της ζωής τους. Αξίζει να σημειωθεί ότι το Πρόγραμμα Στήριξης Αστέγων της «ΚΛΙΜΑΚΑ» λειτουργεί με πρωτοβουλία του φορέα και στηρίζεται σχεδόν αποκλειστικά σε χορηγίες όπως και σε εθελοντική εργασία μελών του φορέα καθώς και ευαισθητοποιημένων πολιτών.

Η ΚΛΙΜΑΚΑ είναι μέλος της FEANTSA (European Federation of National Organization working with the Homeless) με συμμετοχή σε 2 ομάδες εργασίας:

- Data collection (Συλλογή Δεδομένων)
- Health and Social Protection (Υγεία και Κοινωνική Προστασία)

Εικόνα 11 Διαφήμιση της Κλίμακας για ενέργειες κινητοποίησης των πολιτών

2.5 Μετανάστες

Ως μετανάστευση ορίζεται η μόνιμη ή προσωρινή μεταβολή του τόπου εγκατάστασης ενός ατόμου ή ενός κοινωνικού συνόλου. Η μετανάστευση ως συνεχής ροή προσώπων από και προς μία περιοχή είναι μία από τις τρεις βασικές δημογραφικές διαδικασίες. Είναι η διαδικασία εκείνη που συνεπάγεται τη μηχανική (ή τεχνητή) ανανέωση και φθορά ενός πληθυσμού, σε αντίθεση με τις άλλες δύο διαδικασίες (γεννητικότητα θνησιμότητα), που έχουν σχέση με τη φυσική ανανέωση και τη φθορά ενός πληθυσμού. Η μετανάστευση, με βάση το καθεστώς εισόδου και παραμονής στη χώρα υποδοχής, διακρίνεται σε Νόμιμη και Παράνομη Μετανάστευση.

Νόμιμη Μετανάστευση

Νόμιμοι μετανάστες είναι τα πρόσωπα τα οποία έχουν εισέλθει και παραμένουν νόμιμα στη χώρα, η παρουσία τους έχει καταγραφεί από τις αρμόδιες αρχές και είναι εφοδιασμένα με την απαιτούμενη άδεια παραμονής και εργασίας. Οι μετανάστες ξένης εθνικότητας διακρίνονται σε δύο βασικές κατηγορίες:

- Όσοι προέρχονται από κράτος – μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίοι έχουν δικαίωμα ελεύθερης εγκατάστασης
- Οι υπήκοοι τρίτων χωρών, για την είσοδο και παραμονή των οποίων στη χώρα απαιτείται διαδικασία προέγκρισης

Παράνομη Μετανάστευση

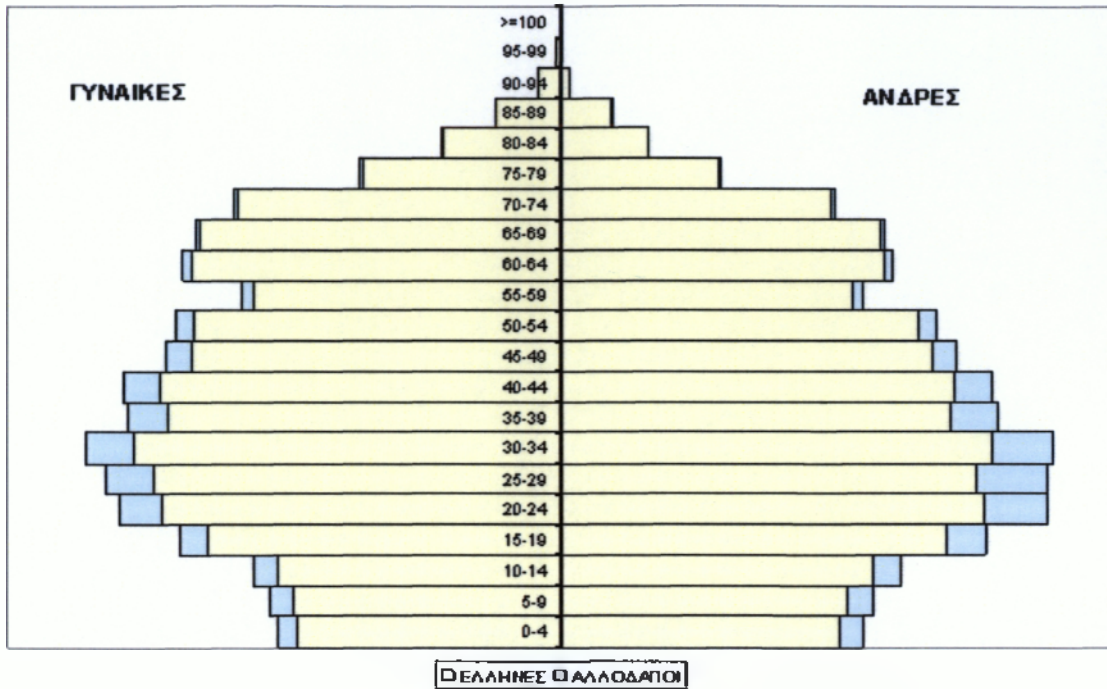
Πρόκειται για τους αλλοδαπούς οι οποίοι, είτε εισήλθαν στη χώρα εξαρχής, χωρίς νόμιμα ταξιδιωτικά έγγραφα, οπότε χαρακτηρίζονται «λαθρομετανάστες» είτε εισήλθαν νόμιμα μεν, υπό κάποια ιδιότητα (τουρισμός, σπουδές, νόμιμη εργασία κ.λ.π.) αλλά στη συνέχεια παραμένουν παράνομα στη χώρα, ως αντικανονικοί μετανάστες.

Η αναζήτηση καλύτερων “όρων ζωής” που δημιουργεί μια ισχυρότατη “δυναμική” μετακίνησης ατόμων ή ομάδων από χώρες χαμηλού βιοτικού επιπέδου σε χώρες οικονομικά, κοινωνικά και πολιτικά προηγμένες υπήρξε ανέκαθεν το κύριο αίτιο της δημιουργίας του φαινομένου της μετανάστευσης και κατ’ επέκταση της λαθρομετανάστευσης. (www.astynomia.gr, 28.03.2012)

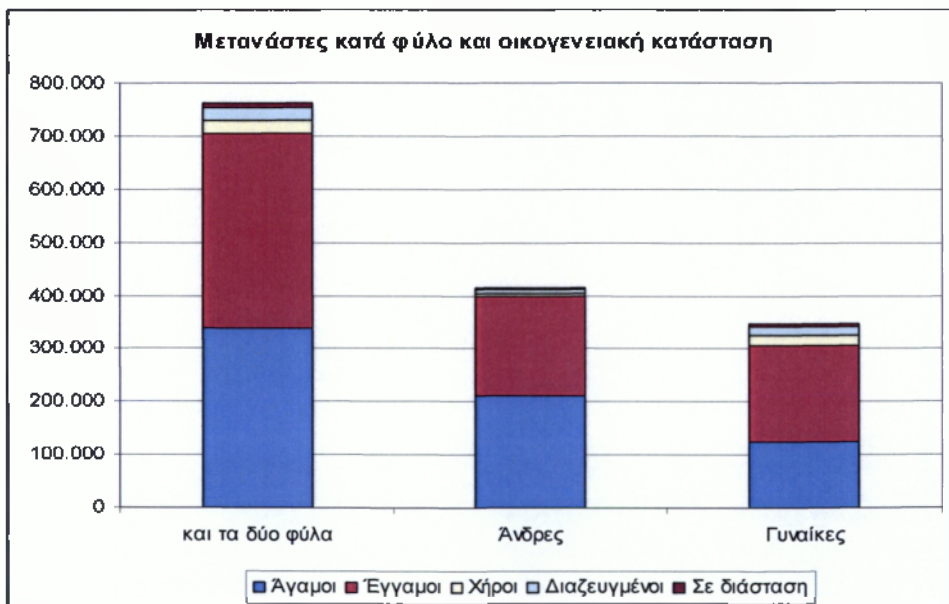
Σήμερα στο Δήμο της Αθήνας λειτουργεί το Συμβούλιο Ένταξης Μεταναστών, ως συμβουλευτικό όργανο του δήμου, για την ενίσχυση της ένταξης των μεταναστών στην τοπική κοινωνία. Ο θεσμός του Συμβουλίου Ένταξης μεταναστών είναι, παρά την επί πολλά έτη παρουσία των μεταναστών στη Χώρα, ένα περιορισμένο μεν αλλά ουσιαστικό βήμα εκ μέρους του νομοθέτη για την κοινωνικοπολιτική ένταξή τους. Έργο του ως άνω Συμβουλίου είναι η καταγραφή και η διερεύνηση προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες, που κατοικούν μόνιμα στην περιφέρεια του Δήμου Αθηναίων, ως προς την ένταξή τους στην τοπική κοινωνία, την επαφή τους με δημόσιες υπηρεσίες ή τη δημοτική αρχή. Επίσης, το έργο του ΣΕΜ περιλαμβάνει την υποβολή εισηγήσεων προς το Δημοτικό Συμβούλιο για την ανάπτυξη τοπικών δράσεων προώθησης της ομαλής κοινωνικής ένταξης των μεταναστών-ιδίως μέσω της οργάνωσης συμβουλευτικών υπηρεσιών από τις Δημοτικές Υπηρεσίες- καθώς και η διοργάνωση σε συνεργασία με το Δήμο εκδηλώσεων με στόχο την ευαισθητοποίηση και την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής του τοπικού πληθυσμού. Σκοπός της Δημοτικής Αρχής είναι η ένταξη των μεταναστών και των πολιτών μεταναστευτικής καταγωγής, μέσω της συμμετοχικής διαδικασίας που προσφέρει το θεσμοθετημένο πλαίσιο του ΣΕΜ. Επιπλέον σκοπός της είναι, μέσω του ΣΕΜ, η ενίσχυση της ουσιαστικής συμμετοχής των μεταναστών, ως κοινωνικών εταίρων, στο σχεδιασμό, την εφαρμογή και την αξιολόγηση των πολιτικών κοινωνικής ένταξης και η ανάπτυξη συμβουλευτικών δομών. Η Δημοτική Αρχή αντιμετωπίζει την ένταξη ως μια αμφίδρομη διαδικασία που απαιτεί αμοιβαία δέσμευση και περιλαμβάνει δικαιώματα και υποχρεώσεις για την ίδια και για τους μετανάστες. Προϋποθέτει τόσο την προθυμία των μεταναστών να αναλάβουν την ευθύνη να ενσωματωθούν στην τοπική κοινωνία, όσο και την προθυμία της τοπικής κοινωνίας και Αρχής να αποδέχεται και να ενσωματώνει του μετανάστες.

Ταυτόχρονα, σκοπός της Δημοτικής Αρχής είναι, στο επίπεδο των παρεχομένων υπηρεσιών του Δήμου, να εξαλείψει οποιαδήποτε μορφή διάκρισης σε βάρος υπηκόων τρίτης χώρας, εφόσον παρατηρούνται τέτοια φαινόμενα και να εφαρμόσει την αρχή της ίσης μεταχείρισης, σε κάθε πτυχή της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ζωής της πόλης, με στόχο την ενίσχυση της τοπικής κοινωνικής συνοχής. (www.cityofathens.gr, 28.03.2012)

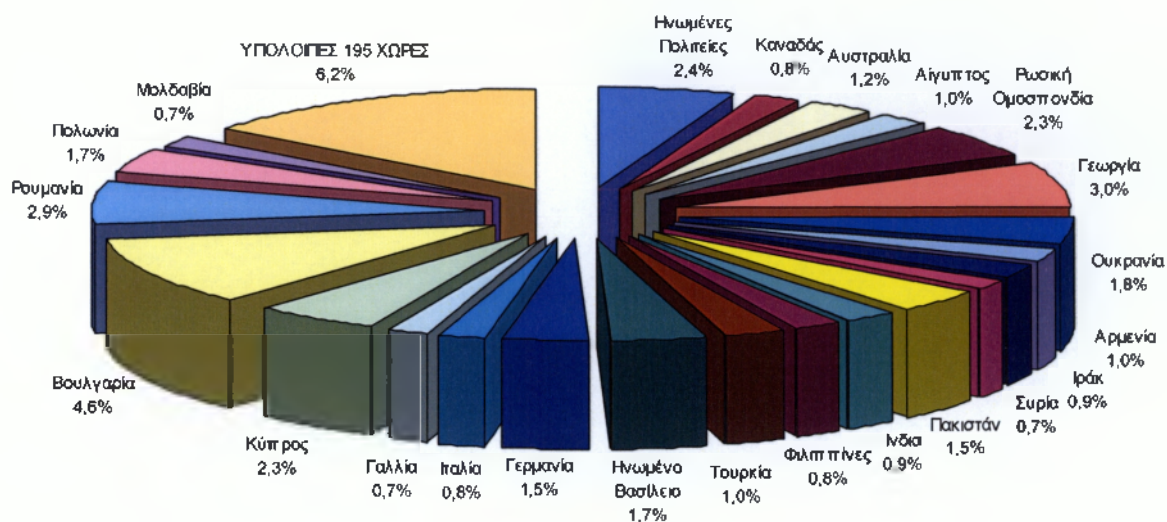
ΠΥΡΑΜΙΔΑ ΗΛΙΚΙΩΝ

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή πληθυσμού 2001. Πραγματικός Πληθυσμός κατά ομάδες ηλικιών, φύλο και οικογενειακή κατάσταση. Αλλοδαποί κατά φύλο, οικογενειακή κατάσταση και δευτείες ομάδες ηλικιών. Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης).

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή πληθυσμού 2001, πίνακας 9. Αλλοδαποί κατά φύλο, οικογενειακή κατάσταση και δευτείες ομάδες ηλικιών. Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης)

Εικόνα 12 Ποσοστιαία συμμετοχή των κυριότερων χωρών προέλευσης μεταναστών, πλην της Αλβανίας¹

2.5.1 Φαινόμενα Ρατσισμού – Ξενοφοβία

Η έννοια ρατσισμός προέρχεται από τη λέξη «ράτσα» που σημαίνει γένος, φυλή. Η έννοια της ράτσας έχει ιστορία τουλάχιστον τεσσάρων αιώνων, σε αντίθεση με αυτή του ρατσισμού που για πρώτη φορά εμφανίστηκε μόλις στο μεσοπόλεμο και απέκτησε μεταγενέστερα «το χαρακτήρα πολεμικής με στόχο το δόγμα της φυλετικής ανισότητας των ανθρώπων». Ο ρατσισμός όμως με την έννοια της κοινωνικής διάκρισης είναι ένα διαχρονικό φαινόμενο. Ρατσισμός είναι να θεωρούμε κάποια άλλη ομάδα ανθρώπων ως κατώτερη ή ακόμη και άξια περιφρόνησης, λόγω της φυλετικής ή εθνικής τους καταγωγής. Ο ρατσισμός ισούται με την απόρριψη των ατόμων λόγω της διαφορετικότητάς τους, τα οποία μέσα από την πίεση που δέχονται οδηγούνται στην αδυναμία άσκησης κάποιων δικαιωμάτων. Είναι «οποιαδήποτε στάση, συμπεριφορά ή πεποίθηση που στρέφεται εναντίον κάποιας κοινωνικής ομάδας λόγω της εθνικότητας, της φυλής ή του χρώματος των μελών της».

Τα αίτια του Ρατσισμού είναι τα εξής :

¹ Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή πληθυσμού 2001, πίνακας 3. Αλλοδαποί κατά υπηκοότητα, φύλο και κύριο λόγο εγκατάστασης στην Ελλάδα. Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης).

- Ψυχολογικά: Η τάση του ανθρώπου και κάθε λαού για διάκριση και να φαίνονται ανώτεροι από κάποιους άλλους. Οι συμπεριφορές αυτές τους κάνουν να βρίσκουν ελαττώματα ή να υποτιμούν τους άλλους και κυρίως εκείνους που μπορούν να τους απειλήσουν.
- Κοινωνικό – οικονομικά: Οι διακρίσεις προέρχονται από προσπάθειες ορισμένων λαών ή ανθρώπων να εκμεταλλευτούν και να έχουν κοινωνικά και οικονομικά οφέλη σε βάρος κάποιων άλλων.
- Ιστορικά: Στην προσπάθεια υπεράσπισης της εθνικής ιστορίας και παράδοσης.
- Θρησκευτικά: θρησκευτικές προλήψεις που παρουσιάζουν κάποια άτομα σαν άπιστους.
- Σκόπιμη και κατευθυνόμενη πληροφόρηση-προπαγάνδα από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (Μ.Μ.Ε.)

Οι συνέπειες του Ρατσισμού είναι οι εξής :

- Προσβάλλει την ανθρώπινη προσωπικότητα
- Συντελεί στην εκμετάλλευση και την υποδούλωση των ανθρώπων και των λαών
- Καλλιεργεί πάθη, μίσος, φανατισμό, αντεκδίκηση, περιφρόνηση
- Προκαλεί κοινωνικές αναταραχές, εξεγέρσεις, αιματοχυσίες, εγκλήματα
- Προκαλεί αδικίες, κοινωνικές ανισότητες

Τα τελευταία χρόνια με τις πληθυσμιακές αλλαγές και δημογραφικές ανακατατάξεις που έχουν συμβεί σε πολλά ευρωπαϊκά κράτη παρατηρείται έντονο το φαινόμενο της μαζικής μετακίνησης πληθυσμών προς αναζήτηση νέας πατρίδας. Μια νέα πραγματικότητα δημιουργείται στην Ελλάδα, καθώς παλαιότερα η Ελλάδα ήταν αποκλειστικά χώρα αποστολής και όχι υποδοχής μεταναστών. Η κοινωνία μας εμπλουτίζεται με συνανθρώπους μας, που έχουν διαφορετική εθνικότητα, άλλη πολιτισμική ταυτότητα, άλλη θρησκεία, με τους οποίους και πρέπει να συνυπάρξουμε. Τα φαινόμενα της ξеноφοβίας που παρατηρούνται, προέρχονται από τον φόβο προς το ξένο, το διαφορετικό ή αλλιώς το άγνωστο.

Η ξενοφοβία ως φαινόμενο και ως έννοια μπορεί να οριστεί ως «μια αρνητική στάση ή φόβος απέναντι σε άτομα ή ομάδες που διαφέρουν ή θεωρείται ότι διαφέρουν σε κάποιο βαθμό από την οικεία ομάδα». Εκφράζει το φόβο μιας ομάδας απέναντι σε μία άλλη, φόβος που συνοδεύεται από μια αρνητική διάθεση των μελών της οικείας ομάδας να αποδεχθούν ως νέα μέλη άτομα που θεωρούνται διαφορετικά. Αναφέρεται δηλαδή στη «συλλογική αρνητική διάθεση να γίνουν δεκτά νέα μέλη που δεν παρουσιάζουν στοιχεία κοινότητας στην εκάστοτε κοινωνία». Ένας φόβος ή μια απέχθεια των ανθρώπων για άλλους πολιτισμούς, φυλές με διαφορετική κουλτούρα ήθη και έθιμα. Είναι ουσιαστικά το αντίθετο της αποδοχής της διαφοράς και της εκμάθησης από τους πολιτισμούς άλλων ανθρώπων, των πεποιθήσεων και των παραδόσεων τους. (17)

2.6 Κόστος Κοινωνικού Αποκλεισμού σε Ποσοστά

Εγκληματικότητα

Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία του Υπουργείου Εσωτερικών εμφανίζεται ραγδαία αύξηση στα ποσοστά της εγκληματικότητας στην Ελλάδα, από τα οποία προκύπτει ότι η «βαριά εγκληματικότητα» (π.χ ανθρωποκτονίες) μειώνεται, ενώ αυξάνεται κατακόρυφα το «μικροέγκλημα» καθώς και οι δράστες που οδηγούνται σε παραβατικές πράξεις λόγω ανέχειας. Όπως δείχνουν τα στοιχεία, η «βαριά» εγκληματικότητα, όπως τα περιστατικά ανθρωποκτονιών, δείχνει να περιορίζεται σε σχέση με τα δεδομένα σε βάθος δεκαετίας. Τα νέα εγκλήματα έχουν στόχο το κινητό τηλέφωνο, το πορτοφόλι, τις κλοπές σε μηχανάκια κ.α

Αξιοσημείωτο είναι επίσης ότι μεγάλη αύξηση παρουσιάζει το λαθρεμπόριο, οι απάτες και οι πλαστογραφίες, οι τελευταίες μάλιστα αυξήθηκαν 690% μέσα σε μία δεκαετία. Αύξηση επίσης παρουσίασαν τα στοιχεία για τις παραβάσεις του νόμου περί ναρκωτικών, τα εγκλήματα κατά της περιουσίας, καθώς και τα ποσοστά της ανήλικης παραβατικότητας με δυσοίωνες για το μέλλον προβλέψεις, καθώς αυξάνονται χρόνο με το χρόνο οι καταδίκες ανηλίκων. Στις περιοχές με το μεγαλύτερο δείκτη εγκληματικότητας ανηλίκων, πρώτη αναδεικνύεται το κέντρο της Αθήνας, όπου φαίνεται να κατοικεί το 40% των καταδικασθέντων. Σύμφωνα με σχετική έκθεση της Eurostat για την εγκληματικότητα στην Ευρώπη, η χώρα μας είναι από τις λίγες χώρες που στους γενικούς δείκτες εγκληματικότητας

παρουσιάζουν συνεχή αύξηση τα τελευταία χρόνια, με ετήσιο ρυθμό της τάξεως του 3%. Σημειώνεται ότι το ίδιο ποσοστό εμφανίζει η εγκληματικότητα στην Κροατία και σε άλλα κράτη – μέλη του πρώην ανατολικού μπλοκ .

Ωστόσο, η Ελλάδα κατέχει το χαμηλότερο δείκτη εγκληματικότητας από όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ, όπως αποκαλύπτεται από τα στοιχεία έρευνας για το χάρτη της εγκληματικότητας στις κοινοτικές χώρες, οι Έλληνες εμφανίζουν την υψηλότερη ανασφάλεια και εγκληματοφοβία από τους υπόλοιπους λαούς της γηραιάς ηπείρου.

Μέσα από τα στατιστικά στοιχεία, τις διαπιστώσεις και τις επισημάνσεις ερευνών και ειδικών προκύπτει το πλέον σημαντικό γεγονός ότι τα εγκλήματα με δράστες ανθρώπους που ταλαιπωρούνται από την ανέχεια και τα προβλήματα του κοινωνικού αποκλεισμού, παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη ιστορική αύξηση των τελευταίων ετών. Όταν ο άνθρωπος δεν έχει πρόσβαση σε βασικά αγαθά, πολύ εύκολα λειτουργεί παραβατικά, ως τρόπο για να επιβιώσει. Κατά συνέπεια, παρατηρούμε πως το πέρασμα από την φτώχεια στην κοινωνική παθολογία και από εκεί στο έγκλημα δεν είναι δύσκολο. (18)

ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

3.1 Η Έρευνα

Πέραν της θεωρητικής προσέγγισης του ζητήματος, πραγματοποιήθηκε και ερευνητική εργασία μέσα από την ανάλυση της οποίας προσδοκώ να προκύψουν πρωτογενή συμπεράσματα. Στα πλαίσια της έρευνας πραγματοποίησα συνέντευξη από τον κ. Κολλάτο Ευγένιο Δημοτικό Σύμβουλο του Δήμου Αθηναίων, συνέντευξη από την κ. Ξανθή προϊσταμένη του κέντρου στέγης του ΚΥΑΔΑ και συμπλήρωση ερωτηματολογίου από 120 δημότες.

3.2 Ερωματολόγιο προς Αιρετούς

Στο παρόν υποκεφάλαιο παραθέτονται οι απαντήσεις του κ. δημοτικού συμβούλου του Δήμου Αθηνών

1. Ποιο θεωρείτε το μεγαλύτερο πρόβλημα που αντιμετωπίζει η Αθήνα (βαθμολογήστε με 1 το περισσότερο σημαντικό, 2 το αμέσως επόμενο, κλπ μέχρι 5 το λιγότερο σημαντικό)

	1	2	3	4	5	6
Παράν. Μετανάστ.	X					
Άστεγοι			X			
Ρύπανση				X		
Έλλειψη πράσινου						X
Κυκλοφοριακό					X	
Παράνομο Εμπόριο		X				

2. Ποια από τις παρακάτω ευάλωτες κοινωνικές ομάδες θεωρείτε περισσότερο επιρρεπή στο κοινωνικό αποκλεισμό (βαθμολογήστε με 1 το περισσότερο σημαντικό, 2 το αμέσως επόμενο, κλπ μέχρι 8 το λιγότερο σημαντικό)

	1	2	3	4	5	6	7	8
Άνεργοι		X						
Μετανάστες					X			
Άστεγοι			X					
Αναλφάβητοι						X		
Ρομά/Αθίγγανοι							X	
Ανάπηροι				X				
Μονογονεϊκές Οικ.								X
Φτωχοί/Άποροι	X							

Σχολιάζοντας το πρώτο πίνακα ο κ. παρατήρησε πως «Παλιά ήταν η ρύπανση το μείζον πρόβλημα της Αθήνας. Τώρα πρώτο είναι η μετανάστευση και το παράνομο εμπόριο (παραεμπόριο)»

3. Πόσοι περίπου άστεγοι βρίσκονται στην Αθήνα ;

Αυτό δυστυχώς δεν είναι κάτι που μπορεί να προσδιοριστεί με ακρίβεια κυρίως διότι οι άστεγοι μετακινούνται συνεχώς, άλλωστε δεν υπάρχει κάποια ομάδα καταγραφής αυτών, πάρα μόνο σε όσους παρέχεται στέγαση. Σύμφωνα με μια μελέτη του 2009 οι άστεγοι είχαν προσδιοριστεί γύρω στους 7.000 αλλά και πάλι σύμφωνα με τα σημερινά δεδομένα ο αριθμός αυτός έχει αυξηθεί αν συνυπολογίζουμε το φαινόμενο των νεοαστέγων

4. Ποιο είναι το ποσοστό των ανδρών αστέγων και ποιο των γυναικών ;

Πιο επιρρεπής στον κοινωνικό αποκλεισμό είναι οι άντρες και αυτό φαίνεται από τα ποσοστά των ανδρών αστέγων που είναι μεγαλύτερα. Προσεγγιστικά τους υπολογίζω σε 7 προς 3, αντιστοιχία αντρών γυναικών

5. Ο Δήμος Αθηναίων προσφέρει συσσίτια σε άπορους και άστεγους και αν ναι, ποια είναι αυτά;

Από όσο γνωρίζω προσφέρονται περίπου 1000 μερίδες φαγητό την ημέρα. Υπάρχουν και εξαρτημένοι στους άστεγους κάποιοι απο τους οποίους σιτίζονται. Υπάρχουν άστεγοι απο άλλους δήμους που έρχονται στην Αθήνα μόνο για να σιτίζονται.

6. Ο Δήμος Αθηναίων διαθέτει χώρους στέγασης για άστεγους και αν ναι, ποιοι είναι αυτοί ;

Αυτή τη στιγμή φιλοξενούνται γύρω στους 100-150. Σε ένα με δύο μήνες τελειώνει η ανακατασκευή ενός ξενοδοχείου στο οποίο θα φιλοξενούνται περίπου 50 άτομα ακόμα

7. Ο Δήμος Αθηναίων διαθέτει λοιπές υπηρεσίες για τη φροντίδα των αστέγων και αν ναι, ποιες είναι αυτές ;

Πέραν μιας γραμμής ψυχολογικής υποστήριξης για όλους του πολίτες που αντιμετωπίζουν οικονομικά προβλήματα και από και πέρα της παροχής σίτισης και στέγασης, δεν έχει ληφθεί κάποιο άλλο μέτρο από τον Δήμο. Υπάρχουν βέβαια και κοινωνικές οργανώσεις που υποστηρίζουν διάφορες δράσει κινητοποίησης πολιτών, όπως αυτή της Κίνησης που οργανώνει μια φορά το χρόνο μια δράση στην οποία οι πολίτες χαρίζουν τα παλιά τους ρούχα και τους υπνόσακούς τους σε άστεγους, απευθείας χωρίς κάποιον τρίτο μεσολαβητή

8. Ο Δήμος Αθηναίων έχει λάβει δράσεις για την καταπολέμηση του φαινομένου των αστέγων και αν ναι, ποιες είναι αυτές ;

Από το 2008 λειτουργεί το κοινωνικό παντοπωλείο και το κοινωνικό φαρμακείο, τα οποία επί προεδρίας του κ. Σκιαδά. Πριν από αυτά τα μέτρα, όχι δεν υπήρχε κάποια πρόβλεψη, όμως σήμερα προσπαθούμε να προλάβουμε το κακό πριν αυτό πάρει την πιο άσχημη μορφή του, μέσα από την ενίσχυση των ασθενέστερων κοινωνικών ομάδων πριν αυτές φτάσουν στο στάδιο της έλλειψης στέγης. Σαφώς δεν υπάρχει δυνατότητα, αυτή τη στιγμή για κάτι περαιτέρω, όμως με το να καλύπτουμε στους ασθενέστερους οικονομικά πολίτες τις βασικές ανάγκες προφταίνουμε τα χειρότερα, (να μείνουν άστεγοι).

9. Ποια είναι κατά τη γνώμη σας τα πιο σημαντικά μέτρα που θα πρέπει να ληφθούν για την αντιμετώπιση του φαινομένου των αστέγων ;

Κοινωνική πρόνοια – ένα μοντέλο στο οποίο να μπορεί η πολιτεία να εξασφαλίζει τα προς το ζην με αντάλλαγμα κοινωνική εργασία.

10. Τι ποσοστό εγκληματικότητας συνδέεται με τους άστεγους ;

Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να συνδέουμε τους άστεγους με την εγκληματικότητα, άλλωστε αν οι άνθρωποι ήταν εγκληματίες ή στη φυλακή θα βρισκόντουσαν ή σπίτι τους, σίγουρα όχι στο δρόμο. Οι πιο πολλοί από αυτούς είναι περήφανοι άνθρωποι που θεωρούν σημαντικότερη την ανεξαρτησία τους από το να βαραίνουν συγγενικά τους πρόσωπα

11. Υπάρχει πρόγραμμα επανένταξης για τους αστέγους;

Όχι, είμαστε σε θέση να τους παρέχουμε τα απαραίτητα της επιβίωσης το να υλοποιηθεί ένα πρόγραμμα επανένταξης σημαίνει εύρεση εργασίας. Με τις παρούσες συνθήκες αυτό δεν καθίσταται εφικτό ούτε ακόμα και για πτυχιούχους. Βέβαια η παροχή σίτισης, η παροχή στέγασης για έξι μήνες και η υποστήριξη από ψυχολόγους δημιουργεί ένα περιβάλλον που στοχεύει στην επανένταξη του περιθωριοποιημένου πολίτη στην κοινωνία

3.3 Ερωτηματολόγιο προς Φορείς

Στο παρόν υποκεφάλαιο παραθέτονται οι απαντήσεις που μας έδωσε η κ. Ξανθή προϊσταμένη του κέντρου Σίτισης του ΚΥΑΔΑ στην Πατησίων.

Με ποια κριτήρια μπορεί να λάβει κάποιος βοήθεια από το ίδρυμα σίτισης και στέγασης;

Μια μονογονεϊκή οικογένεια για παράδειγμα μια μητέρα που έχει μονό ένα παιδί και δεν μπορεί να τα φέρει βόλτα μόνο με τη δουλεία ή μοναχικά άτομα χαμηλοσυνταξιούχοι πάντα λαμβάνονται υπόψη τα κοινωνικά τους αλλά και τα οικονομικά τους κριτήρια, η οικογενειακή κατάσταση η φιλοξενία, όλα αυτά μέσα από τη συζήτηση με κάποιο κοινωνιολόγο, παρέμβαση ψυχολόγων από ένα ιστορικό και από

Θα ήταν υπερβολικό να ζητάτε και φορολογική δήλωση;

Τη φορολογική τους δήλωση τη ζητάμε ως απαραίτητο κριτήριο, χωρίς να σημαίνει ότι είναι καθοριστικό το πόσο που γραφεί η φορολογική δήλωση, αν η φορολογική δήλωση γράφει για παράδειγμα 6.000 αν γραφεί 13.000 και έχει 6 παιδιά, σε αυτή την περίπτωση σαφώς δεν θα είναι το φορολογικό του κριτήριο αυτό που θα καθορίσει αν οι υπηρεσίες θα του δοθούν ή όχι γιατί δεν μιλάμε μόνο για την σίτιση, μιλάμε για το κοινωνικό παντοπωλείο που για 600 οικογένειες δωρεάν τρόφιμα ως 300 ευρώ τον μήνα, μιλάμε για την αθηναϊκή αγορά που είναι στην Βαρβάκειο και παρέχει ρούχα, μιλάμε για το κοινωνικό φαρμακείο που είναι επίσης στην Βαρβάκειο και παρέχει δωρεάν φάρμακα.

Αυτά λειτουργούνε; Δεν είναι υπό σχεδιασμό;

Σαφώς λειτουργούνε. Επειδή είμαι από το 2005 εδώ τον Δεκέμβριο του 2007 εγκαινιάστηκε το Κοινωνικό Παντοπωλείο που λειτουργεί πλήρως το Δεκέμβριο του 2008 εγκαινιάστηκε η Αθηναϊκή αγορά και το κοινωνικό φαρμακείο που λειτουργούν

πλήρως και αδιάλειπτα με ένα μικρό διάστημα το Νοέμβριο του 2010 που δεν υπήρχαν συμβασιούχοι και υπεύθυνος φαρμακοποιός μέχρι τον Μάρτη του 2011, το μόνο που δεν λειτουργούσε ήταν το φαρμακείο λοιπον που σήμερα λειτουργεί κανονικά, τα κτίρια είναι εδώ και δουλεύουν. Το σιτε δε λειτουργει βέβαια τώρα γιατι δεν έχουμε χρήματα
Αντιμετώπιση στην πηγή του προβλήματος υπάρχει πριν βγει ο άπορος στον δρόμο
Μα για αυτό υπάρχει το κοινωνικό παντοπωλείο, το κοινωνικό παντοπωλείο δεν δέχεται αστέγους μόνο. Παλιά όταν λέγαμε άστεγος εννοούσαμε αυτός που ήταν στο δρόμο, τώρα στην έννοια άστεγος διακρίνονται 13 κατηγορίες και μιλάμε και για ευπαθείς κοινωνικές ομάδες οι οποίες είναι στα πρόθυρα, αυτό προσπαθούμε να αντιμετωπίσουμε μέσα από το κοινωνικό παντοπωλείο με τα δωρεάν τρόφιμα, μέσα από την άτυπη τράπεζα τροφίμων που προσφέρει ο κόσμος, σήμερα για παράδειγμα υπάρχει ένα σχολείο που έχει φέρει τρόφιμα, αυτά λοιπόν, υπάρχει μια λίστα με οικογένειες οι οποίες κάθε 15 μέρες, κάθε μήνα κοιτάζουμε να της καλύπτουμε έτσι ώστε να μην χρειαστεί να αντιμετωπίσουν το μεγάλο πρόβλημα

Κοινωνικό παντοπωλείο μπορώ να πάω ο ίδια και να ζητήσω βοήθεια;

Πρώτα θα περάσεις από εμάς, όλες οι δομές λειτουργούν υπο την εποπτεία του ΚΥΑΔΑ είναι του ιδρύματος οι υπηρεσίες αυτές

Αρα εσείς τους γνωρίζετε, στο σύνολο τους ανθρώπους εδώ;

Βέβαια, υπάρχουν βέβαια και κάποιοι καινούργιοι τους οποίους τους βλέπεις τους μιλάς και προσπαθείς να τους προσεγγίσεις. Μην ξεχνάς πως σε πολλές περιπτώσεις υπάρχει ιστορικό που έχει διαταράξει μια ψυχολογική ισορροπία των ανθρώπων. Πάντως ότι βλέπεις δεν γίνεται χωρίς έλεγχο, βεβαία αν έρθει ένας άνθρωπος και ζητήσει ένα πιάτο φαί, σαφώς θα του δοθεί αλλά όλες οι μερίδες που έρχονται έχει γίνει ένας προϋπολογισμός και γνωρίζει πόσες μερίδες χρειαζόμαστε.

Ημερησίως σε πόσο κόσμο παρέχεται σίτιση;

Την ημέρα περνάνε γύρω στα 3500 άτομα. Γιατί είναι το συστίο των 12:00 που αφορά τους Έλληνες είναι το συστίο των 15:00 που φιλοξενούμε της εκκλησίας και είναι για μετανάστες και είναι το 17:00 που αφορά μετανάστες και Έλληνες, έτσι ώστε όλοι να παίρνουν δύο γεύματα την ημέρα, αυτό είναι το σκεπτικό.

Όσον αφορά το θέμα της στέγασης ποιες είναι οι δυνατότητες του ΚΥΑΔΑ;

Έχουμε δύο ξενοδοχεία που λειτουργούν αυτή τη στιγμή και φιλοξενούνται συνολικά 180 άτομα, παράλληλα υπάρχει ένα τρίτο ξενοδοχείο του ιδρύματος που έχει κάποιες λεπτομέρειες για να ανοίξει, στην Πατησιών που είναι δυναμικότητας 60-80 ατόμων

Βάσεις δεδομένων υπάρχουν, τους έχετε καταγεγραμμένους τους άστεγους, γνωρίζετε πόσοι είναι;

Σαφώς υπάρχουν καταγεγραμμένοι σε υπολογιστή των οποίων όμως περισσότερα στοιχεία δεν γνωρίζω αυτή τη στιγμή

Πόσα άτομα απασχολείστε στο ΚΥΑΔΑ;

Αυτή τη στιγμή το κέντρο έχει προσωπικό από το Δήμο (δημοτικούς υπαλλήλους) και 40 συμβασιούχους, σαφώς πάντα είμαστε ελλειμματικοί, το οποίο δεν σημαίνει βέβαια ότι δεν γίνεται δουλεία.

3.4 Ερωτηματολόγιο προς τους Δημότες

Το μέγεθος του δείγματος για την έρευνα στους δημότες είναι 120 άτομα. Με πρόβλεψη για να είναι το δείγμα όσο γίνεται πιο αντιπροσωπευτικό και αμερόληπτο η επιλογή έγινε με βάση τα παρακάτω κριτήρια:

1. Την ηλικιακή ομάδα, (20-29, 30-39, 40-49, 50-64 ετών)
2. Την περιοχή έρευνας
3. Το φύλο (50% άνδρες, 50% γυναίκες)

Η έρευνα έλαβε χώρα στις εξής έξι συνοικίες του Δήμου Αθηναίων :

1. Νέο Κόσμο στην οδό Βρεσθένης
2. Κυψέλη στην οδό Φωκίωνος Νέγρη
3. Μεταξουργείο στην οδό Βερανζέρου
4. Πατήσια στην Πλατεία Βικτωρίας
5. Εξάρχεια στην οδό Εμμανουήλ Μπενάκη
6. Αμπελόκηποι στην Λεωφόρο Κατσώνη

Σε κάθε μια από τις έξι περιοχές ερωτήθηκαν 20 άτομα εκ των οποίων 10 γυναίκες και 10 άντρες, ώστε να υπάρχει αναλογία δείγματος 50-50. Για την κάθε κατηγορία (π.χ. 10 άντρες στο Νέο Κόσμο, συλλέχθηκαν 2 – 3 δείγματα για κάθε ηλικιακή ομάδα.

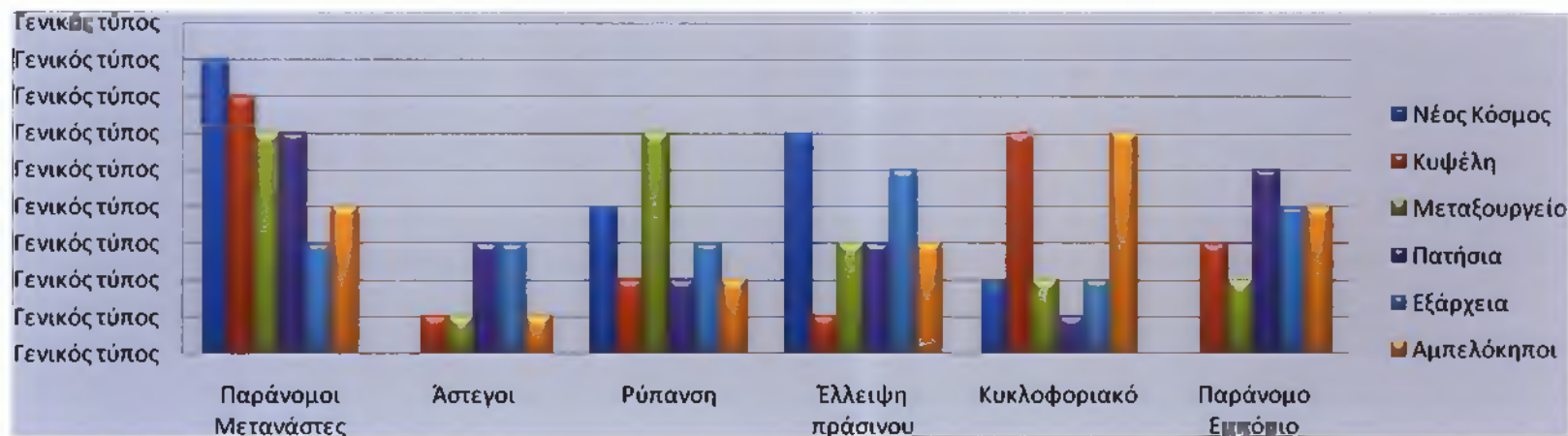
1. 20-29 ετών
2. 30-39 ετών
3. 40-49 ετών
4. 50-64 ετών

Στην συνέχεια παραθέτονται συγκεντρωτικά οι ερωτήσεις που τέθηκαν, και η διαγραμματική τους ανάλυση. Η ανάλυση στοχεύει να εντοπίσει τα κατά τόπους προβλήματα στις διάφορες περιοχές του Δήμου και κατά πόσο το φαινόμενο των άστεγων αποτελεί μείζονα πρόβλημα για τους κατοίκους.

1. Ποιο θεωρείτε το μεγαλύτερο πρόβλημα που αντιμετωπίζει η Αθήνα ;

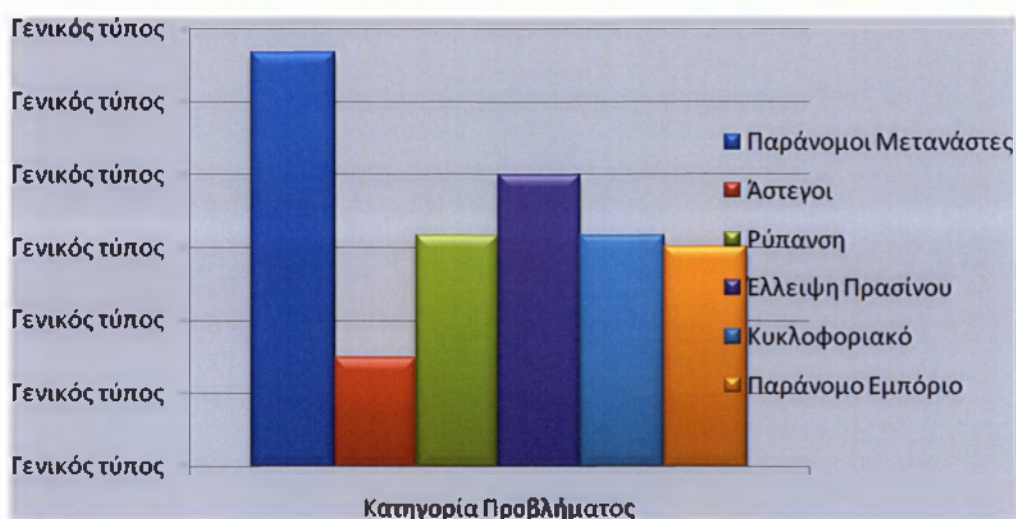
Πίνακας 2 Καταγραφή απαντήσεων ανά περιοχή

	Νέος Κόσμος	Κυψέλη	Μεταξουργείο	Πατήσια	Εξάρχεια	Αμπελόκηποι
Παράνομοι Μετανάστες	8	7	6	6	3	4
Άστεγοι	0	1	1	3	3	1
Ρύπανση	4	2	6	2	3	2
Έλλειψη πράσινου	6	1	3	3	5	3
Κυκλοφοριακό	2	6	2	1	2	6
Παράνομο Εμπόριο	0	3	2	5	4	4

Πίνακας 3 Συγκεντρωτικά στοιχεία κατάταξης προβλημάτων

	Σύνολο	Ποσοστό
Παράνομοι Μετανάστες	34	28,3
Άστεγοι	9	7,5
Ρύπανση	19	15,8
Έλλειψη πράσινου	24	20
Κυκλοφοριακό	19	15,83
Παράνομο Εμπόριο	18	15

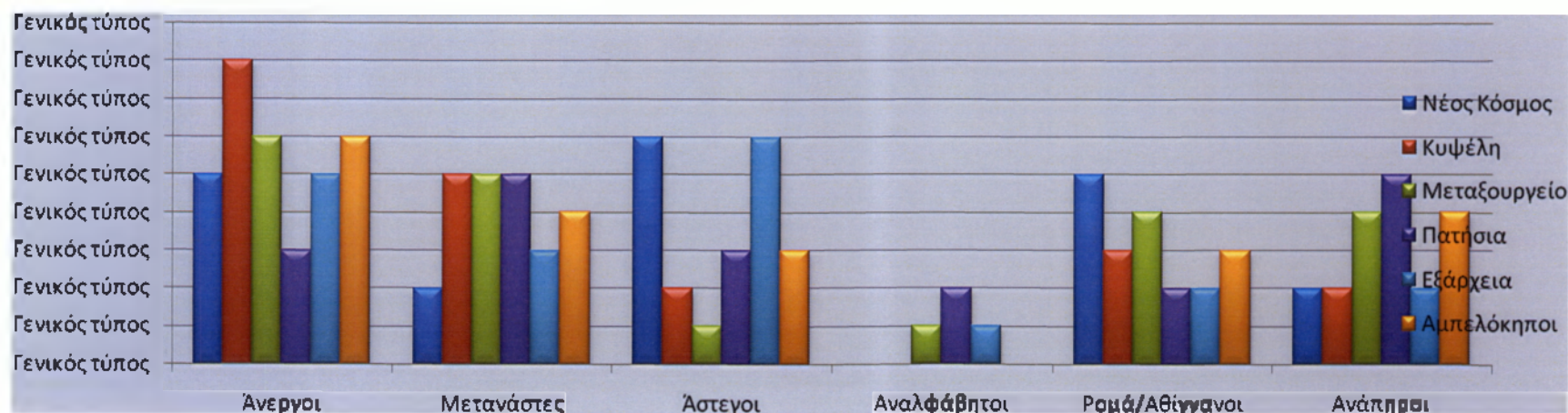
Σύμφωνα με τις απαντήσεις που συλλέχθηκαν από τις έξι περιοχές του δήμου διαπιστώνεται πως τα θέματα που απασχολούν τους κατοίκους διαφέρουν. Για παράδειγμα η έλλειψη πρασίνου και γενικότερα δημόσιων χώρων στην περιοχή της Κυψέλης κατατάσσεται ως λιγότερο σημαντικό πρόβλημα σε σχέση με τους παράνομους μετανάστες.

Όσον αφορά το φαινόμενο των αστέγων, διαπιστώνεται πως είναι αυτό που προβληματίζει λιγότερο τους κάτοικους όλων των περιοχών. Η διαπίστωση αυτή τεκμηριώνεται από την μη συσχέτιση της εγκληματικότητας με τους άστεγους, όπως προέκυψε σε επόμενη ερώτηση.

2. Ποια από τις παρακάτω εθάλωτες κοινωνικές ομάδες θεωρείτε περισσότερο επιρρεπή στο κοινωνικό αποκλεισμό ;

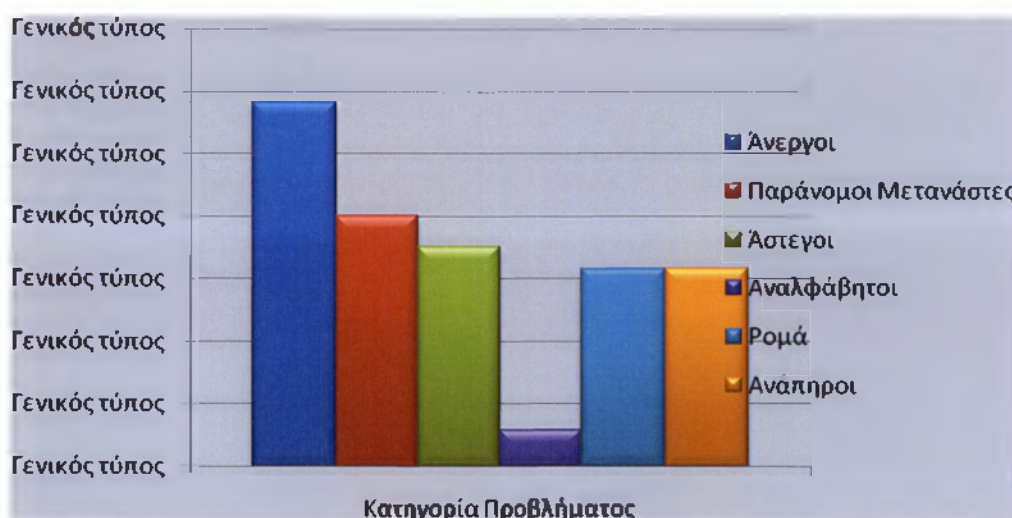
Πίνακας 4 Καταγραφή απαντήσεων ανά περιοχή

	Νέος Κόσμος	Κυψέλη	Μεταξουργείο	Πατήσια	Εξάρχεια	Αμπελόκηποι
Άνεργοι	5	8	6	3	5	6
Μετανάστες	2	5	5	5	3	4
Άστεγοι	6	2	1	3	6	3
Αναφάβητοι	0	0	1	2	1	0
Ρομά/Αθίγγανοι	5	3	4	2	2	3
Ανάπηροι	2	2	4	5	2	4

Πίνακας 5 Συγκεντρωτικά στοιχεία κατάταξης ευάλωτων κοινωνικά ομάδων

	Σύνολο	Ποσοστό
Άνεργοι	35	29%
Μετανάστες	24	20%
Άστεγοι	21	17,5%
Αναλφάβητοι	4	3%
Ρομά/Αθίγγανοι	19	15,8%
Ανάπηροι	19	15,8%

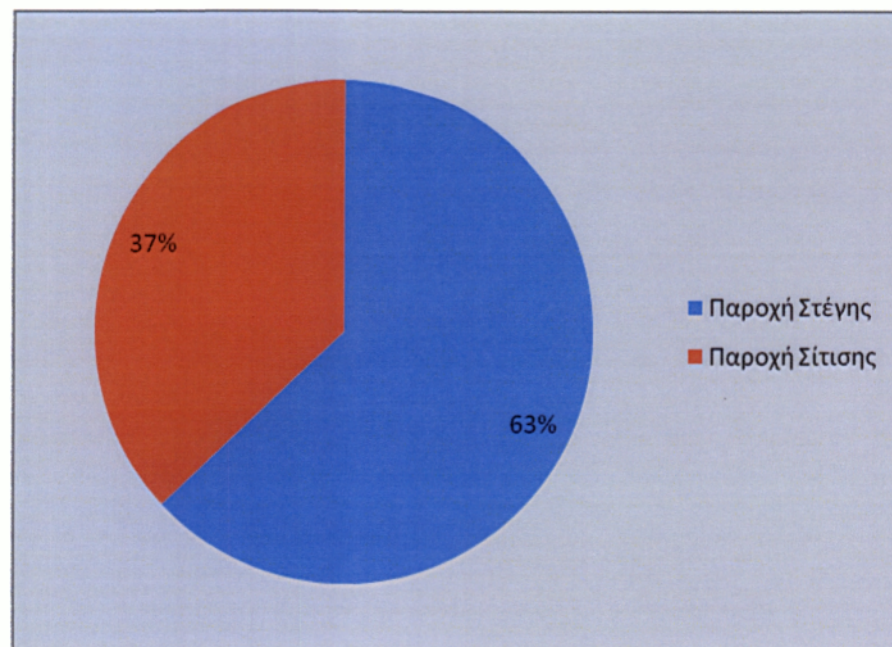

Χαρακτηριστικό αυτού του ερωτήματος είναι η παρανόηση των πολιτών. Το μεγαλύτερο εξ αυτών θεωρούν μεγαλύτερο πρόβλημα το θέμα της ανεργίας σε σχέση με αυτό των αστέγων. Αν και το να καταλήξει κάποιος άστεγος σημαίνει ότι έχει προηγηθεί η κατάσταση της ανεργίας και ως εκ τούτου το άτομο βαραίνεται περισσότερο, το 29% του δείγματος δεν συνυπολογίζει αυτή τη παράμετρο. Βέβαια η απάντηση αυτή δικαιολογείται από το γεγονός ότι το σύνολο του πληθυσμού είναι επηρεασμένο από τα ποσοστά ανεργίας και από το μεταναστευτικό πρόβλημα περισσότερο από τα υπόλοιπα αναφερόμενα.

3. Ποιο θεωρείτε πιο σημαντικό μέτρο που για την αντιμετώπιση του φαινομένου των αστέγων ;

Πίνακας 6 Καταγραφή απαντήσεων ανά περιοχή σχετικά με τα μέτρα αντιμετώπισης του φαινομένου των αστέγων

	Νέος Κόσμος	Κυψέλη	Μεταξουργείο	Πατήσια	Εξάρχεια	Αμπελόκηποι
Παροχή Στέγης	16	11	13	12	13	11
Παροχή Σίτισης	4	9	7	8	7	9

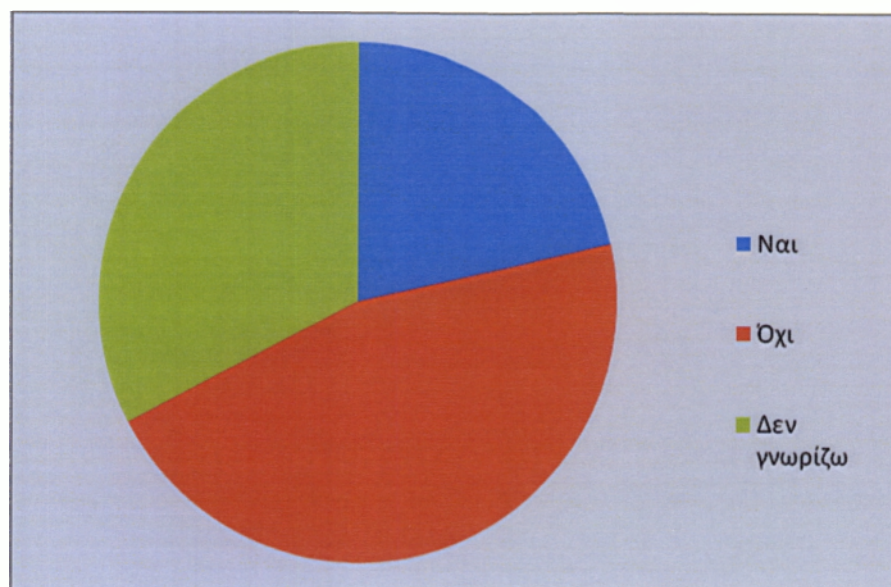

Στη συγκεκριμένη ερώτηση οι απόψεις ισομοιράζονται σχετικά με το ποια είναι η βέλτιστη ενέργεια για την αντιμετώπιση του προβλήματος. Η παροχή σίτισης υλοποιείτε πολύ πιο άμεσα και από περισσότερους φορείς σε σχέση με την παροχή στέγασης η οποία είναι χρονοβόρα διαδικασία

4. *Θεωρείτε ότι οι παροχές του Δήμου Αθηναίων προς τους αστέγους είναι ικανοποιητικές;*

Πίνακας 7 Καταγραφή απαντήσεων ανά περιοχή σχετικά με τις παροχές του Δήμου Αθηναίων

	Νέος Κόσμος	Κυψέλη	Μεταξουργείο	Πατήσια	Εξάρχεια	Αμπελόκηποι
Ναι	3	2	5	2	5	4
Όχι	12	14	7	14	12	8
Δε γνωρίζω	5	4	8	4	3	8

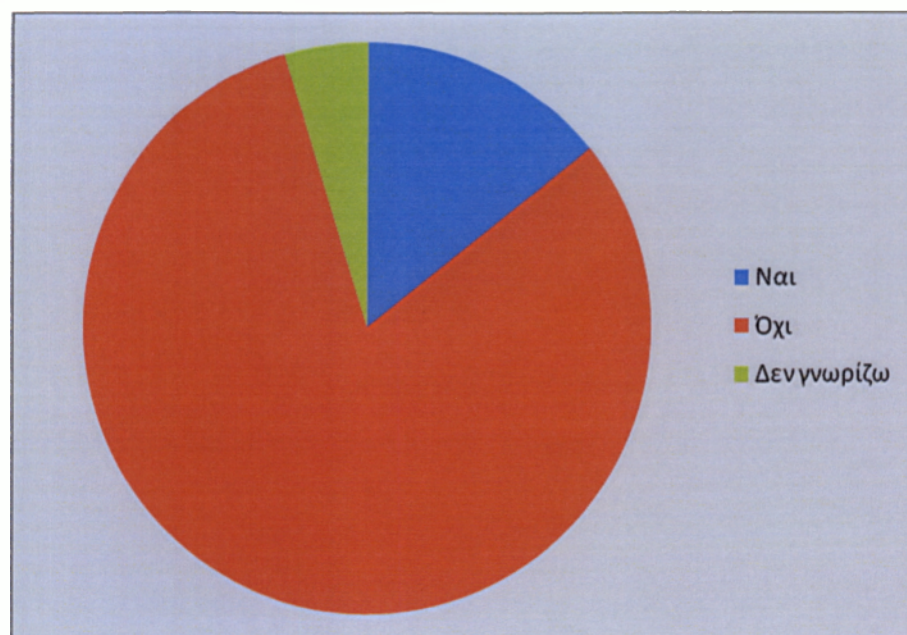

Η εντύπωση που δημιουργήθηκε μέσα από τη συγκεκριμένη ερώτηση είναι πως ο μέσος πολίτης δεν έχει γνώση της παρούσας κατάστασης και είναι επηρεασμένος αρνητικά ως προς τη προσφορά του δήμου στην αντιμετώπιση του ζητήματος. Ενώ δηλαδή έχουν γίνει ενέργειες αντιμετώπισης του προβλήματος από τον δήμο οι πολίτες συνήθως δεν γνωρίζουν είτε πιστεύουν πως οι έως τώρα ενέργειες του Δήμου δεν περιορίζουν το πρόβλημα

5. Πιστεύετε ότι η εγκληματικότητα συνδέεται με τους άστεγους ;

Πίνακας 8 Καταγραφή απαντήσεων ανά περιοχή

	Νέος Κόσμος	Κυψέλη	Μεταξουργείο	Πατήσια	Εξάρχεια	Αμπελόκηποι
Ναι	0	3	3	3	1	8
Όχι	19	16	15	17	18	12
Δε γνωρίζω	1	1	2	0	1	0

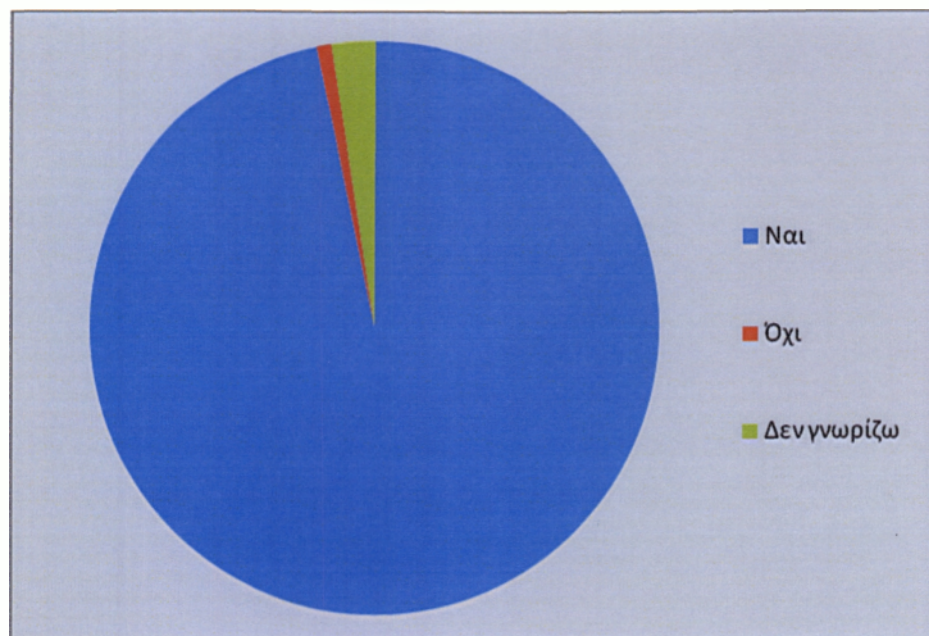

Σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να συσχετιστεί η εγκληματικότητα με τους άστεγους. Αυτή η άποψη εκφράστηκε και από τον Δημοτικό σύμβουλο άλλα και από το σύνολο των ερωτηθέντων. Βάσει αυτής της αντίληψης δικαιολογείται και το γεγονός ότι οι πολίτες στην πρώτη ερώτηση δεν θεώρησαν πως οι άστεγοι δεν επηρεάζουν ούτε υποβαθμίζουν την δική τους ζωή

6. Έχετε παρατηρήσει αύξηση του φαινομένου τα τελευταία δύο χρόνια;

Πίνακας 9 Καταγραφή απαντήσεων ανά περιοχή σχετικά με την αύξηση του φαινομένου των αστέγων

	Νέος Κόσμος	Κυψέλη	Μεταξουργείο	Πατήσια	Εξάρχεια	Αμπελόκηποι
Ναι	19	20	19	20	19	19
Όχι	0	0	0	0	0	1
Δε γνωρίζω	1	0	1	0	1	0

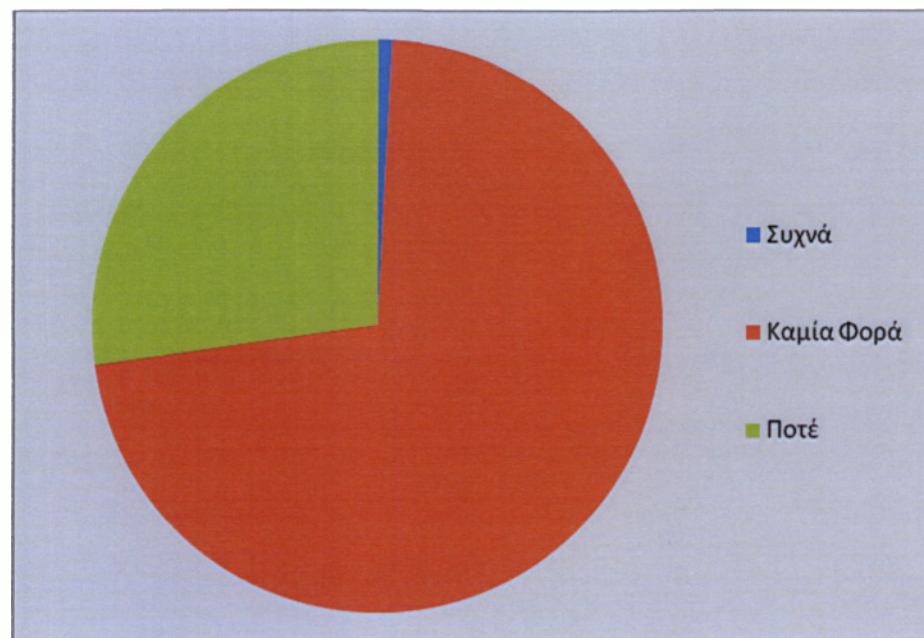

Ως έμμεσο αποτέλεσμα της οικονομικής ύφεσης που βιώνει η χώρα έχει αυξηθεί και ο αριθμός των αστέγων, οι λεγόμενοι νεοάστεγοι που προέρχονται από διάφορα κοινωνικά στρώματα. Από την έρευνα προέκυψε πως οι υπόλοιποι πολίτες έχουν αντιληφτεί το γεγονός αυτό είτε ιδοίς όμμασι είτε απο την πληροφόρηση και ενημέρωση που έχουν. Γενικότερα το κλίμα που βιώνει σήμερα το κέντρο με το φαινόμενο των νεοαστέγων χαρακτηρίζεται τρομοκρατικό.

7. Δίνετε χρήματα σε αστεγούς που συναντάτε στο δρόμο;

Πίνακας 10 Καταγραφή απαντήσεων ανά περιοχή σχετικά με το κατά πόσο οι κάτοικοι δίνουν χρήματα σε άστεγους

	Νέος Κόσμος	Κυψέλη	Μεταξουργείο	Πατήσια	Εξάρχεια	Αμπελόκηποι
Συχνά	0	0	0	0	1	0
Καμιά φορά	11	15	16	15	15	14
Ποτέ	9	5	4	5	4	6

Το σύνολο των ερωτηθέντων απάντησαν πως κάποιες φορές και ανάλογα της περίπτωσης δίνουν χρήματα σε άστεγους. Επίσης, ακόμα και αυτή η συνήθεια έχει επηρεαστεί όπως είναι λογικό από την οικονομική κρίση, καθώς πολλοί είναι αυτοί που πλέον δυσκολεύονται για την εξασφάλιση κάλυψης των δικών τους εξόδων.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Αντικείμενο μελέτης της παρούσας πτυχιακής εργασίας αποτέλεσε η φτώχεια ως μία κύρια αιτία του κοινωνικού αποκλεισμού, τα μέτρα της τοπικής αυτοδιοίκησης και ειδικότερα η κατάσταση στο Δήμο Αθηναίων. Δεδομένου ότι ο Δήμος Αθηναίων είναι ο μεγαλύτερος δήμος της Ελλάδας, με πληθυσμό 655.780 μόνιμους κατοίκους σύμφωνα με την απογραφή του 2011 τα φαινόμενα κοινωνικού αποκλεισμού είναι εντονότερα.

Εστιάζοντας στο ζήτημα των αστέγων παραδοσιακά στην Ελλάδα, η αντιμετώπιση της έλλειψης στέγης ήταν «έργο» της οικογένειας και της τοπικής κοινότητας. Με την εισροή μεγάλου αριθμού μεταναστών και προσφύγων και τις αλλαγές στη δομή της οικογένειας κατά τις τελευταίες δεκαετίες, παρατηρήθηκε ένας κλιμακούμενος αριθμός άστεγων στα μεγάλα αστικά κέντρα, κοντά στα λιμάνια-εξόδους από τη χώρα και σε αγροτικές περιοχές. Ο εν λόγω αριθμός έχει αυξηθεί σε μεγάλο βαθμό κατά τα τελευταία 2-3 χρόνια λόγω της οικονομικής κρίσης και ενδέχεται να αυξηθεί ακόμα περισσότερο, όμως καθώς αγνοούμε την ύπαρξη ενός μεγάλου αριθμού αστέγων, το φαινόμενο αυτό έχει πολύ μεγαλύτερη έκταση από αυτή που αντιλαμβανόμαστε.

Λόγω της κοινωνικής τους απομόνωσης και της συχνής μετακίνησής τους είναι δύσκολη η προσέγγιση των αστέγων και η καταγραφή του ακριβούς αριθμού τους. Σύμφωνα με απογραφή του 2009 η καταγραφή των εκτός στέγης ατόμων υπολογίζεται για εκείνη την περίοδο σε 7.720 άτομα.

Σύμφωνα με Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις τα στοιχεία της καταγραφής αυτής αμφισβητούνται, οι οποίες αναφέρουν 17.000 έως 20.000 άτομα που αποκλείονται από τη στέγη. Ειδικότερα, το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο για την Έλλειψη Στέγης για την Ελλάδα εκτίμησε για το 2010 τον αριθμό των αστέγων στα 20.000 άτομα, εκ των οποίων 11.000 (ντόπιοι και μετανάστες) ζουν στην Αθήνα. Με τον αριθμό των 20.000 συμφώνησαν και τα στοιχεία της ΜΚΟ “Κλίμακα” για το τέλος του 2010.

Σήμερα η οικονομική κρίση, τα υψηλά ποσοστά ανεργίας και οι περικοπές έχουν όχι μόνο οδηγήσει σε δραματική αύξηση των αστέγων, αλλά και σε ποιοτική διαφοροποίηση του φαινομένου αυτού. Συγκεκριμένα, έχει εμφανιστεί μια νέα γενιά αστέγων, οι λεγόμενοι «νεοάστεγοι», στους οποίους περιλαμβάνονται πλέον και ολόκληρες οικογένειες. Ο όρος αυτός χρησιμοποιείται για να περιγράψει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αυτής της συγκεκριμένης κοινωνικής ομάδας, η οποία διαφέρει αρκετά από όσα μέχρι σήμερα γνωρίζαμε για τα άτομα που διαβιώνουν στον δρόμο. Πρόκειται για πληθυσμό που μέχρι πρότινος είχε ένα ικανοποιητικό βιοτικό επίπεδο, ο οποίος απαρτίζεται στην πλειονότητα του από άνδρες, ντόπιους με μέτριο και υψηλό μορφωτικό επίπεδο, πρώην εργαζομένους σε πληγέντες από την οικονομική κρίση επαγγελματικούς κλάδους. Πρόκειται κυρίως για άτομα παραγωγικών ηλικιών, δηλαδή μεταξύ 30 και 45 ετών, τα οποία έχασαν την ιδιοκτησία τους μετά από δήμευση, εξαιτίας δανείων ή άλλων οφειλών, για νέους άνεργους που αδυνατούν να συντηρήσουν μια κατοικία και έχουν απομακρυνθεί από την οικογένεια τους και για άτομα που έχασαν την δουλειά τους λίγο πριν συνταξιοδοτηθούν και που εξαιτίας της ηλικίας τους δεν μπορούν να προσληφθούν ξανά σε μια νέα εργασία. Χαρακτηριστικό είναι επίσης ότι δεν παρουσιάζουν ψυχικές διαταραχές ούτε εξάρτηση από χρήση ναρκωτικών ουσιών ή αλκοόλ και ότι διατηρούν ισχυρές σχέσεις με το οικογενειακό και φιλικό τους περιβάλλον.

Ως συνέπεια της έλλειψης στη χώρα μας επίσημου προσδιορισμού της ομάδας των αστέγων, εμφανίζεται η έλλειψη δημόσιων πολιτικών πρόληψης και αποτελεσματικής αντιμετώπισης των αναγκών της εν λόγω ευάλωτης ομάδας του πληθυσμού. Γίνεται προσπάθεια να καλυφθεί η έλλειψη αυτή από αρκετούς φορείς, υλοποιώντας διάφορα προγράμματα στήριξης των αστέγων κυρίως σε τοπικό επίπεδο. Όσον αφορά στο Δήμο Αθηναίων, από το 1998 λειτουργεί το Κέντρο Υποδοχής Αστέγων, το οποίο παρέχει 3 ξενώνες βραχυπρόθεσμης φιλοξενίας, κέντρο σίτισης και αναπτύσσει δράσεις κοινωνικού χαρακτήρα, όπως το κοινωνικό παντοπωλείο, το κοινωνικό φαρμακείο και την Αθηναϊκή αγορά. Το έργο αυτό συνεπικουρούν και οι διάφορες Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, Κλίμακα, Praksis, ΑΡΣΙΣ, οι οποίες αναπτύσσουν στο πλαίσιο λειτουργίας τους δράσεις κατά του κοινωνικού αποκλεισμού, ενδυνάμωσης και επανένταξης οικονομικά και κοινωνικά αποκλεισμένων ομάδων, παρέχοντας και κάποιες υπηρεσίες προσωρινής στέγασης και διατροφής.

Παρ' όλες τις αξιόλογες προσπάθειες των παραπάνω φορέων, παρατηρείται αδυναμία του κράτους τόσο να εξασφαλίσει σε ήδη άστεγα άτομα το δικαίωμα στην κατοικία

όσο και να λειτουργήσει προληπτικά για τον περιορισμό του φαινομένου. Από την αρμόδια Διεύθυνση Οικιστικής Πολιτικής και Κατοικίας του ΥΠΕΚΑ εφαρμόζονται προγράμματα στεγαστικής αποκατάστασης μόνο όσον αφορά επείγουσες περιπτώσεις φυσικών καταστροφών. Επιπλέον, η παροχή επιδομάτων, υπηρεσιών στήριξης ή άλλων διευκολύνσεων για τους αστέγους είναι ιδιαίτερα περιορισμένες και μόνο κάποιες συγκεκριμένες ευάλωτες κοινωνικές ομάδες (ΑΜΕΑ, άποροι, μονογονεϊκές οικογένειες κλπ) δικαιούνται κάποιες κοινωνικές παροχές. Κατά συνέπεια, το συνταγματικά κατοχυρωμένο κοινωνικό δικαίωμα στην κατοικία τίθεται υπό αμφισβήτηση λόγω της μη διάθεσης οικονομικών πόρων από το κράτος.

Στο πλαίσιο της προσπάθειας του Δήμου Αθηναίων να σταθεί στο πλευρό των ευπαθών κοινωνικών ομάδων της πόλης, δηλαδή στα άτομα με αναπηρίες, στους άστεγους και στα εξαρτώμενα από ουσίες άτομα, λειτουργούν το Γραφείο Στήριξης Ατόμων με Αναπηρίες, το Κέντρο Υποδοχής Αστέγων Δήμου Αθηναίων (Κ.Υ.Α.Δ.Α.), τέσσερα Κέντρα Πρόληψης κατά των Εξαρτησιογόνων Ουσιών, ενώ μέριμνα αποτελεί η ίδρυση και λειτουργία Προγράμματος Θεραπείας και Κοινωνικής Επανένταξης Χρηστών.

Βιβλιογραφία

1. **Γ. Τσιάκαλος, Γ. Φτώχεια Εκπαίδευση και Κοινωνικός Αποκλεισμός. Η Περίπτωση των Στιτιζομένων στα Συστήματα της Εκκλησίας.** Θεσσαλονίκη : Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 2006.
2. **Ν. Καπούσι, Π. Κουρλέτη, Μ. Μυρσίνη ,** *Η διερεύνηση των αντιλήψεων και των στάσεων των εργοδοτών για τους ανάπηρους στο Δήμο Ηρακλείου.* Ηράκλειο Κρήτης : Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Κρήτης, 2010.
3. *Ευπαθείς Κοινωνικές Ομάδες και ο Κοινωνικός Αποκλεισμός τους.* **Ε. Παπά, Ε.**
4. **Δ. Μπαλούρδος, Ε. Φρονίμου ,** *Πρόληψη κακοποίησης και παραμέλησης παιδιών: καλές πρακτικές.* Αθήνα : Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών-Ινστιτούτο Κοινωνικής Πολιτικής, 2011.
5. **Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Κρήτης, Τ.** *Στάσεις και Αντιλήψεις των Νέων για τη Νόσο "ALZHEIMER".* Ηράκλειο : s.n., 2008.
6. **Γ. Θ. Παπατσιακμάκη.** *Διπλός Κοινωνικός Αποκλεισμός: Όταν οι Γυναίκες είναι Άτομα με Αναπηρίες.* 2001.
7. **Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Π.** *Πολιτικές και οικονομικές επιπτώσεις της σχολικής διαρροής σε τοπικό επίπεδο. Ζητήματα συμμετοχής σε πολιτικούς θεσμούς και ένταξης στην αγορά εργασίας.* Καλαμάτα : s.n., 2008.
8. **Α. Καψάλης.** *Ευρωπαϊκό Δίκτυο για Συνεργασία και Ανταλλαγές σε Θέματα Κοινωνικού Αποκλεισμού και Υγείας Μεταναστών.* s.l. : Εθνική Έκθεση Ελλάδας, 2003.
9. **Θ. Τσιτσιπά.** *Μονογονεϊκές Οικογένειες και Κοινωνικός Αποκλεισμός.* 2011.
10. **Ε. Παπάνης, Π. Γιαβρίμης, Μ. Ρουμελιώτου ,** *Κοινωνικός Αποκλεισμός.* 2007.
11. **Λ. Αναστασίου.** *Κοινωνικός Αποκλεισμός και η Λύση Παροχής Προσωρινής Στέγης σε Σεισμόπληκτες Περιοχές. Περιπτωσιολογική Μελέτη στο Μενίδι.* Αθήνα : Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, 2007.
12. **Κατσαδώρας, Κ.**
13. **Μ. Πούλου, Μ. Άστεγοι, Μετανάστες, Χρήστες στο Ιστορικό Κέντρο της Αθήνας ,** Αθήνα : Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, 2011.
14. **Ν. Μούσης, Ν.** *Ευρωπαϊκή Ένωση. Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική.* Αθήνα : s.n., 2011.
15. **ΙΝΕ – ΓΣΕΕ, Ι.** *Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση, Ετήσια Έκθεση .* Αθήνα : s.n., 2003.

16. **Κ. Γιαννέτου.** *Το Κοινωνικό Πρόβλημα της έλλειψης στέγης.* 2012.
17. **Ζ. Κυριακίδου, Κ. Παπαδοπούλου** „ *Βαθμός ικανοποίησης των παράνομων μεταναστών από τις παρεχόμενες υπηρεσίες υγείας από τις μη κυβερνητικές οργανώσεις. Το παράδειγμα της PRAKSIS* . Ηράκλειο : Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Κρήτης, 2009.
18. **Κλίμακα.** *Το κόστος του κοινωνικού αποκλεισμού σε ποσοστά εγκληματικότητας.* Αθήνα : s.n., 2008.
19. **Δ. Σδράλη, Π. Καραμέτου** „ *Κοινωνικός Αποκλεισμός & Ενάλωτες Πληθυσμιακές Ομάδες: Η περίπτωση των Ρομ του Νομού Καρδίτσας.* Καρδίτσα : Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, 2008.
20. *Μελέτη Δια βίου Μάθηση και Αναπηρία.* Αθήνα : s.n., 2008.
21. **Κατσαδώρας, Κ.** *Προσεγγίσεις στα γενεσιουργά αίτια της παραβατικής συμπεριφοράς.* Αθήνα : s.n.